

Tunne yhteyttä - Päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen toiminnallisilla menetelmillä

Kati Kapanen
Eevi Uusimäki

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Tunne yhteyttä - Päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen toiminnallisilla menetelmillä

Kati Kapanen, Eevi Uusimäki
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2019

Kati Kapanen, Eevi Uusimäki

Tunne yhteyttä - Päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen toiminnallisilla menetelmillä

Vuosi 2019 Sivumäärä 82

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä A-klinikka Oy Päihdesairaalan perhekuntoutuksen osaston kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen toiminnallisilla menetelmillä. Tavoitteena oli tarjota vanhemmille keinoja vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Lisäksi tavoitteena oli kehittää hyödynnettävissä olevia toimintamalleja sekä vanhemmille että Päihdesairaalan perhekuntoutuksen osastolla työskenteleville.

Teoreettisina lähtökohtina opinnäytetyössä perehdyttiin vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteeseen, vanhemmuuteen päihderiippuvaisena sekä toiminnallisiin menetelmiin. Lisäksi kerrottiin A-klinikka Oy Päihdesairaalaan ja perhekuntoutuksen toiminnasta.

Opinnäytetyön toteutustapa oli toiminnallinen. Kuusi toiminnallista osuutta pidettiin Päihdesairaalan perhekuntoutuksen osastolla keväällä 2019. Toiminnallisissa osuuksissa yhdistyivät liikunta, musiikki, kuvallinen ilmaisu sekä draama. Toimintaan osallistuneet asiakkaat olivat kyseisellä hetkellä Päihdesairaalan perhekuntoutuksen asiakkaita. Asiakkaiden osallistuminen toimintaan oli vapaaehtoista. Toiminnallisia osuuksia havainnoitiin osallistuvan havainnoinnin kautta, jossa keskityttiin vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen.

Opinnäytetyön arvioinnissa keskityttiin koko opinnäytetyöprosessiin ja sen tavoitteisiin asiakkaiden, Päihdesairaalan sekä opinnäytetyöntekijöiden näkökulmista. Johtopäätökset toivat esille, että opinnäytetyölle asetetut tavoitteet toteutuivat asiakkaiden näkökulmasta. Asiakkaat kokivat saaneensa toiminnoista positiivisia hetkiä arkeen sekä ideoita yhdessä lasten kanssa toimimiseen. Toiminnalliset osuudet tukivat Päihdesairaalan olemassa olevia menetelmiä tuoden niihin uuden lisän. Opinnäytetyö tuki opinnäytetyön tekijöiden ammatillista kehittymistä teorian ja käytännön yhdistymisen sekä soveltamisen kautta.

Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää jatkossa osana Päihdesairaalan perhekuntoutuksen toimintaa. Lisäksi muut alan toimijat voivat hyödyntää opinnäytetyön mukaista toimintamallia työssään vanhempien ja lasten parissa. Kehittämisehdotuksena esitettiin toiminnallisten osuuksien jatkokehittämistä pidemmäksi prosessiksi tai tiedollisen ja toiminnallisen yhdistelmän kokonaisuudeksi.

Asiasanat: Päihdesairaala, vanhemmuus päihderiippuvaisena, vuorovaikutus, kiintymyssuhde, toiminnalliset menetelmät

Kati Kapanen, Eevi Uusimäki

Feel the connection - Supporting the interaction between a substance dependent parent and child using functional methods

Year 2019

Pages 82

The thesis was carried out in cooperation with the department of family rehabilitation at A-Clinic Ltd (Päihdesairaala A-klinikka Oy). The purpose of the thesis was to support the interaction between a substance dependent parent and their child using functional methods. The objective was to offer the parents means to maintain and develop interaction between their child. Furthermore, the objective was to develop practical operating models both for the parents and for the rehabilitation department.

The theoretical framework of the thesis included the interaction and attachment relations between a parent and child, substance dependent parenthood and functional methods. A-Clinic's and family rehabilitation's operations were also studied.

This functional thesis was implemented through six sessions organized during spring 2019 in the family rehabilitation department at A-Clinic. In the functional sessions physical education, music, figurative expression and drama were combined. The participants were currently family rehabilitation clients and the participation was voluntary. The functional sessions were observed through participative observation that concentrated on the interaction between a parent and child.

The evaluation of the thesis concentrated on the whole thesis process and on its objectives from the clients' point of view, A-Clinic and the authors of the thesis. The conclusions showed that the objectives were achieved from the clients' point of view. The clients experienced that the activities were positive moments in their everyday life and they felt they got ideas of how to be together with their child. The functional sessions supported the existing procedures of A-Clinic by adding new methods to them. Furthermore, combining theory with practice and applying theory in action supported the authors' professional development.

The thesis can be utilized in the future as a part of A-Clinic's family rehabilitation operations. Furthermore, other actors in the field can utilize the thesis and the operations model in their work among the parents and children. As a development proposal the functional sessions could be further developed to be a longer process or a combination of cognitive and functional operations.

Keywords: A-Clinic, substance dependent parent, interaction, attachment theory, functional methods

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	8
2.1	Opinnäytetyön tausta ja aiheen valinta	9
2.2	Toiminnallinen opinnäytetyö	10
3	Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus	11
3.1	Vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde	13
3.2	Turvallinen ja turvaton kiintymyssuhde vanhemman ja lapsen välillä	14
4	Vanhemmuus päihderiippuvaisena	15
4.1	Päihteiden käytön vaikutus vanhemmuuteen	16
4.2	Vanhemman päihteiden käytön vaikutus lapsen kehitykseen	17
4.3	Vanhemman päihteiden käytön vaikutus vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutussuhteeseen	18
4.4	Päihteiden käytön vaikutus vanhemman ja lapsen väliseen kiintymyssuhteeseen	20
4.5	Päihderiippuvaisen vanhemman vanhemmuuden tukeminen	20
5	A-Klinikka Oy Päihdesairaala	21
5.1	Päihdesairaalan hoidon viitekehys	22
5.2	Perhekuntoutus.....	23
6	Toiminnalliset menetelmät	24
6.1	Luovat menetelmät osana toiminnallisuutta.....	26
6.2	Toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapa	27
6.3	Osallistuva havainnointi osana toiminnallista opinnäytetyötä	27
7	Toimintakerrat	30
7.1	Ensimmäinen toimintakerta, ”Aistien herättelyä”	31
7.2	Toinen toimintakerta, ”Loruttelua”	35
7.3	Kolmas toimintakerta, ”Satuhieronta”	38
7.4	Neljäs toimintakerta, ”Sormivärimaalaus”	40
7.5	Viides toimintakerta, ” Musiikki-jumppa”	43
7.6	Kuudes toimintakerta, ”Värikylpy”	46
8	Arviointi	48
8.1	Asiakkaiden arviointi	53
8.2	Päihdesairaalan työntekijän arviointi	54
8.3	Itsearviointi ohjaajuuden näkökulmasta	55
9	Johtopäätökset	56
10	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	57
11	Pohdinta.....	59
	Taulukot	70

Liitteet.....	71
---------------	----

1 Johdanto

Alkoholin käyttö on lisääntynyt Suomessa reilusti viimeisen puolen vuosisadan aikana (Österberg, Mäkelä & Seppä 2013). Vuonna 2017 tehdyn tutkimuksen mukaan tilastoidun ja tilastoitamattoman 100 % alkoholiksi muutetun alkoholin kokonaiskulutus oli 15-vuotta täyttäneellä asukkaasta kohden 10,3 litraa, kun se vuonna 1960 oli 3,7 litraa (Jääskeläinen & Virtanen 2018). Huumeiden käyttö, erityisesti nuorilla naisilla, on lisääntynyt Suomessa runsaasti 1990-luvun lopulta lähtien (Pajulo 2003). Huumeiden käyttö tasaantui jonkin verran 2000-luvulla, kunnes lähti uudelleen nousuun. Vuonna 2010 tehdyn tutkimuksen mukaan 15-69 -vuotiaista 17 % ilmoitti kokeilleensa huumeita ainakin kerran elämänsä aikana. (Hakkarainen 2011.)

Länsimaissa vanhemman odotusaikainen alkoholinkäyttö aiheuttaa eniten kehitysvammaisuutta. Alkoholin vaurioittamia lapsia syntyy Suomessa noin 600 vuodessa. (Kokko 2018a.) Suomessa joka neljännen lapsen vanhemmalla on mielenterveys- tai päihdeongelma, joka vaatii hoitoa (Hytönen & Huhtonen 2017). Merkittävin syy lapsen huostaanottoon varhaisessa vaiheessa on yleensä äidin päihteidenkäyttö (Kokko 2018a).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen toiminnallisten menetelmien avulla. Tässä opinnäytetyössä päihderiippuvaisella tarkoitetaan niin lääke-, huume- kuin alkoholiriippuvaisia. Päihderiippuvuutta ja päihteiden vaikutuksia tarkasteltiin vanhemmuuden näkökulmasta.

Opinnäytetyön muoto oli toiminnallinen. Toiminnallisista menetelmistä hyödynnettiin liikuntaa, musiikkia, kuvallista ilmaisua ja draamaa. Toiminnallisten menetelmien avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta havainnoitiin osallistuvan havainnoinnin kautta. Havaintojen avulla vanhemmille tehtiin näkyväksi onnistumisen hetkiä yhdessä lapsen kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda vanhemmille ja lapsille positiivisia onnistumisen kokemuksia ja ilon hetkiä arkeen. Toiminnalliset osuudet toteutettiin Päihdesairaalan perhekuntoutuksen yksikössä keväällä 2019. Toimintakertoja oli kuusi.

A-klinikka Oy Päihdesairaala on valtakunnallinen sairaala, joka on erikoistunut laaja-alaisesti moniongelmaisten päihde- ja mielenterveyspotilaiden hoitoon ja kuntouttamiseen ympärivuorokautisesti. (A-klinikka Päihdesairaala 2019a.) A-klinikka Oy määrittää Päihdesairaalan toimintaa. Päihdesairaalan kantavia arvoja ovat ihmisarvon kunnioitus, luottamuksellisuus ja vastuullisuus. (A-klinikka Päihdesairaala 2019b.)

Päihdesairaalan perhekuntoutuksen yksikkö on tarkoitettu päihderiippuvuuksista kärsiville perheille, pariskunnille, yksinhuoltajille ja odottaville äideille lapsineen. Perhekuntoutuksella tavoitellaan perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja päihdeettömien elämäntapojen tukemista. Hoito keskittyy lisäksi parisuhteeseen, vanhemmuuteen, vanhemman ja lapsen välisen suhteen kehittymiseen sekä lapsen tarpeiden huomioimiseen. (A-klinikka Päihdesairaala

2019e.) Tämä opinnäytetyö tuki Päihdesairaalan jo olemassa olevia menetelmiä tuoden niihin uuden näkökulman vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseksi.

Opinnäytetyön raportoinnin alussa esitellään opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet. Seuraavaksi keskitytään opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen, jossa tarkastellaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja kiintymyssuhdetta, päihderiippuvuutta vanhemmuuden näkökulmasta sekä toiminnallisia menetelmiä. Lisäksi raportoinnissa avataan A-Klinikka Oy Päihdesairaalan toimintaa sekä siellä toteutettuja toiminnallisia tuokioita. Tämän jälkeen raportointi keskittyy opinnäytetyön arviointiin, johtopäätöksiin sekä eettisyyden ja luotettavuuden tarkasteluun. Lopuksi pohditaan opinnäytetyöntekijöiden ammatillista kehittymistä.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli vuorovaikutuksen tukeminen päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen välillä toiminnallisten menetelmien avulla. Tavoitteena oli tarjota vanhemmille keinoja vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Tavoitteena oli myös luoda sellaisia toiminnallisia harjoituksia, joihin vanhemman olisi mahdollisimman helppo osallistua. Toiminta suunniteltiin sekä lapsi että vanhempi huomioiden niin, että toiminta oli heille mahdollisimman sopivaa. Lisäksi tavoitteena oli, että yhteinen tekeminen toisi iloa ja positiivisuutta vanhemman ja lapsen välille sekä heidän arkeensa. Toiminnan merkitystä vuorovaikutuksen tukemiseksi tehtiin näkyväksi vanhemmille sanoittamalla toimintaa tekemisen lomassa, jotta vanhempi tiesi mitä tehdään ja miksi. Tavoitteena oli kehittää hyödynnettävissä olevia toimintamalleja niin vanhemmille kuin perhekuntoutuksen osastolla työskenteleville. Vilkan & Airaksisen (2004, 159) mukaan opinnäytetyöstä onkin oltava hyötyä työyhteisölle ja sen tulisi kehittää työelämää innovatiivisesti. Opinnäytetyön oli lisäksi tarkoitus vahvistaa opinnäytetyöntekijöiden ammatillista kasvua, käytännön taitoja ja teoreettista tietoa yhdistämällä.

Tavoitteena oli, että opinnäytetyöntekijät saavat lisää tietoa päihderiippuvuuksista ja riippuvuuden merkityksestä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen kehittymisessä. Lisäksi tavoitteena oli saada kokemusta toiminnallisista menetelmistä ja niiden ohjaamisesta, joiden avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tuettiin. Tavoitteena oli kehittää ohjaajuuksiin, että opinnäytetyöntekijät pystyvät hyödyntämään persoonaansa työskentelyssä ja olemaan helposti lähestyttävissä, jotta vuorovaikutus asiakkaiden kanssa olisi mahdollisimman luontevaa. Ohjaajuudessa tavoitteena oli ohjeistuksen selkeyden ja varmuuden kehittäminen.

Opinnäytetyössä perehdyttiin kiintymyssuhdeteoriaan, joka on osana vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen syntyä. Kiintymyssuhdeteorian kehittäjät ovat brittiläinen psykiatri

John Bowlby ja yhdysvaltalainen psykologi Mary Ainsworth. Tutkimuksellisen yhteistyönsä tuloksena he loivat mallin kiintymyssuhdeteoriasta. Kiintymyssuhdemallia ja sen sovelluksia hyödynnetään laajasti niin tutkimuksissa kuin käytännön työssäkin. (Sinkkonen 2003, 92.) Daniel A. Hughesin (2011, 19) mukaan ymmärrys vanhemman ja lapsen välisestä suhteesta ja kiintymyksestä luo pohjan ymmärtää suhteen vaikutusta lapsen kehitykseen niin emotionaalisesti, kognitiivisesti, sosiaalisesti, kommunikatiivisesti, fysiologisesti kuin neurologisestikin. Lapsen ja vanhemman välisen suhteen kautta voidaan lisäksi tarkastella, kuinka vanhemmuus muokkaa myös itse vanhempaa.

2.1 Opinnäytetyön tausta ja aiheen valinta

Opinnäytetyön aihetta pohdittiin pitkään. Opinnäytetyön tuli soveltua lastentarhanopettajan pätevyyden saamiseen, joten tämä vaikutti osaltaan aiheen valintaan. Opinnäytetyöntekijöiden mielenkiinto kohdistui kuitenkin muualle kuin varhaiskasvatukseen, joten aiheen valintaa pohdittiin laajemmasta näkökulmasta. Opintojen aikana opinnäytetyöntekijät ovat hakeutuneet haastavampiin asiakas- ja kohderyhmiin, joka ohjasi työn asiakasryhmän valintaa. Yhteistyö asiakkaiden kanssa käy luontevammin toiminnan kautta, joten tämän vuoksi oli selkeää, että opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena.

Opinnäytetyöntekijät tekivät alkuvuodesta 2018 yhteistyötä Järvenpään Päihdesairaalan kanssa Luovuus ja toiminnallisuus asiakastyössä -opintojakson puitteissa. Toiminnalliset menetelmät sopivat hyvin kyseiseen toimintaympäristöön ja opinnäytetyötä suunniteltaessa pohdittiin, kuinka toiminnallisuutta voisi viedä perhekuntoutuksen yksikköön. Aiheesta ja aiemmasta vuorovaikutuksellisesta yhteistyöstä inspiroituneena, yhteyttä otettiin Päihdesairaalan työntekijään opinnäytetyöhön liittyen.

Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukeminen on tärkeää perhekuntoutuksen osastolla. Tämän pohjalta lähdettiin rakentamaan opinnäytetyön aihetta perhekuntoutuksen osastolle soveltuvaksi. Kiintymyssuhteen ja tunneyhteyden tukeminen on erityisen tärkeää lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen kehittymisen kannalta. Tätä ajatusta tukee myös Sinkkosen ja Kallandin (2005, 11) näkemys siitä, että hyvän vuorovaikutussuhteen muodostuminen mahdollistaa lapselle kokemuksen turvallisuudentunteesta. Se luo lapselle hyvää pohjaa myös myöhempien ihmissuhteiden luomiseen.

Toiminnallisten menetelmien kautta pyrittiin vahvistamaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Toiminnallinen tukimuoto sopi kyseiseen toimipaikkaan ja tuki heidän jo olemassa olevia menetelmiä, kuten yhteisö- ja keskusteluryhmiä sekä toiminnallisia ryhmiä (A-Klinikka Päihdesairaala 2018). Tarkoituksena oli tuoda Päihdesairaalaan uusia toiminnallisia

menetelmiä, joita voidaan hyödyntää myöhemmin perhekuntoutuksen osaston arjessa. Toiveena oli myös, että vanhemmat saisivat keinoja, joita he voisivat hyödyntää perhekuntoutuksen jälkeenkin.

Tässä opinnäytetyössä päihderiippuvuutta tarkasteltiin vanhemmuuden kautta. Tarkastelussa keskityttiin siihen, kuinka alkoholin, huumausaineiden ja lääkkeiden väärinkäyttö vaikuttavat vanhemmuuteen.

2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

” Toiminta on sitä, mitä ihmisen tarvitsee, mitä hän haluaa ja mitä hänen pitää tehdä.” - Wilcock

Opinnäytetyön muoto oli toiminnallinen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeää, että siinä yhdistyvät sekä käytännön toteutus että toteutuksen monipuolinen raportointi. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tavoitteena ohjeistaa, opastaa tai järjestää toimintaa käytännössä ammatillisesta näkökulmasta. (Vilka & Airaksinen 2004, 9.) Opinnäytetyössä oli tarkoituksena järjestää käytännön toimintaa vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseksi. Lisäksi tavoitteena oli tukea Päihdesairaalan jo olemassa olevia toimintamalleja ja -menetelmiä tuomalla niihin uusi näkökulma toiminnan järjestämiseen. Päihdesairaalan olemassa olevat menetelmät keskittyvät suureksi osaksi vanhemman päihderiippuvuuden hoitoon. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisen menetelmiä on heillä käytössä vähemmän, joten opinnäytetyön aihe sopi hyvin tukemaan jo olemassa olevia menetelmiä.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuksellinen ote on tutkiva asenne, joka tarkastelee valintoja, niiden käsittelyä ja perusteluja ammatilliseen tietoperustaan pohjautuen. (Vilka & Airaksinen 2004, 154.) Toimintaa pyrittiin suunnittelemaan kokeilevalla asenteella, jonka avulla haluttiin löytää mahdollisimman toimivat menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi. Monipuolinen toiminta pyrkii huomioimaan asiakkaiden toisistaan eroavat kiinnostuksen kohteet. Tätä ajatusta tukee myös Hautalan, Hämäläisen, Mäkelän & Rusi-Pyykösen (2013, 23) näkemys, että toiminnan ollessa merkityksellistä asiakkaalle, asiakas voi motivoitua toiminnan aloitukseen ja sen jatkamiseen. Myös toiminnan tavoitteellisuus ja asiakkaan näkemä hyöty voivat osaltaan motivoida asiakasta toimintaan. Tavoitteena oli, että opinnäytetyön aikana tehdyt toiminnalliset menetelmät motivoisivat asiakkaita hyödyntämään niitä jatkossakin. Toiveena oli, että tämä rohkaisisi asiakkaita kokeilemaan uutta yhdessä lapsen kanssa.

Toiminnallisina menetelminä haluttiin hyödyntää liikunnan, draaman, musiikin ja kuvallisen ilmaisun keinoja. Valintaa ohjasivat aiemmat opinnot ja kiinnostus erilaisia toiminnallisia me-

netelmiä kohtaan. Opintojen aikana huomattiin, kuinka suuri merkitys toiminnalla on luontevan vuorovaikutussuhteen syntymiseen niin asiakastyössä, kuin elämässä muutenkin. Toiminnallisilla menetelmillä onkin monia hyötyjä. Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen (2013, 33) tuovat esille Wengerin, Fidlerin & Fidlerin näkemyksen siitä, että toiminnan kautta ihminen oppii ja kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Toiminnan kokeilevan ja tutkivan otteen kautta, ihminen löytää omat selviytymiskeinonsa haasteiden ylittämiseksi sekä pystyy luomaan itselleen toimintatavan, jonka avulla hän kykenee kontrolloimaan toimintaansa. Toiminnan kautta ihminen pyrkii hallitsemaan ja muokkaamaan ympäristöään. Ympäristöstä saatu palaute vaikuttaa ihmisen kykyyn kehittyä ja oppia vaihtoehtoisia toimintatapoja.

3 Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus

Vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä on aina omanlaistansa ja se alkaa jo raskauden aikana. Vuorovaikutus muokkautuu ja kehittyy koko ajan. (Siltala 2003, 16.) Aivan pienellä lapsella, noin 0 - 6 kuukauden ikäisellä, vuorovaikutus rakentuu katseesta, ääntelystä ja hymystä. Pikkuhiljaa lapsen kehittyessä vuorovaikutus muokkautuu myös enemmän eleitä ja puheetta sisältäväksi. (Pentikäinen & Nieminen 2004, 18.) Varhaisella vuorovaikutuksella on todettu olevan merkitystä lapsen tunteiden ja ajattelun kehittymiselle ja kypsymiselle yhdessä perimän ja neurobiologian kanssa. Varhaisesta vuorovaikutuksesta jää aina jälki lapseen. (Siltala 2003, 16-19.) Varhaisen vuorovaikutuksen myötä kehittyy myös vuoden ikään mennessä pohja vanhemman ja lapsen väliselle kiintymyssuhteelle (Salo 2006, 45).

Ihminen kehittyy omanlaiseksi persoonakseen suhteessa toisiin ihmisiin. Vastasyntynyt lapsi tarvitsee toisen ihmisen katsetta ja läheisyyttä tullakseen siksi, joka hän on - ilman toista ihmistä hän ei pärjää. Vuorovaikutuksessa lapsi tulee näkyväksi toiselle ihmiselle. (Pruuki, Timoria, Väättäinen 2013, 155.) Ensimmäisten elinvuosien aikana luodaan perustaa myöhemmälle kasvulle ja kehitykselle. Varhaisvuosina koetut toistuvat kokemukset muokkaavat osaltaan lapsen aivojen toiminnallisia rakenteita, joilla on merkitystä lapsen kehitykselle. Lapsi tarvitsee kasvunsa ja kehityksensä tueksi pitkäkestoisen ja turvallisen tunnesuhteen vanhempaansa tai aikuiseen, joka häntä hoivaa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018.)

Vuorovaikutukseen liittyy sanallinen ja sanaton viestintä, jotka saattavat olla myös ristiriidassa keskenään. Sanattomaan viestintään kuuluvat muun muassa ihmisen ilmeet ja eleet. Puheessa voidaan tarkastella esimerkiksi ääniteitä, painotusta ja sointia. Erityisesti pienet lapset käyttävät laajasti aistejaan ihmisten havainnointiin ja huomaavat ihmisten rehellisiä tunneltauksia. Lapset aistivat helpommin myös asioita ihmisten puheesta, ilmeistä tai käytöksestä. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 20.)

Varhainen vuorovaikutus kuvaa kaikkea sitä yhdessä olemista, tekemistä ja kokemista, jota vanhempi ja lapsi ensimmäisinä elinvuosinaan yhdessä kokevat. Hyvä varhainen vuorovaikutus luo lapselle perusturvallisuuden tunnetta ja luottamuksen kokemusta, joka on pohja lapsen hyvälle itsetunnolle, minäkuvalle ja empatiakyvyille. Varhaisella vuorovaikutuksella on merkitystä myös lapsen myöhäisempiin ihmissuhteisiin. Saavutettu riittävä perusturvallisuuden tunne mahdollistaa lapselle sen, että hän kykenee turvallisesti tutkimaan ja tutustumaan ympäristöönsä, leikkimään ja oppimaan. Myös kyky vastaanottaa ja pyytää tarvittaessa hoivaa ja huolenpitoa mahdollistuu. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018.) Vanhemman ja lapsen väliset vuorovaikutustapahtumat kuten leikkiminen, lapsen syöttäminen tai vaipanvaihtaminen jättävät toistuessaan muistijälkiä vauvan mieleen. Näitä kutsutaan yleistyksiksi, jolloin sekä vanhempi että lapsi säätelevät läheisyyttään, tunteitaan sekä kiintymystään. Nämä hetket ovat erityisen tunnepitoisia. (Sinkkonen 2005, 155.)

Hyvä varhainen vuorovaikutus on vanhemman herkkyyttä tunnistaa lapsen tarpeita ja viestejä sekä tulkita niitä riittävän usein oikein ja johdonmukaisesti. Vanhempi viestii lapselleen katseen, kosketuksen ja äänenpainon kautta rakkautta ja arvostusta. Tämä luo lapselle kokemusta omasta hyvydestään ja tärkeydestään sekä ilon kokemuksista. Vanhempi myös opettaa samalla lasta tunteiden ja tarpeiden tunnistamisessa. Vanhempi auttaa vauvaa sietämään pahaa mieltä ja lievittämään sitä, esimerkiksi sylissä pitelemällä ja lohduttamalla. Myös hyvän olon jakaminen ja lisääminen mahdollistuu yhdessä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018.)

Vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutussuhteessa molemmilla on vaikutusta toiseen. Vanhempi ei menetä auktoriteettiaan, vaikka antaisikin lapsen vaikuttaa omaan toimintaansa. Lapsen on myös helpompi hyväksyä vanhempi, kun lapsi tietää voivansa vaikuttaa vanhempaan. Tätä kautta vanhemman ja lapsen on myös helpompi päästä samaan tunnetilaan. Vastavuoroisuus lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutussuhteessa on tärkeää. Yhteistyössä lapsi ja vanhempi pyrkivät löytämään yhteisen näkökulman eri tilanteissa. (Hughes 2011, 17.)

Vanhemmuus ei ole ainoastaan lapsen ohjausta ja kurinpitoa. Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutussuhde perustuu tukeen, turvallisuuteen, tunteiden ja ajatusten jakamiseen sekä vastavuoroiseen mielihyvään. Lapsi saa mahdollisuuden kokea luottamusta ja sitä kautta sitoutumista. Lapsi tuntee olevansa rakastettu ja kykenee sitä kautta näyttämään rakkauttaan myös vanhemmalle. Lapsi oppii ymmärtämään itseään ja oman perheen maailmaa. (Hughes 2011, 17-18.)

Välillä vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa esiintyy myös ristiriitoja, se ei kuitenkaan haittaa, vaan mahdollistaa kokeilemaan uusia tapoja olla yhdessä. Jatkuva tarpeiden laiminlyönti ja pettymykset aiheuttavat kuitenkin lapselle turvattomuuden tunnetta, joka ei

ole lapselle hyväksi, vaan lapsi kokee yksinäisyyttä ja hylätyksi tulemisen kokemuksia. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018) Varhainen vuorovaikutus vaikuttaakin vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen laatuun (Pajulo 2003).

3.1 Vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde

Vauvan ja vanhemman välinen kiintymyssuhde syntyy lapsen ollessa vuorovaikutuksessa vanhemman tai muun läheisen ihmisen kanssa (Silvén & Kouvo 2010, 71). Kiintymyssuhdeteorian kehittäjinä toimivat brittiläinen psykiatri John Bowlby sekä yhdysvaltalainen psykologi Mary Ainsworth. Kiintymyssuhdeteorian avulla pyritään käsittämään, kuinka vauvan varhaiset ihmissuhteet näkyvät kehityksessä myöhemmin. Kiintymyssuhdeteorian avulla yritetään ymmärtää miten ja milloin ihminen etsii läheisyyttä ja turvaa, miten ihminen toimii erilaisissa vaaratilanteissa ja mitä näkemyksiä ihmisillä on läheisistä vuorovaikutussuhteistaan, muista ihmisistä sekä omasta itsestään. Kiintymyssuhdeteoria auttaa ymmärtämään, kuinka paljon lapsen varhaisilla kokemuksilla on merkitystä myöhemmin elämässä ja onko niillä vaikutuksia ihmisen psyykkiseen häiriintymiseen. Kiintymyssuhdeteoria pyrkii vastaamaan kysymyksiin siitä, onko varhaisten kokemusten pitkäaikaisia vaikutuksia mahdollisuus muuttaa tai ovatko äiti ja isä tasavertaisia lapsen kiintymyksen kohteita. (Sinkkonen & Kalland 2005, 7-8.)

Bowlbyn mukaan lapsi kaipaa pysyvyyttä ja läsnäoloa päivittäin. Aikuisen hoivan täyttäessä tietyt ehdot, kiinnittyy lapsi tähän hoivaajaan luomalla tunnesiteen häneen. Lapsen ollessa peloissaan, hän turvautuu luotettavimpana pitämänsä aikuiseen. Pelon voi aiheuttaa esimerkiksi vanhemman poissaolo tai vieraiden ihmisten läsnäolo. (Rusanen 2011, 27.) Sinkkonen & Kallandin (2005, 8-9) mukaan varhaiset vuorovaikutussuhteet ovat ihmisen sekä riski- että suojaavia tekijöitä. John Bowlby puhuikin pysyvien ihmissuhteiden tärkeydestä sekä siitä, minkälaisia riskejä niissä tapahtuvat katkokset voivat aiheuttaa lapselle. Kiintymyssuhdeteoria korostaa lapsen tarpeita ja niiden kunnioittamista. Bowlby on korostanut erityisesti äidin roolin olevan välttämätön pienen lapsen elämässä.

Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi pyrkii kiinnittymään aikuiseen, joka hoitaa häntä päivittäin. Useimmiten tämä aikuinen on lapsen äiti. Lapsi hakee hoivaajaan niin psyykkistä kuin fyysistä yhteyttä. Vauvan tapoja ottaa kontaktia hoivaajaan ovat muun muassa katsekontakti, kiinniottaminen, hymy, itkeminen, ääntely, jokeltelu, pyrkimys päästä syliin sekä seurata hoivaajaa eli yleensä äitiä. (Hautamäki 2011, 30.) Bowlbyn mukaan kiintymiskäyttäytyminen on lapsen toimintaa, jolla hän pyrkii lisäämään tai säilyttämään yhteyden äitiin etenkin lasta pelottavissa tilanteissa. Kiintymiskäyttäytymisen muotoja ovat merkkikäyttäytyminen ja lähestymiskäyttäytyminen. Merkkikäyttäytymisellä lapsi yrittää saada äidin luokseen esimerkiksi itkemällä, hymyilemällä tai jokeltelemällä. Lähestymiskäyttäytymisessä lapsi etsii äitiä ja esimerkiksi takertuu tähän, eli hakeutuu itse äidin luokse. (Rusanen 2011, 31-32.)

Kiintymyssuhdeteoria toimii hyvänä pohjana, kun tarkkaillaan turvattomissa oloissa eläneitä lapsia (Sinkkonen & Kalland 2005, 9). John Bowlbyn mukaan lapsen kasvaminen ilman äitiä tai äidin rakkautta, saattaa vaikuttaa hyvin negatiivisesti lapsen kehitykseen (Hautamäki 2011, 29).

3.2 Turvallinen ja turvaton kiintymyssuhde vanhemman ja lapsen välillä

Mary Ainsworth pyrki tutkimaan lapsen ja äidin välistä kiintymyssuhdetta ja lasten välisiä yksilöllisiä eroja kehittämällä kokeellisen tilanteen. Menetelmän avulla tutkittiin miten lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde vakiintuu, kuinka paljon työhypoteeseilla on vaikutusta lapsen persoonallisuuden kehitykseen ja miten kiintymyssuhteet muodostuvat eri kulttuureissa. (Hautamäki 2011, 34.) Bowlby tarkoittaa työhypoteesilla sitä, kenet lapsi määrittelee kiintymyshahmukseen, mistä kiintymyshahmon löytää ja miten hän reagoi lapsen aloitteeseen (Hautamäki 2011, 31). Kokeellisella menetelmällä Strange Situation Procedure eli SSP, tutkittiin miten 12-20 kuukauden ikäisille lapsille luotu asteittain lisääntyvä stressi vaikuttaa lapsen turvautumiseen äitiinsä. Ainsworthin tarkoituksena oli tutkia miten ja millaisin odotuksin lapsi pyrkii ottamaan äitiinsä niin fyysistä kuin psyykkistäkin kontaktia. Kun koetilanteessa lapsi ja vanhempi erotetaan tai kun he palaavat yhteen, voidaan lapsessa havaita kolme tapaa, joilla hän käsittelee kiintymyssuhteisiin liittyvää tietoa. (Hautamäki 2011, 34.)

Ainsworthin mukaan SSP:n perusteella ihmiset voidaan jakaa turvallisesti kiinnittyneisiin, välttelevästi kiinnittyneisiin sekä ristiriitaisesti kiinnittyneisiin. Turvallisesti kiinnittyneen lapsen hoivaava vanhempi reagoi lapsen tarpeisiin, jolloin lapsi voi viestiä tunnetiloistaan selkeästi ja avoimesti. Lapsi on oppinut vuoden ikään mennessä, että äiti on luotettavasti lähettyvillä lapsen tutustessa uusiin asioihin. Turvallisesti kiintynyt lapsi hakee äitiin aktiivisesti kontaktia. Äidin reagoidessa vauvan tarpeisiin ennalta odotetulla tavalla ja nopeasti, on lapsi myös luottavaisempi. (Hautamäki 2011, 35.) Lapsella, joka on kiinnittynyt turvallisesti vanhempaansa, on positiivinen käsitys sekä itsestään että maailmasta. Turvallisesti kiinnittynyt lapsi joutuu kuitenkin elämänsä varrella huomaamaan, etteivät kaikki ihmiset ole luotettavia. (Sinkkonen & Kalland 2005, 9.)

Välttelevästi kiintynyt lapsi ei uskalla ilmaista negatiivisia tunteita kuten suuttumusta ja pelkoa. Lapsi ei hakeudu äidin lähelle tai saattaa jopa välttää äidin läheisyyttä stressitilanteissa. Lapsi ei myöskään yritä hakea kontaktia äitiin esimerkiksi pyrkimällä syliin. Välttelevän lapsen äiti ei toimi selkeästi lapsen tarpeisiin nähden lapsen ensimmäisenä elinvuotena. Tästä johtuen lapsi oppii pikkuhiljaa säätelemään tunneilmaisuaan, jos äiti reagoi tunteiden näyttämiseen negatiivisesti. Lapsi ei hae äitiin katsekontaktia tai pyri syliin välttääkseen äidin mahdollisen torjumisen. Stressin lisääntyessä välttelevästi kiinnittynyt lapsi näyttää stressin aiheuttamat reaktiot ainoastaan vähäisesti. (Hautamäki 2011, 35.)

Crittenden, Farnfieldin, Hautamäen, Norbechin sekä Sahharin mukaan ristiriitaisen-vastustavasti kiintynyt lapsi hakee ja vastustaa kontaktia vanhempaan vuorotellen. Vanhemman vuorovaikutustapa on hyvin monimutkaista ja lapsi ei kykene hallitsemaan sitä. Lapselle ei välttämättä riitä esimerkiksi pääsy äidin syliin. Ainsworthin mukaan ristiriitaisen-vastustavasti kiintyneen lapsen äidin reagointi on sekavaa ja äiti vahvistaa lapsen negatiivisen tunteen näyttämistä. Äidin sekavaa käytöstä kuvaa hyvin se, että esimerkiksi lapsen ollessa suuttunut äiti esimerkiksi nauraa, suuttuu tai ei huomaa lapsen tunnereaktiota. Ainsworthin mukaan ristiriitaisen-vastustavasti kiintyneen lapsen äiti keskittyy toisinaan omiinsa ja toisinaan lapsen tarpeisiin ja äidin toiminta on epäjohdonmukaista. (Hautamäki 2011, 35-36.)

Tänä päivänä ajatellaan, että löytyy myös neljäs kiintymystyyppi, jota kutsutaan jäsentymättömäksi kiintymyssuhteeksi. Mary Main oli ensimmäinen, joka huomasi vauvojen käytöksen olevan outoa, pelokasta ja todella ristiriitaista vierastilanteissa. Jäsentymätön kiintymyskäyttäytyminen näkyy eri tavoin. Lapsen käyttäytyminen on ristiriitaisia toimintoja toisensa perään. Lapsi saattaa esimerkiksi kontata vanhempaa kohti ja pyytää syliin, jonka jälkeen hän karttaa vanhemman läheisyyttä tai jää passiivisesti paikalleen. Vauva saattaa myös lähestyä vanhempaa hädissään, mutta ei yhtäkkiä menekään vanhemman lähelle. Osa lapsista heijaa tai lyö päätään seinään vanhemman tullessa lapsen luo pienen eron jälkeen. Lapsi saattaa myös pelätä vanhempaa, joka ilmenee jännittyneisyytenä tai pelokkaana ilmeenä. (Silvén & Kouvo 2010, 77-78.)

Sinkkosen & Kallandin (2005, 9) mukaan turvattomasti kiintynyt lapsi oppii, että hänessä ja maailmassa on paljon pahaa. Olosuhteiden ollessa riittävän hyvät, voi turvattomastikin kiintynyt lapsi oppia turvautumaan toisiin ihmisiin. Vaikka lapsi olisi turvattomasti kiintynyt, voi hän kuitenkin kiinnittyä tulevaisuudessa turvallisesti esimerkiksi puolisoon. Turvallisesti kiintynyt lapsi ei taas välttämättä välty vaaroilta elämän varrella.

4 Vanhemmuus päihderiippuvaisena

Kun vanhemmuus alkaa, se on elämänmittainen matka, joka muuttaa äidin ja isän persoonallisuutta. Vanhemmuus on lapsesta huolta pitämistä, mutta se on myös äitiydestä tai isyydestä oppimista. (Sinkkonen 2008, 13.) Vanhemmuuteen kasvetaan vähitellen, mutta siihen, kuinka valmiita vanhemmuuteen ollaan, vaikuttavat monet asiat kuten menneisyys, vanhemman oma lapsuus ja lapsuudessa koettu hoiva sekä parisuhde. Nämä vaikuttavat myös vanhemman odotuksiin lasta kohtaan. Odotusaikana vanhemmuus ja tuleva lapsi saatetaan kokea ilonaiheena ja odotettuna asiana, mutta myös ahdistuksena ja kauhukuvina. (Sinkkonen 2008, 97-98.)

Vanhempi luo suhteen lapseen usein omien varhaisten ja tiedostamattomienkin kokemustensa pohjalta. Erityisesti varhaisilla kokemuksilla on merkitystä siihen, kuinka vuorovaikutus ja

kiintymyssuhde lapsen kanssa kehittyy. Tutkimuksissa onkin todettu, että opitut mallit siirtyvät vanhemmilta lapsille kolmen sukupolven ajan. Vanhemman tapaan olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa vaikuttaa siis hänen vanhempiansa vuorovaikutussuhteet omiin vanhempiinsa. (Barck 2019.)

Turvallisuuden takaaminen on yksi vanhemmuuden tärkeistä tehtävistä, jotta lapsi voi käsitellä rauhassa ja turvassa myös epävarmuuksia ja pettymyksiä, saaden niiden käsittelyyn tukea. Jos vanhemmalta itseltään on puuttunut turvallisuuden tunne omassa lapsuudessaan, voi hänellä olla hankaluuksia välittää turvallisuuden tunnetta eteenpäin, jolloin myöskin lohdun ja myötätunnon osoittaminen vaikeutuvat. (Barck 2019.)

4.1 Päihteiden käytön vaikutus vanhemmuuteen

Päihteiden käytöllä on vaikutusta vanhemmuuteen, vaikka vanhempi ei itse sitä huomaisikaan. Kun vanhempi on päihteiden vaikutuksen alaisena, ei hän pysty kohtaamaan lasta tunnetasolla samalla tavalla kuin päihteettömänä. Tämä voi luoda lapselle turvattomuuden tunnetta. Erityisesti pienten lasten on vaikeaa ymmärtää vanhemman käytöksen muutosta ja arvaamattomuutta, jota päihteet aiheuttavat. Isommilla lapsilla puolestaan turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta horjuttavat mahdolliset kerta toisensa jälkeen toistuvat katteettomat ja toteutumattomat lupaukset, joita vanhempi on päihtyneenä luvannut. (Riihonen, Oulasmaa & Laru 2019.)

Parolin & Simonellin (2016) mukaan huumeita käyttäville äideille vanhemmuus voi näyttäytyä negatiivisena. Vanhemman voi olla haastavaa ymmärtää rooliaan vanhempana ja hän saattaa jättää lapsen huomiotta tai kokea tätä kohtaan vihan tunteita. Vanhemman toiminta voi olla epäjohdonmukaista ja jäykkää. Vanhemmuus voi näyttäytyä vuorotellen passiivisuutena ja sallivuutena ja siihen voi liittyä lapsen fyysinen kurittaminen. Holmbergin (2003, 26-27) mukaan päihdeongelmainen vanhempi ei välttämättä pysty osoittamaan rakkauttaan lapselle niin, että lapsi tuntisi olevansa aina tärkeä. Vauva ei tunne itseään tärkeäksi, jos vanhempi ei esimerkiksi päihtyneenä tai krapulassa huomioi lasta tai reagoi lapsen tarpeisiin. Lapsen kokemus rakastetuksi tulemisesta liittyy konkreettisiin tekoihin ja hoivaamiseen.

Maritta Itäpuisto (2005, 81) tuo esille väitöskirjassaan Kokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta esille, että yhdeksi keskeisimmäksi alkoholiongelmaisten vanhempien piirteeksi nousee riittämätön huolenpito. Huolenpidon laiminlyönti liitetään yhtä lailla äiteihin kuin iseihinkin. Huolenpidon laiminlyönti tulee esille etenkin silloin kun molemmat vanhemmat käyttävät päihteitä ongelmallisesti. Vanhempien päihteiden väärinkäyttö altistaa myös lasta päihteiden väärinkäytölle (Lastenmielenterveystalo.fi 2019). Holmberg

(2003, 12) tuo esille, että lasten kasvuolosuhteet päihdeperheessä altistavat lapsia psyykkisille sairauksille, syrjäytymiselle ja rikollisuudelle sekä jatkamaan sukupolvien yli siirtyvää päihteiden väärinkäyttöä.

Itäpuiston väitöskirjassa tutkittiin myös, miten vanhempien liiallinen päihteidenkäyttö näytetään lasten näkökulmasta. Väitöskirjaan tehdyn tutkimuksen mukaan lapset kokevat vanhempien liiallisen päihteiden käytön usein ahdistavana, pelottavana, hävettävänä tai muutoin ongelmallisena. (Itäpuisto 2005, 82.) Holmberg (2003, 11) tuo myös esille, että päihteiden ongelmakäytön lisäksi päihteiden liialliseen käyttöön liittyy myös monia liitännäisongelmia, joista on haittaa koko perheelle ja erityisesti lapsille. Päihderiippuvainen voi yleensä huonosti niin psyykkisesti kuin fyysisesti ja hänen ystävyys- ja perhesuhteensa kärsivät. Myös runsas rahankäyttö, etenkin huumausaineita käyttävillä, aiheuttaa taloudellisia vaikeuksia, joka voi puolestaan johtaa myös rikosten tekoon. Lapsille nämä aiheuttavat turvattomuuden tunnetta. Vaikka vanhemmalla olisikin päihteetön päivä kärsii hän kuitenkin päihteidenkäytön aiheuttamista oireista. Vanhempi voi olla esimerkiksi väsynyt, surullinen, ärtynyt, välinpitämätön tai poissaoleva. Lapsen elämä saattaa olla kaoottista vanhempien juhlinnan sietämistä vailla rauhaa ja yksityisyyttä. Lapsen elämästä voi puuttua pysyvyys ja jatkuvuus, eli lapsi joutuu olemaan jatkuvasti varuillaan tietämättä mitä seuraava hetki tuo tullessaan.

4.2 Vanhemman päihteiden käytön vaikutus lapsen kehitykseen

Ihmisen psyykinen kehitys muodostuu useasta eri osa-alueesta. Siihen vaikuttavat geneettiset ja biologiset tekijät, varhaislapsuudessa koetut vuorovaikutusmallit, ympäristön psykososiaaliset tapahtumat sekä näiden yhteisvaikutus. Lapsen kehitystä sääteleviä alueita vaikuttavat olevan tunteiden ja vuorovaikutuksen sekä aivojen kehityksen ja toiminnan yhteys. (Mäntymaa, Luoma, Puura & Tamminen 2003.)

Alkoholi aiheuttaa sikiölle vaurioita kaikissa raskauden vaiheissa. Alkuraskaudessa tapahtunut humalahakuinen juominen voi aiheuttaa lapselle vakavia ja jopa henkeä uhkaavia epämuodostumia eri elimiin, kuten sydämeen. Myös pienemmät ja enemmän kosmeettiset haitat, kuten poikkeamat kasvopiirteissä, korvanlehdissä ja sormissa, voivat syntyä alkoholin käytön seurauksena. Myös eriasteisina ilmenevät keskushermostoon liittyvät ongelmat lievästä kehitysvammasta oppimisen erityisvaikeuksiin ovat mahdollisia. Pitkäkestoinen altistus alkoholille sikiö aikana voi aiheuttaa lapselle pysyvän kasvuhäiriön, eli lapsi ei saavuta perintötekijöiden mukaista pituutta elämänsä aikana. Alkoholille sikiöaikana altistuneiden lasten painonkehityksessä on usein myös haasteita, he ovat hoikempia. Tämä kehitys pääsee normalisoitumaan usein vasta murrosiän paikkeilla tai se voi vaikeissa kasvunhäiriöissä jäädä myös normalisoitumatta. Myös päänympäryksen kasvu voi olla vaillinaista ja hidastua syntymän jälkeenkin. Tämä on merkki pysyvästä häiriöstä aivokudoksen kehittymisessä. (Autti 2017.)

Vanhemman huumeriippuvuus on vakava ja monitasoinen ongelma. On tärkeää, että ongelma tunnistetaan ja vanhempi saa tukea lapsen kanssa, koska varhaisella vuorovaikutuksella ja kiintymyssuhteen laadulla on merkitystä lapsen myöhäisemmälle kehitykselle. Myös hoivaympäristöllä ja vauvan erityistarpeiden huomioimisella on merkitystä huumeille altistuneiden lasten myöhäisemmälle kehitykselle. (Pajulo 2003.) Huumeiden ja lääkkeiden väärinkäyttö on laiminlyönti lasta kohtaan. Päihderiippuvaisilla vanhemmilla saattaa olla haasteita yhdistää päihteidenkäytöstä aiheutuvien haittojen vaikutuksia lapseen. Päihteiden käyttö raskausaikana ei näy välttämättä heti lapsen synnyttyä, vaan oireet saattavat ilmetä vasta myöhemmin. (DHS Oregon Department of Human Services 2015, 36.)

Huumeiden käyttö raskausaikana lisää riskiä sekä keskenmenoon että lapsen syntymään enenaikaisesti. Syntymätön lapsi voi saada huumeiden käytön seurauksena eriaikaisia sikiöaikaisia vaurioita sekä syntymänjälkeisiä vaurioita, jotka voivat ilmetä kasvun viivästyminä tai keskushermoston kehityksen häiriönä. (Pajulo 2003.) Pajulo (2003) tuo esille Behnken & Eyley (1994) näkemyksen siitä, että kaikkien huumeiden käytöllä voi olla haittavaikutuksia sikiölle, mutta alkoholi näyttää haitallisimpana. Huumeiden pitkäaikaisvaikutusten merkitystä lapsen kehitykselle ei tunneta vielä tarkasti ja tehdyissä tutkimustuloksissa on ristiriitaisuutta. Pajulo (2003) tuo esille Mayesin ym. Näkemyksen tutkimuksesta, jossa käsiteltiin yli kahdensadan sikiöaikana kokaiinille altistuneen lapsen kehitystä kymmenen vuoden ajalta. Näillä lapsilla oli todettu viivästyminä kielellisessä ja kognitiivisessa kehityksessä. Heillä oli myös käytöksessään enemmän esimerkiksi impulsiivisuutta, kuin verrokkiryhmän lapsilla.

Pajulo (2003) tuo esille useisiin katsauksiin viitaten huumeiden käytön kolme keskeistä vaikutusta lapsen kehitykseen. Vaikutuksia ovat keskushermostoon liittyvät aivotoiminnan säätelyn häiriöt, heikko varhainen vuorovaikutus ja puutteellinen hoivaympäristö sekä huumeiden käytön vaikutusten merkitys lapsen kehitykseen. Pajulo (2003) kirjoittaa Lester & Tronicin (1994) mukaan, että huumeille altistunut vauva voi kärsiä erilaisista somaattisista sekä aivojen toiminnan häiriöistä kuten huomiokyvyn, vireystilan, tunnetilan ja toimintakyvyn säätelyn häiriöistä.

4.3 Vanhemman päihteiden käytön vaikutus vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutussuhteeseen

Päihteidenkäyttö vaikeuttaa varhaista vuorovaikutusta äidin ja vauvan välillä. Muun muassa huolen ja hoivan antaminen lapselle vaikeutuu. Tämä puolestaan haittaa vauvan kehityksen ydintä. Äidin päihteiden käyttö myös altistaa sekä äidin että vauvan somaattisille haitoille. (Savonlahti, Pajulo & Piha 2003, 327.) Huumeiden käyttö näyttää riskitekijänä vanhemman ja lapsen väliselle varhaiselle vuorovaikutussuhteelle. Riskiä voidaan tarkastella kolmesta tulokulmasta katsottuna. Se näyttää riskinä äidin ja vauvan keskinäisissä väleissä, vauvan

voinnissa ja käyttäytymisessä sekä äidin voinnissa ja käyttäytymisessä. Kaikilla näillä on vaikutusta vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutussuhteeseen. (Pajulo 2003.)

Punamäki, Belt, Rantala & Posa (2006, 239) tuovat esille, että tutkimusten mukaan huumeiden käyttö vaikuttaa negatiivisesti vanhemmuuden laatuun sekä äidin ja lapsen suhteeseen. Ongelmia esiintyy erityisesti äidin ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Ongelmalliseen vuorovaikutukseen vaikuttavat muun muassa vanhemman vaihtelut tiukkuuden ja välinpitämättömyyden välillä, sekä vanhemman heikko kyky reagoida lapsen tarpeisiin ja viesteihin. Huumeista riippuvaiset äidit ovat tutkimuksen mukaan myös passiivisempia ja aloitekyvyttömpiä sekä ilmaisevat vähemmän positiivisia kokemuksia yhdessäolosta lasten kanssa, kuin ei huumeriippuvaiset äidit.

Oksasen (2007, 25) pro gradu -tutkielma antaa kuitenkin viitteitä myös toisenlaisesta näkökulmasta. Tutkimukseen osallistui 61 äiti-lapsi paria, joista 22 oli huumeita käyttävien ryhmässä ja 39 huumeita käyttämättömien verrokkiryhmässä. Tutkimuksen mukaan äidin huumeiden käytöllä ei todettu olevan tilastollisesti merkittävää eroa verrokkiryhmän äitien tapaan olla vuorovaikutuksessa vauvojensa kanssa. Vuorovaikutuksessa oli keskitytty tarkastelemaan äidin vuorovaikutuksen sensitiivisyyttä, kontrolloivuutta ja reagoimattomuutta. Tutkielman mukaan merkittävää eroa ei löytynyt myöskään huumeille altistuneiden äitien ja verrokkiryhmän äitien vauvojen vuorovaikutustavoista. Huumeille altistuneiden äitien vauvat eivät olleet merkittävästi vähemmän yhteistyökykyisiä tai enemmän pakonomaisia, passiivisia tai vaikeita kuin verrokkiryhmän äitien vauvat.

Oksanen (2007, 23-24) tutki pro gradu -tutkielmassaan myös huumeita käyttävien ja verrokkiryhmän äitien alkoholin käytön vaikutusta vanhemman ja vauvan väliseen vuorovaikutukseen. Tutkimuksessa havaittiin, että alkoholin käyttö oli yleistä molemmissa ryhmissä, eikä tilastollisesti merkittävää eroa löytynyt sen suhteen, kuinka usein tai kuinka paljon vanhemmat käyttivät alkoholia. Tarkasteltaessa alkoholia viikoittain käyttävien äitien osuutta, eroja kuitenkin löytyi. Huumeita käyttävät äidit käyttivät alkoholia tilastollisesti merkittävästi useammin ja kerralla enemmän kuin verrokkiryhmän äidit. Tutkimuksen mukaan runsaalla alkoholinkäytöllä, eli seitsemän annosta tai enemmän kerralla, oli merkitystä vanhemman vuorovaikutuksen sensitiivisyyteen ja vauvoilla pakonomaiseen käyttäytymiseen. Alkoholin käytön toistuvuudella ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkittävää eroa äitien ja vauvojen vuorovaikutuksen laatuun.

Pajulo (2003) tuo esille, että huumeille altistunut vauva on usein herkästi itkevä ja vaikeasti lohdutettava, levoton ja hänellä saattaa esiintyä haasteita syömisen ja unen suhteen. Huumeille altistuneen vauvan kontaktin ottaminen vanhempaan saattaa olla myös vähäisempää ja hankalammin tulkittavaa. Riittämätön vanhemman ja lapsen välinen keskinäinen säätely saa vauvan vetäytymään vuorovaikutustilanteista. Myös äiti voi kokea turhautumisen tunteita ja

pettyä niin vauvaan kuin itseensä. Tämä voi johtaa äidin päihteiden käytön lisääntymiseen ja vetäytymiseen pois vuorovaikutustilanteista. Negatiivinen vuorovaikutuskierre saattaa pahimmillaan johtaa lapsen laiminlyöntiin, hylkäämiseen tai pahoinpitelyyn.

4.4 Päihteiden käytön vaikutus vanhemman ja lapsen väliseen kiintymyssuhteeseen

Vanhemman päihdeongelmalla on merkitystä kiintymyssuhteeseen ja sen kehittymiseen (Holmberg 2003, 26). Äidin raskaudenaikainen huumeiden- ja alkoholinkäyttö altistaa lapsen sikiöaikana päihteiden vaikutuksille. Tämän on todettu olevan yhteydessä äidin ja lapsen välisen kiintymyssuhteen muodostumiselle turvattomaksi ja jäsentymättömäksi. Päihteiden raskausaikainen käyttö altistaa myös lasta myöhemmin ilmenevään depressioon tai muuhun psykopatologiaan sekä nuorena aloitetulle päihteiden käytölle. (Pajulo 2003.)

Jäsentymättömästi kiinnittynyt vauva saattaa käyttäytyä hyvin ristiriitaisesti vanhempaa kohtaan. Vauva saattaa hakea vanhemmalta läheisyyttä, mutta vältteleekin yhtäkkiä vanhempaansa. Osa jäsentymättömästi kiinnittyneistä lapsista pelkää selvästi vanhempaansa. Jäsentymättömästi kiintymyskäyttäytymistä esiintyy useammin perheissä, joissa vauva on joutunut kokemaan traumaattisia kokemuksia. Traumaattisia kokemuksia vauvalle saattavat olla esimerkiksi vauvan pahoinpitely, väkivalta, alkoholismi tai masennus. Main & Hessen (1990) mukaan vanhempien käytös on tällöin pelokasta tai pelottavaa vanhemman ja lapsen välisissä vuorovaikutustilanteissa. Epäsensitiivinen vanhemmuus tuottaa vaikeuksia, koska yleensä vauva hakee luonnostaan vanhemman läheisyyttä ollessaan turvaton. Vauvan näkökulmasta hänen kiintymyksen kohteensa aiheuttaa pelkoa ja on samaan aikaan ratkaisu pelottavalta tuntuvaan tilanteeseen. (Silvén & Kouvo 2010, 77-78.)

Päihdeongelmaisen vanhemman kyky vastata vauvan tarpeisiin riittävän nopeasti tai asianmukaisesti ei aina välttämättä toteudu (Holmberg 2003, 26). Vanhempi ei välttämättä kykene olemaan turvallinen kiinnittymishahmo, mutta rakastaa silti lastaan (Sinkkonen & Kalland 2005, 10).

4.5 Päihderiippuvaisen vanhemman vanhemmuuden tukeminen

On tärkeää, että vanhemmat saavat tukea niin päihdeettömään elämään kuin vanhemmuuteen ja lapsen kasvattamiseen. Erilaisia tukimuotoja ovat muun muassa valistus, ohjaus, neuvonta, avopalvelut ja laitoshoido. Tukea annetaan tarpeen mukaan ja useasti raskausvaiheessa annettu tieto päihteiden vaikutuksesta sikiöön tai lapseen saa aikaan toivotunlaista muutosta vanhemmassa. Vaikeista päihdeongelmista kärsivillä äideillä myös lapsen huostaanoton uhka

voi saada äidin sitoutumaan hoidon piiriin. Avopalveluita voidaan antaa laitoshoidon jälkeisenä hoitomuotona tai silloin kun päihdeongelmat eivät ole vielä laajoja (Nätkin 2006, 38-39.) Ruisniemi (2006, 166) tuo esille, että vanhemmuus voi toimia myös motivaationa elämänmuutokseen ja päihteettömään elämään.

Äitiyttä voidaan tukea esimerkiksi tukemalla äidin ja lapsen varhaista vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksen toimivuutta voidaan tehdä vanhemmalle näkyväksi esimerkiksi videoinnilla ja keskustelemalla sekä selittämällä vanhemmalle havainnoiteja vuorovaikutuksesta. Äideille voidaan opettaa vanhemmuuden taitoja, kuten lapsen tarpeisiin vastaamista ja kontaktin luomista lapseen silmiin katsomalla. Isompien lasten kanssa voidaan puolestaan käydä läpi erilaisia kasvatuksellisia tilanteita, kuten esimerkiksi ruokailutilanteita. Tukea annetaan siis erilaisiin vuorovaikutus- ja yhdessäolutilanteisiin. (Nätkin 2006, 39-40.) Myös Pajulo (2003) tuo esille, että huumeista riippuvaiset äidit voivat tarvita tukea niin arkirytmien luomisessa kuin sen ylläpitämisessä, konkreettista apua ja tukea vauvan hoidossa sekä tietoa huumeiden altistuksesta kärsineiden vauvojen erityispiirteistä ja tarpeista sekä lapsen kehityksestä ja tarpeista eri ikäkausina.

Tärkeä osa vanhemman tukemisessa on pitää vauva äidin mielessä ja auttaa vanhempaa varhaisen vuorovaikutuksen kehittymisessä, opettaa vanhempaa tulkitsemaan lasta ja lapsen tarpeita, sekä vastaamaan niihin riittävästi. Positiiviset vuorovaikutuskokemukset vaikuttavat sekä vanhemman että lapsen mielikuviin toisistaan, joka edesauttaa pysyvämmän positiivisen vuorovaikutuksen kehittymistä ja näin ollen vanhemman ja lapsen suhdetta. (Pajulo 2003.)

Ruisniemen (2006, 166) mukaan haastavissakin tilanteissa päihdekuntoutuksen aikana vanhemman ja lapsen välinen suhde voi päästä kehittymään. Kun vanhemman oma psyykinen ja fyysinen kunto riittää lapsesta huolehtimiseen, olisi tärkeää, että hänelle annettaisiin siihen myös mahdollisuus. Lapsesta huolehtiminen voi toimia suurena voimavarana elämänmuutoksessa niin vanhemmalle kuin lapselle.

5 A-Klinikka Oy Päihdesairaala

A-Klinikka Oy:n Päihdesairaala on valtakunnallinen 90 paikkainen sairaala, joka on erikoistunut laaja-alaisesti moniongelmaisten päihde- ja mielenterveyspotilaiden hoitoon ja kuntouttamiseen ympärivuorokautisesti. Sairaala toimi vuodesta 1951 alkaen valtion laitoksena Sosiaalisairaalan nimellä, jonka jälkeen se siirtyi vuonna 1994 osaksi A-klinikkasäätiötä. Päihdesairaala on keskittynyt erilaisten päihdeongelmien kanssa kamppailevien ja heidän läheistensä hoitoon. (A-klinikka Päihdesairaala 2019a.) Päihdesairaalaan saavutaan lähetteellä, jonka voi

myöntää A-klinikka, sosiaalitoimisto, sairaala, mielenterveystoimisto, terveyskeskus, työterveyshuolto tai lääkäri. Kotikunnasta saatava maksusitoumus on selvitettävä etukäteen. (A-klinikka Päihdesairaala 2019d.)

Päihdesairaala tarjoaa niin katkaisu- kuin vieroitushoitoa, perhe- ja päihdekuntoutusta sekä terapiaan perustuvaa yhteisöhoitoa. Tavoitteena on vähentää asiakkaiden terveydellisiä ja psykososiaalisia vaikeuksia sekä päihteenkäytöstä aiheutuneita haittoja. Päihdesairaalan osaaminen keskittyy moniammatillisuuteen, vankkaan päihdelääketieteen osaamiseen sekä kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan ja yhteisöllisyyteen. Asiakkaan hoito muokataan avohoidosta tulleiden palvelutarpeiden mukaisesti. Hoito perustuu asiakkaan yksilöllisyyteen, käypähoito-suositukseen sekä vankkaan kokemukseen. Hoidon lähtökohtina ovat yhteistyöhalu, kumppanuus sekä asiakaslähtöisyys. (A-klinikka Päihdesairaala 2019a.)

A-klinikka Oy määrittää Päihdesairaalan toimintaa. Päihdesairaalan kantavia arvoja ovat ihmisarvon kunnioitus, luottamuksellisuus ja vastuullisuus. Ihmisarvon kunnioittaminen näkyy sairaalan toiminnassa ennakkoluulottomana asiakkaan tasa-arvoisena ja erilaisuutta arvostavana kohtaamisena. Kaikki hoito on asiakkaalle vapaaehtoista. Luottamuksellisuus näkyy Päihdesairaalassa avoimuutena ja yhteisinä pelisääntöinä. Työntekijöitä koskee vaitiolovelvollisuus. Asiakkaan antaessa suostumuksensa, yhteistyötä tehdään myös asiakkaan muiden hoitokontaktien kanssa. Työ Päihdesairaalassa keskittyy luotettavuuteen, turvallisuuteen ja rehellisyyteen, joka merkitsee vastuullisuutta. (A-klinikka Päihdesairaala 2019b.)

5.1 Päihdesairaalan hoidon viitekehys

Päihdesairaalan hoito keskittyy kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan, yhteisöllisyyteen ja kokonaisvaltaiseen kuntoutukseen. Kognitiivisen käyttäytymisterapian (CBT) tavoitteena on muuttaa niin asiakkaan tunteita ja ajatuksia kuin käyttäytymistäkin liittyen päihteenkäyttöön ja haitalliseen elämäntapaan. Kognitiivisen käyttäytymisterapian avulla pyritään opettelemaan toimintamalleja, joiden avulla asiakas oppii kieltäytymään haitallisista tarjouksista ja mielihaluista. Hoidon aikana harjoitellaan lisäksi vaikeiden asioiden kohtaamista päihteettömästi, koska usein päihkeitä käytetään vaikeiden tuntemusten välttämiseksi. Hoidon avulla asiakkaalla on mahdollisuus harjoitella ennakoimaan tilanteita, jotka saattavat johtaa päihteenkäyttöön. Lisäksi hoito auttaa asiakasta huomaamaan itseensä liittyviä negatiivisia ajatusmalleja ja käsittelemään epämiellyttäviä tuntemuksia. Kognitiivista käyttäytymisterapiaa toteutetaan Päihdesairaalassa perheterapian, ryhmä- ja yksilökeskustelujen sekä vertaisryhmien avulla. (A-klinikka Päihdesairaala 2019c.)

Päihdesairaalassa yhteisöhoidollinen viitekehys perustuu asiakkaiden tai potilaiden ja vertaisten yhteisöllisyyden hyödyntämiseen osana hoitoa. Päihdesairaala tarjoaa apua päihdeongelmista kärsiville asiakkaille antamalla valmiuksia päihteettömyyteen turvallisessa ja tuetussa ympäristössä. Osana hoitoa hyödynnetään sairaalaan muodostettuja pienyhteisöjä. Yhteisöhoito toteutuu eriasteisena sairaalan eri hoitoyksiköissä. Yhteisöhoitoa toteutetaan vertaistukea hyödyntämällä yhteisökokouksissa ja sairaalan muissa toiminnoissa. Vertaistuessa kokemusasiantuntijat ovat keskeisessä roolissa. (A-klinikka Päihdesairaala 2019c.)

Päihdesairaalan asiakkaiden toimintakyky on hyvin vaihtelevaa. Asiakkaan kohtaaminen hänen tarpeidensa ja voimavarojensa mukaisesti on tärkeä osa kokonaisvaltaista kuntoutusta. Asiakkaiden toimintakyvyn arviointi ja tukeminen ovat pohja asiakkaiden kanssa tehtävälle työlle. Asiakkaan toimintakyvyn mukaan häntä osallistetaan Päihdesairaalan arjen toimintoihin mukaan. Asiakkaiden erityistarpeet on otettu huomioon hoidon toteuttamisessa. (A-klinikka Päihdesairaala 2019c.)

5.2 Perhekuntoutus

A-klinikka Oy:n perhekuntoutus on tarkoitettu erilaisista päihde- ja mielenterveysongelmista, kuten alkoholi-, lääke, opiaatti ja monipäihderiippuvuuksista kärsiville perheille, pariskunnille ja yksinhuoltajille lapsineen. Perhekuntoutukseen voivat osallistua myös odottavat äidit. Päihderiippuvuuden lisäksi erilaisista psyykkisistä sairauksista kärsivät voivat hakeutua kuntoutuksen piiriin. (A-klinikka Päihdesairaala 2019e.)

Perhekuntoutuksella tavoitellaan perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja päihteettömien elämäntapojen tukemista. Perhekuntoutukseen tullessaan perheelle laaditaan hoitosuunnitelma perheen tilanteen kokonaisvaltaisen kartoituksen ja arvioinnin avulla. Hoitosuunnitelma ja jatkohoitosuunnitelma tehdään yhdessä perheen ja perheen lähiverkoston kanssa. Hoitosuunnitelmaa arvioidaan viikoittaisissa tapaamisissa yhdessä perheen ja työntekijöiden kesken. Kuukausittain arviointiin otetaan mukaan perheen ja työntekijöiden lisäksi myös avohoitoverkoston jäseniä. Perhekuntoutuksessa tehdään yhteistyötä lastensuojelun, jatkohoidon ja muiden perheen asioista vastaavien verkostojen kanssa. (A-klinikka Päihdesairaala 2019e.)

Perhekuntoutuksessa keskitytään vanhempien päihdeongelmaan, päihteettömän elämän selviytymiskeinojen löytämiseen, hoidon tavoitteisiin, parisuhteeseen, vanhemmuuteen, vanhemman ja lapsen välisen suhteen kehittymiseen, lasten tarpeisiin ja hyvinvointiin. Perhekuntoutuksessa vanhemmat saavat osakseen vahvan arjen tuen, kuten avun ja tuen lasten hoidossa ja kasvatuksessa, sekä vauvaperheissä tukea varhaisen vuorovaikutuksen kehittymiseen. Kuntoutukseen sisältyy myös erilaisia yhteisö- ja keskusteluryhmiä, toiminnallisia ryhmiä,

omahoitajakeskusteluja, yksilö-pari- ja perhekeskusteluja sekä lääkäritapaamisia. Lääkäritapaamiset järjestetään viikoittain. Lasten koulut ja neuvolapalvelut järjestetään niin, että ne onnistuvat myös perhekuntoutuksen aikana. Perhekuntoutuksessa työskentelee moniammatillinen tiimi, joka on erikoistunut päihde- ja mielenterveyspalveluihin. Tiimiin lukeutuu niin hoito- kuin sosiaalialan edustajia, lääkäri ja tarvittaessa psykiatri ja sairaalapastori. (A-klinikka Päihdesairaala 2019e.)

Perhekuntoutusosastolla asiakkaiden määrää ei ole määritelty tarkasti. Asiakaspaiikkoja on kuitenkin yhteensä 18 ja huoneita on käytävissä 10. Eli teoriassa perheiden maksimimäärä on 10. Vaihtelua asiakkaiden määrässä on paljon. Keskimääräisesti perheet asuvat Päihdesairaalan perhekuntoutuksen yksikössä 1-3 kuukautta. Usein hoito kestää noin kaksi kuukautta. Jos asiakas tulee hoitoon raskauden viimeisellä kolmanneksella ja hoitoa jatketaan synnytyksen jälkeen, voi hoidon kesto olla yli kuusi kuukautta. Asiakas saattaa odottaa esimerkiksi paikkaa ensikodista tai heille toivotaan opastusta tai seurantaa vauvan hoitoon. Hoitoaika sovitaan aina yhdessä avohoidon ja lastensuojelun kanssa käytävissä hoitoneuvotteluissa. (Nilsson 2019a.)

6 Toiminnalliset menetelmät

Toiminnan taustalla on aina tarkoitus sekä merkitys (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2013, 26). Ihmisen hyvinvoinnin kannalta toiminnalla on suuri merkitys (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2013, 3). Toiminnallisten menetelmien kautta ihmisillä on mahdollisuus ilmaista itseään, jakaa kokemuksia, luoda jotain uutta sekä tutkia itseään ja ympäristöään. Toiminnallisuuden ja luovien menetelmien kautta ihmisellä on mahdollisuus jättää todellisuus ja murheet, sekä luoda mielikuvia ja haaveita tulevaisuuteen. Luovien toimintojen kautta ihmisellä on lisäksi mahdollisuus käsitellä menneisyyden tapahtumia erilaisesta näkökulmasta. Luovat toiminnot mahdollistavat useiden erilaisten mahdollisuuksien ja vastauksien tarkastelun. Tämä auttaa ihmistä huomaamaan, että on olemassa useita erilaisia vaihtoehtoja ja ratkaisuja. Luovien toimintojen avulla ihminen pystyy kehittämään omaa toimintaansa niin, etteivät ulkoiset ärsykkeet määrittele hänen toimintaansa, vaan hän pystyy itse vaikuttamaan toimintaansa ja päätöksiinsä. (Airaksinen, Karkkulainen, Ala-Vannesluoma, Pirhonen & Kastu 2015, 10.)

Ihmisen hyvinvoinnille luovilla toiminnoilla on useita eri merkityksiä. Fyysinen toiminta, mielikuvat, tunteet, tietoisuus ja taidot yhdistyvät kokonaisuudeksi. Toiminnalliset menetelmät mahdollistavat myös uusien tulkintojen tekemisen ja oman itsen ymmärtäminen kehittyä. Myös kokemus kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta paranee. Toiminnallisilla menetelmillä on myös positiivisia vaikutuksia yhteisöllisyyteen ja vuorovaikutuksellisuuteen, jolloin asioiden jakaminen mahdollistuu toiminnan kautta, eikä puhetta välttämättä tarvita. Tämä auttaa

muun muassa niitä, joille asioiden ilmaiseminen puhumalla tuottaa haasteita. Turvallisessa ympäristössä uusien toimintatapojen ja roolien kokeilu mahdollistuu, jolloin ihminen voi oppia vaihtoehtoisia tapoja toimia. Luovat toiminnot kehittävät myös keskeneräisyyden sietokykyä ja mahdollistavat omien virheiden sallimista ja niiden kääntämistä positiivisiksi mahdollisuuksiksi. (Airaksinen, Karkkulainen, Ala-Vannesluoma, Pirhonen & Kastu 2015, 11.)

Luovien ja toiminnallisten menetelmien avulla voidaan pyrkiä luomaan ihmiselle voimaantumisen kokemuksia, edistämällä henkilön mahdollisuuksia kokeilla erilaisia ilmaisun muotoja, kuten kuvallista ilmaisua, musiikkia, liikuntaa tai draamallisia menetelmiä. Nämä voivat auttaa ihmistä ilmaisemaan itseään ja todentamaan esimerkiksi omia ajatuksia ja tunteita. Tämä voi mahdollistaa hankalienkin asioiden esilletuomisen ja niiden käsittelyn, esimerkkinä päihdeiden käyttöön ja päihdehistoriaan sekä riskikäyttäytymiseen liittyvät tilanteet. Luovat menetelmät tarjoavat mahdollisuuden harjoitella esimerkiksi päihdeidenkäytön hallintaa, retkahduksia aiheuttavia tilanteita sekä selviytymistä edesauttavia tilanteita turvallisessa ympäristössä, jolloin aiheita voidaan ottaa myös puheeksi ja niiden käsitteleminen mahdollistuu. Luovien menetelmien avulla voidaan myös tutkia ihmisen käsitystä itsestä ja muista. Asioiden käsittelemisen kautta ihminen voi saada tunteen kuulluksi, ymmärretyksi ja hyväksytyksi tulemisesta. Parhaimmillaan ihminen rohkaistuu tutkimaan ja löytämään itselleen mielekästä tekemistä päihdeidenkäytön sijaan. (Salo 2017.) Merkityksellisyys ja tavoitteellisuus voivat olla motivaationa toiminnan aloittamiselle ja jatkamiselle (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2013, 23).

Toiminnallisuudessa on tärkeää, että ihminen tuntee olonsa turvallisiksi ja toimintaan on varattu aikaa riittävästi, jotta ihmisellä on tilaa luoda ja toteuttaa itseään vapaasti sallivassa ympäristössä. Luovissa toiminnoissa ei ole yhtä oikeaa tapaa toimia, vaan toiminta määrittyy usein tilannekohtaisesti. Sallivassa ympäristössä virheet ja erehdykset ovat osa työskentelyä, jonka kautta ihmisen epävarmuuden sietokyky kasvaa ja epäonnistumisten sietäminen helpottuu pikkuhiljaa. Tämän kautta uskallus kokeilla uusia asioita lisääntyy, jolloin ihmisellä on mahdollisuus olla itsestään ylpeä ja kokea olevansa taitava. (Airaksinen, Karkkulainen, Ala-Vannesluoma, Pirhonen & Kastu 2015, 10.)

Toiminnallisuudella pyritään ihmisen voimaantumiseen ja osallistumisen tukemiseen iloa tuottavien asioiden kautta. Voimaantuminen on prosessi, jossa ihminen tunteiden, tiedon ja toiminnan kautta pystyy tekemään hänelle ennen mahdottomilta tuntuvia asioita uskomalla ja luottamalla itseensä enemmän. Voimaantumisen kautta yksilön toimintakyky paranee vuorovaikutuksessa toisten kanssa. (Airaksinen, Karkkulainen, Ala-Vannesluoma, Pirhonen & Kastu 2015, 13.)

6.1 Luovat menetelmät osana toiminnallisuutta

Erilaisilla taiteen muodoilla ja kulttuurilla on positiivisia ja laajoja merkityksiä ihmisen hyvinvoinnille. Taiteen kautta mahdollistuu tunteiden ja kokemusten ilmaisu. Se luo myös mahdollisuuksia luoda uudenlaisia tunteita ja palauttaa mieleen jo unohdettuja tunteita ja niiden käsittelyä. Taiteen avulla voidaan myös kokea myötätuntoa ja vahvistaa itsetuntoa. Taide voi olla voimavara ja selviytymiskeino elämän haasteissa. (Kosonen 2015, 25-26.) Taidetta yhdessä tehtäessä myös sosiaaliset taidot pääsevät kehittymään. Kiintymyssuhde lapsen ja aikuisen välillä vahvistuu ja sillä on myös positiivinen merkitys varhaisen vuorovaikutuksen kehittämisessä. (Hurme 2011, 15.)

Kuvallisen ilmaisun kautta on mahdollista ilmaista itseään. Kuvallinen ilmaisu voi olla muun muassa piirtämistä, maalaamista, kuvien katsomista tai valokuvaamista. Yhdessä tehden ja yhdessä asioita hämmästellään vahvistetaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä yhdessä tekemisen iloa. Onnistuneet kokemukset auttavat itsetunnon, itseluottamuksen ja ongelmanratkaisutaitojen kehittämisessä. (Hurme 2011, 70-71.)

Liikunta auttaa purkamaan ja käsittelemään tunteita sekä ilmaisemaan itseään. Erityisesti silloin, kun lapsella ei ole vielä sanoja ilmaista tunteita, pystyy hän ilmaisemaan niitä liikkeen kautta. Liikkumisella on myös positiivisia vaikutuksia keskittymiskykyyn, fyysiseen kuntoon ja hyvinvointiin. Liikuntaa yhdessä toteutettuna voidaan jakaa iloa ja onnistumisia. (Hurme 2011, 42.)

Vanhemman ja lapsen yksi tärkeä kommunikoinnin tapa voi olla musiikki. Musiikin avulla tunteet ja kehotukset voivat välittyä vanhemman ja lapsen välillä, vaikka lapsi ei käsittäisi sanojen merkitystä. Tunne-elämän taitoja voidaan kehittää musiikin avulla. Erityisesti pienille lapsille musiikilla ja laululla on suuri merkitys. Musiikkia hyödyntämällä vanhempi voi innostaa tai rauhoittaa lasta, ja myös lapsi voi pyrkiä saamaan vanhemman innostumaan leikkiin. Tutuksi tulleilla äänillä, lauluilla, kosketuksella ja niiden toistumisella voi olla merkitystä lapsen turvallisuuden tunteelle, koska se on apuna lapselle tulevan ennakoinnissa. (Hurme 2011, 16-17.)

Draaman toiminnalliset menetelmät perustuvat kokemuksellisuuteen ja yhdessä toimimiseen sekä yhteisölliseen näkökulmaan. Kokemuksellinen oppiminen tapahtuu osallistumisen ja toiminnallisten menetelmien kautta. Kokemus ja oppiminen luovat mahdollisuuden peilata tilanteita niin toiminnan aikana kuin sen jälkeenkin. (Karkkulainen 2011, 17-18.) Draaman avulla voidaan käsitellä vaikeitakin asioita etäännyttämällä niitä esimerkiksi metaforien, tarinan tai roolin oton kautta, jolloin vaikeiden asioiden tarkastelu helpottuu, kun ihmisen ei tarvitse kohdistaa toimintaa suoraan itseensä tai itsenään. Draama mahdollistaa erilaisten tunteiden kuten ilon ja häpeän tunnistamisen. Kun ihminen tunnistaa itsessään vaikeitakin tunteita ja

heikkouksia, voi hän kääntää ne voimavaraksi. Draamassa koetaan niin yksin kuin yhdessä. (Kotka 2011, 17-18.)

Toiminnallisissa menetelmissä eri menetelmät sekoittuvat sulavasti keskenään. Usein esimerkiksi musiikki ja liikunta yhdistyvät toisiinsa tai draamatyöskentelyyn voidaan yhdistää niin kuvallista ilmaisua, musiikkia kuin liikuntaakin. (Hurme 2011, 10.)

6.2 Toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapa

Opinnäytetyö keskittyi päihderiippuvaisen vanhemman ja 0-8 -vuotiaan lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseen toiminnallisten menetelmien avulla. Toimintaan osallistuneet lapset olivat lähes kaikki alle 1-vuotiaita, joka vaikutti osaltaan toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Toiminnallisista menetelmistä hyödynnettiin draamaa, liikuntaa, kuvallista ilmaisua ja musiikkia.

Toimintaa suunniteltiin yhdessä Päihdesairaalan yhteyshenkilön kanssa, jotta toiminta kohdistui juuri kyseiseen ympäristöön ja kohderyhmälle soveltuvaksi. Toimintaa toteutettiin kevään 2019 aikana. Etukäteen oli sovittu, että jokaisella toimintakerralla paikalla oli Päihdesairaalan työntekijä havainnoimassa toimintaa, joka mahdollisti ammattilaisen näkökulman saamisen osaksi opinnäytetyötä.

Asiakkaiden anonymiteetin säilymisestä huolehdittiin niin, että lasten iät esitettiin ikäkausien mukaan, eikä lasten iäkiä kerrottu tarkasti. Yksityisyyden säilymisestä huolehdittiin myös sillä, ettei sukupuolia kerrottu, vaan puhuttiin vanhemmasta ja lapsesta. Vanhemmista käytettiin toimintakertoja raportoitaessa aina samaa luokittelua A, B, C, eli sama vanhempi oli aina samalla kirjaimella merkitty. Toimintakertojen toteutuksien päivämääriä ei kerrottu, joka lisäsi asiakkaiden yksityisyyden suojaa. Yksityisyydensuojan takaamiseksi tehdyillä valinnoilla ei ollut merkitystä opinnäytetyön tavoitteiden saavuttamisessa.

6.3 Osallistuva havainnointi osana toiminnallista opinnäytetyötä

Opinnäytetyön aineiston keräämiseen käytettiin menetelmänä havainnointia. Havainnoinnilla saatiin tietoa ihmisten toiminnasta tilannekohtaisesti. Tieteellisessä havainnoinnissa on asetuja vaatimuksia, jotka ohjaavat tarkastelun näkökulmaa. Havainnoinnin taustalla tulee olla teoreettinen pohja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 212.)

Havainnointi on hyvä toteuttaa asiakkaalle mahdollisimman luontevassa ympäristössä, jotta yksilön tai ryhmän toimimisesta saadaan mahdollisimman todenmukainen kuva. Havainnointi on hyvä menetelmä erityisesti, kun tutkitaan ihmisten välisiä vuorovaikutustilanteita. Lisäksi

se soveltuu menetelmäksi silloin, kun havainnoinnin kohteena olevat henkilöt eivät pysty tai halua sanoittaa itse toimintaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 213.) Opinnäytetyössä keskityttiin vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Päihdesairaalan perhekuntoutuksen asiakkaille järjestettiin kuusi toimintatuokiota, joissa vuorovaikutusta pyrittiin tukemaan toiminnallisten ja luovien menetelmien kuten draaman, liikunnan, kuvataiteen ja musiikin avulla. Tästä syystä havainnointi oli opinnäytetyöhön sopivin menetelmä asian tutkimiseksi.

Havainnointi jaotellaan alalajeihin sen mukaan, kuinka paljon tutkija osallistuu toimintaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 216). Tässä opinnäytetyössä käytettiin osallistuvaa havainnointia, jossa tutkija osallistuu toimintaan havainnoijana. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu toimintaan asiakkaiden ehdot huomioon ottaen. Kun tutkija osallistuu toimintaan havainnoijana, pyrkii hän olemaan yksi ryhmän jäsenistä, kuitenkin niin, että hän on selkeästi havaintojen tekijä. Havainnoitaessa tutkijan tulee erottaa havainnot ja näistä tehdyt tulkinnat toisistaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 217.)

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2014, 183) mukaan aineistoa pyritään keräämään ja tavoitteisiin pääsemään osallistuvan havainnoinnin kautta. Havaintoja käsiteltäessä ja tulkittaessa niitä tarkastellaan ja analysoidaan kriittisesti, joiden pohjalta kootaan tilanteesta kokonaiskuva. Osallistuva havainnointi oli pääroolissa opinnäytetyössä toimintatuokioiden aikana. Toimintaan osallistuttiin sekä ohjaajina että havainnoijina. Vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tarkasteltiin läpi toiminnan. Havainnoinnissa käytettiin apuna havainnointitaulukkoa (Liite 3). Vuorovaikutuksesta havainnoitiin niitä elementtejä, joita kiintymyssuhdeteriassakin nostetaan esille. Hautamäen (2011, 30) mukaan näitä ovat vanhemman ja lapsen välinen katsekontakti, kosketus, yhteistyön sujuvuus, ilmeet, eleet, äänenpaino, tunteiden näyttäminen, vastavuoroisuus, reagointitapa vanhemman ja lapsen välillä sekä vanhemman johdonmukaisuus.

Tässä opinnäytetyössä lapsen ja vanhemman välistä katsekontaktia tarkasteltiin havainnoimalla sitä, ottaako lapsi tai vanhempi katsekontaktia toisiinsa tai pyrkiikö jompikumpi välttämään katsekontaktia. Kosketuksen havainnoinnissa tarkasteltiin sitä, pyrkiikö lapsi vanhemman syliin ja ovatko vanhemmat otteet hellät, määrätietoiset tai tiukat. Lapsen ja vanhemman välistä yhteistyötä ja yhdessäoloa havainnoitiin tarkastelemalla yhdessäolon luontevuutta ja sitä, onko yhdessäolo luotettavaa, välttävää tai väkinäistä. Ilmeitä ja eleitä havainnoitiin tarkastelemalla vanhemman ja lapsen välistä kehonkieltä ja sitä, onko lapsi tai vanhempi ilmeetön tai onko nähtävissä esimerkiksi hymyä, surua tai vihaa. Äänenpainosta tarkasteltiin vanhemman äänen sävyjä ja -painoa, sekä sitä, jotelteleeko lapsi vanhemmalleen ja onko heidän välillään iloa, naurua, surua tai välinpitämättömyyttä. Lisäksi tarkasteltiin vanhemman ja lapsen välistä vastavuoroisuutta ja kontaktin ottamista. Lapsen ja vanhemman välisessä reagointitavassa havainnoitiin sitä, reagoiko vanhempi lapsen tarpeisiin tarpeita vastaavasti,

ristiriitaisesti tai ei ollenkaan. Lisäksi havainnoitiin sitä, reagoiko lapsi vanhemman kehoitukseen tai näyttääkö lapsi negatiivisia ja positiivisia tunteitaan. Vanhemman johdonmukaisuutta tarkasteltiin havainnoimalla sitä, onko vanhempi toiminnassaan johdonmukainen, jolloin lapsi voi ennakoita vanhemman käytöstä tai onko vanhemman käytös epäjohdonmukaista ja ennakoinmatonta. Vuorovaikutuksen havainnoinnin elementit on kuvattu alla olevassa taulukossa (Taulukko 1).

Mitä tarkastellaan vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen havainnoinnissa?	Kuinka tarkastellaan?
Katsekontakti vanhemman ja lapsen välillä	Ottaako lapsi katsekontaktia vanhempaan ja vanhempi lapseen? Pyritäänkö katsekontaktia välttämään?
Kosketus	Pyrkiikö lapsi vanhemman syliin? Ovatko vanhemman otteet hellät, määrätietoiset, tiukat?
Yhteistyö ja yhdessäolo	Onko yhdessäolo ja yhteistyö luontevaa ja luotettavaa vai välttelevää ja väkinäistä?
Ilmeet ja eleet	Onko vanhempi tai lapsi ilmeetön? Onko nähtävissä esimerkiksi hymyä, surua, vihaa? Vastaako muu kehonkieli ilmeitä?
Äänenpaino	Millä äänenpainolla ja sävyllä vanhempi juttelee lapselleen? Jokelteleeko vauva vanhemmalle? Kuuluuko äänessä ilo, nauru, suru, välinpitämättömyys?
Vastavuoroisuus	Onko vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus vastavuoroista? Hakeeko toinen kontaktia toista enemmän?
Reagoititapa vanhemman ja lapsen välillä	Reagoiko vanhempi lapsen tarpeisiin tarpeita vastaavasti, ristiriitaisesti vai ei reagoi ollenkaan? Reagoiko lapsi vanhemman kehoitukseen? Näyttääkö lapsi negatiivisia ja positiivisia tunteita?

Vanhemman johdonmukaisuus	Onko vanhempi toiminnassaan johdonmukainen, jolloin lapsi voi ennakoida vanhemman käytöstä? Onko vanhemman käytös epäjohdonmukaista ja ennakoimatonta?
---------------------------	---

Taulukko 1. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen havainnointi

Jokaisen toimintakerran jälkeen asiakkaiden kokemuksia kuultiin avoimen keskustelun kautta. Vanhemmilta pyydettiin fiilistä ennen toimintaa ja toiminnan jälkeen post it -lappuja hyödyntäen. Myös Päihdesairaalan työntekijöiltä pyydettiin palautetta jokaisesta toimintakerrasta suullisesti. Lisäksi työskentelyn lopuksi haastateltiin Päihdesairaalan työntekijää opinnäytetyöprosessista ja sen onnistumisesta. Asiakkailta kysyttiin keskustellen heidän mielipiteitään toimintakertojen sisällöistä ja siitä, saivatko vanhemmat toiminnoista ideoita, ajatuksia tai oivalluksia ja aikoivatko he hyödyntää toimintakertojen aikana toteutettuja harjoitteita myöhemmin. Palautetta pyydettiin myös opinnäytetyöntekijöiden toiminnasta ohjaajina.

7 Toimintakerrat

Opinnäytetyön tarkoituksena oli vuorovaikutuksen tukeminen päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen välillä toiminnallisten menetelmien avulla. Tavoitteena oli tarjota vanhemmille keinoja vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Tavoitteena oli myös luoda sellaisia toiminnallisia harjoituksia, joihin vanhemman olisi mahdollisimman helppo osallistua. Lisäksi tavoitteena oli, että yhteinen tekeminen toisi iloa ja positiivisuutta vanhemman ja lapsen välille sekä heidän arkeensa. Tavoitteena oli kehittää hyödynnettävissä olevia toimintamalleja niin vanhemmille kuin perhekuntoutuksen osastolla työskenteleville.

Toimintakertojen suunnittelu aloitettiin ajoissa. Toimintakertojen menetelmien valintaa ohjasi opinnäytetyöntekijöiden kiinnostuneisuus liikuntaa, musiikkia, kuvallista ilmaisua ja draamaa kohtaan. Erilaisilla menetelmillä haluttiin varmistaa, että jokaiselle asiakkaalle olisi tarjolla jotain kiinnostavaa. Myös opinnäytetyöntekijöille tämä tarjosi mahdollisuuden päästä ohjaamaan erilaisia toimintatuokioita. Suunnittelu aloitettiin päättämällä kunkin toimintakerran teema, jonka myötä toiminnoista koostui monipuolinen kokonaisuus. Menetelmiksi valittiin harjoitteita, joista osa oli entuudestaan opinnäytetyöntekijöille tuttuja ja osa vieraampia. Harjoitteet muokattiin kirjallisuuden ja kokemuksen perusteella asiakkaille sopiviksi. Tämän jälkeen päätettiin ottaa jokaiselle toimintakerralle mukaan jotain yhteistä ja päädyttiin samaan alku- ja loppukappaleeseen. Päätettiin myös, että jokainen toimintakerta alkaa edellisen kerran harjoitteella. Toimintatuokioihin pyrittiin luomaan suunnitelma (Liite 2), jonka muokaus onnistuisi toiminnan lomassa.

Päihdesairaalan yhteistyökumppanin kanssa sovittiin tapaaminen ennen toimintakertoja, jotta oli mahdollista esittäytyä ja tavata perhekuntoutuksen osaston asiakkaita. Tapaaminen toteutettiin viikkoa ennen varsinaisten toiminnallisten tuokioiden pitämistä. Tapaamisessa esiteltiin opinnäytetyön idea ja kerrottiin, mitä tullaan tekemään ja mikä toiminnan tarkoitus on. Tapaamisessa painotettiin sitä, että toiminta on matalankynnyksen toimintaa, jossa tarkoituksena on tuottaa pieniä ilonhetkiä arkeen. Asiakkaille kerrottiin, että toimintakerrat ovat osa perhekuntoutuksen päivittäistä toimintaa, joihin osallistuminen on vapaaehtoista. A-klinikkasäätiön sääntöjen mukaan kerrottiin myös, että toiminnan voi keskeyttää milloin vain, ilman, että se vaikuttaa asiakkaiden saamiin palveluihin ja hoitoihin.

Tutustumiskerralle saapui neljä vanhempaa, joilla osalla oli lapsia mukana perhekuntoutuksen osastolla ja osalla ei. Asiakkaille kerrottiin, että toimintoihin voi halutessaan osallistua myös ilman lasta. Puhuttiin siitä, että toiminnassa mukana ollessa voi saada ideoita, joita voi kokeilla halutessaan myöhemmin lapsen kanssa. Perheille jaettiin saatekirjeet (Liite 4) ja suostumuslupalomakkeet (Liite 5), jotta he saivat tutustua niihin ennalta rauhassa. Samalla kerrottiin, että heidän tunnustietonsa eivät tule missään vaiheessa näkyviksi opinnäytetyöhön ja että meitä opinnäytetyöntekijöitä sitoo vaitiolovelvollisuus. Osa asiakkaista kertoi olevansa kiinnostunut toiminnasta. He sanoivatkin, että tällaista vanhempi-lapsi toimintaa heillä ei oikein ole, joten on mukava, kun yhteistä tekemistä järjestetään. Tapaamisen lopuksi asiakkaita kiitettiin osallistumisesta.

Toimintakerrat toteutettiin keväällä 2019, neljän viikon aikana. Tuona aikana perheitä oli Päihdesairaalaossa kolme ja lisäksi hoidossa oli kaksi pariskuntaa sekä neljä yksilökuntoutujaa, joista yksi oli raskaana. Kaikki kolme perhettä osallistuivat pidettyihin toimintatuokioihin. (Nilsson 2019a.) Toimintakerrat suunniteltiin niin, että niiden kesto oli 30-40 minuuttia. Toimintakerrat kestivät toimintakerrasta riippuen noin 30-60 minuuttia, koska perheiden henkilökohtaiset tarpeet otettiin huomioon toiminnan aikana.

7.1 Ensimmäinen toimintakerta, ”Aistien herättelyä”

Ensimmäinen toimintakerta pidettiin Päihdesairaalan Uusi Tuuli -tilassa. Tila on Päihdesairaalaossa rentoutukseen tarkoitettu huone, joten se soveltui hyvin opinnäytetyön toimintatuokion pitämiseen. Tila oli sisustettu pehmeillä materiaaleilla ja valot olivat säädettävissä himmeiksi. Tämän avulla pystyttiin muokkaamaan tilan tunnelmaa toimintaan sopivaksi. Tilassa oli erilaisia makuualustoja, tynnyjä ja säkkituoleja.

Osallistujat	Vanhempi C ja lapsi
--------------	---------------------

Tavoite	Kosketuksen ja tunneaistien aktivointi
Toteutus	Höyhenten ja huivien kanssa työskentely
Arviointi	Toiminnan arviointi osallistuvan havainnoinnin avulla, ohjaajien itsearviointi

Taulukko 2. Ensimmäinen toimintakerta

Ensimmäisen toimintakerran tavoitteena oli kosketuksen ja tunneaistien herättely, jota toteutettiin huivien ja höyhenten avulla. Tälle toimintakerralle osallistui yksi vanhempi, vanhempi C, alle vuoden ikäisen lapsensa kanssa. Kyseinen vanhempi ei ollut edellisellä viikolla mukana, kun toiminnasta kerrottiin, joten tuokio aloitettiin kertomalla opinnäytetyön idea ja tarkoitus. Lisäksi kerrottiin toiminnan vapaaehtoisuudesta ja mahdollisuudesta keskeyttää toiminta koska tahansa, ilman, että se vaikuttaa asiakkaan hoidon saantiin. Vanhemmalle kerrottiin myös, että toimintaa toteutetaan lapsi huomioiden. Toimintaa muokataan tai se keskeytetään tarvittaessa, jos vanhempi kokee, että lapsi ei jaksakaan osallistua. Vanhemmalle annettiin saatekirje ja suostumuslupalomake täytettäväksi. Hänelle kerrottiin, että jokaisella toimintakerralla toinen ohjaajista toimii ohjaajan roolissa ja toinen havainnoi toimintaa. Tällä toimintakerralla toimintaa ohjasi Eevi ja Kati toimi havainnoijana.

Alkuun vanhempaa ohjeistettiin ottamaan itselleen ja lapselleen paikka, jossa molempien on mielekästä olla. Vanhempi valitsi paikaksi yhden makuualustoista huoneen sivustalta. Lapsi alkoi heti tutkimaan huonetta ja huoneessa olevia tavaroita. Vanhemmalle kerrottiin, että jokaisella toimintakerralla kysytään toiminnan alkaessa vanhemman alkufiilistä ja toiminnan päätyttyä loppufiilistä. Tässä vaiheessa vanhempaa pyydettiin kirjoittamaan post it -lapulle fiiliksensä ennen toimintaan tuloa. Lappuun vanhempi kirjoitti, utelias.

Vanhemmalta kysyttiin, mistä lapsi yleensä pitää, johon vanhempi vastasi musiikin ja kutittelun olevan lapselle mieluista. Vanhemmalle kerrottiin, että näitä asioita toimintatuokio tulee sisältämään. Kun lapsi oli saanut aluksi tutkia rauhassa paikkaa, aloitettiin toimintatuokio. Kerrottiin, että jokaisella toimintakerralla soitetaan samat aloitus- ja lopetuskappaleet, koska samoina toistuvat asiat luovat lapselle turvallisuuden tunnetta. Kun lapsi oppii huomaamaan toiminnan toistuvuuden, pystyy hän tiedostamaan milloin toiminta alkaa ja milloin se loppuu. Tämän jälkeen laitettiin soimaan aloituskappale ”Aarne-Alligaattori & Viidakkorumpu - Aarne Alligaattori”.

Aloituskappaleen ajaksi vanhempaa ohjeistettiin ottamaan lapsi syliin ja keinuttelemaan ja silittämään lasta. Tällä pyrittiin vanhemman ja lapsen välisen kosketuksen ja tunneaistien herättelyyn. Vanhempi kertoi, että soitettu kappale oli heille entuudestaan tuttu.

Kappaleen jälkeen vuorossa oli höyhenillä työskentely. Vanhempaa pyydettiin ottamaan lapsi eteensä makaamaan ja vanhempi laittoi lapsen eteensä säkkituoliin. Vanhemmalle annettiin höyheniä ja häntä ohjeistettiin sivelemään ja kutittelemaan lasta höyhenillä. Vanhempaa ohjeistettiin aloittamaan sively ensin käsistä, sitten vatsasta ja sen jälkeen siirtymään jalkoihin ja kasvoihin. Tämä sen vuoksi, että lapsi saa totutella kosketukseen pikkuhiljaa. Vanhempi kertoi, että hänen lapsensa tykkää kylkien kutittelusta, joten hän sively eniten kylkiä. Tämän jälkeen vanhempi jatkoi sivelyä lapsen kasvoihin ja jalkoihin. Vanhempi otti lapselta päällyshousut pois, jotta lapsi tuntee höyhenen paremmin ihoa vasten. Tämän jälkeen vanhempaa kehoitettiin puhaltamaan höyheniä ilmaan, jotta lapsi voi seurata höyhenten leijailua.

Höyhenten jälkeen vanhemmalle annettiin huivi seuraavaa toimintoa varten. Vanhemmalle kerrottiin, että lapsen voi antaa tunnustella huivia ensin käsissään. Vanhempi kertoi, että hänen lapsensa pitää huivityöskentelystä. Vanhempi sively huivilla lapsen kasvoja ja vartaloa. Sen jälkeen hän laittoi huivin lapsen kasvojen päälle ja aloitti "Kukkuu-leikin". Vanhempi jatkoi toimintaa menemällä itse huivin taakse piiloon ja alkoi "Kukkuu-leikin" toinen muoto. Vanhempi kertoi, että kyseistä toimintaa lapsi jaksaisi jatkaa kuinka kauan tahansa.

Huivien jälkeen vanhemmalta kysyttiin, jaksako lapsi vielä yhden hierontalorun ajan. Vanhempi sanoi, että voidaan kokeilla. Ajatuksena oli, että hieronnan avulla vanhemmalle tarjotaan keinoja lapsen rauhoittamiseen ja rentouttamiseen, sekä läheisyyden tukemiseen kosketuksen avulla. Yhdessä käytiin läpi satuhierontaloru "Taikapuu" ja siihen liittyvät hierontaliikkeet. Vanhemmalle kerrottiin, että liikkeet ovat esimerkkejä, joita voi halutessaan muokata. Lorun aikana näytettiin esimerkkihierontaliikkeitä pehmolelun avulla. Vanhempi seurasi liikkeitä ja toteutti hierontaa lapselleen.

Toiminnan lopuksi vanhempaa ohjeistettiin ottamaan lapsi syliin ja keinuttelemaan ja silittämään lasta. Loppukappaleeksi soitettiin "Aarne Alligaattori & Viidakkorumpu - Mun pupunen", jonka aikana vanhempi piti lasta sylissään ja keinutteli tätä. Loppukappaleen jälkeen vanhempaa pyydettiin kirjoittamaan post-it-lapulle toiminnan jälkeinen fiilis. Lappuun vanhempi kirjoitti, hyvä. Vanhemman ajatuksia ja toiveita kysyttiin tulevia toimintakertoja varten. Vanhempi kertoi, että musiikki ja leikkely ovat heille mieleisiä, mutta tuleville kerroille hänellä ei ollut erityisiä toiveita.

Koko toiminnan ajan lapsen ja vanhemman välinen katsekontakti oli tiivistä ja luontevaa. Heidän yhdessäolonsa oli lämmintä ja hyväntuulista. Vanhemman otteet lasta kohtaan olivat helvät ja määrätietoiset. Kosketus lasta kohtaan oli lempeää ja lasta huomioivaa. Lapsen huomiointi ilmeni esimerkiksi niin, että vanhempi vaihtoi asentoja ja keinuttelutyylinsä lapsen elehdinnän mukaan. Vanhempi ja lapsi hymyilivät useasti toisilleen, sekä leikkittelivät ja nauroivat yhdessä toiminnan lomassa. Vanhempi jutteli lapselle lempeällä äänensävyllä. Meille ohjaajille tuli vaikutelma, että molemmat nauttivat toistensa seurasta. Lapsi uskalsi näyttää

vanhemmalle niin positiivisia kuin negatiivisia tunteitaan, joihin vanhempi vastasi johdonmukaisesti.

Toimintakerralla vanhempi toimi oma-aloitteisesti ja muokkasi toimintaa heille soveltuvaksi. Vanhempi huomioi lapsen jaksamisen koko toiminnan ajan. Vanhempi tiesi, mistä lapsi nauttii ja osasi kohdistaa omaa toimintaansa lapselle mieleisiin tapoihin. Lapsi keskittyi toimintaan aluksi, mutta väsyi loppua kohden, jonka vanhempi huomioi viihdyttämällä lasta. Lapsen väsymys ilmeni itkuisuutena. Vanhempi huomioi tämän ottamalla lapsen syliin ja rauhoitteli lasta silittämällä, johon lapsi rauhoittui.

Toimintakerran jälkeen keskusteltiin ohjaajuudesta ja toiminnan sisällöstä. Ensimmäiseen toimintakertaan oli varauduttu huolella etukäteen. Toimintakerta oli käyty ennalta yhdessä läpi ja siihen oli varattu kaikki tarvittavat materiaalit. Toimintakerran ohjaamista jännitettiin etukäteen ja sen ajateltiin johtuvan siitä, että kyse on tärkeästä asiasta ja aiheesta, jonka haluttiin onnistuvan mahdollisimman hyvin.

Se, että toinen ohjasi toimintaa ja toinen havainnoi, toimi hyvin ja luonnollisesti alusta alkaen. Havainnoijan avulla varmistettiin se, että toinen keskittyi pääsääntöisesti huomioimaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ennalta mietityistä näkökulmista. Havainnoija toimi myös tarvittaessa ohjaajan roolissa ja osallistui aktiivisesti yhteisiin keskusteluihin. Suunniteltu havainnointilomake tuki havaintojen tekemistä. Se koettiin hyödyllisenä ja se auttoi suuntaamaan havainnointia ennalta mietittyihin asioihin. Havainnointilomake auttoi myös kirjoittamaan auki toimintakertojen tapahtumat.

Kummallakaan opinnäytetyöntekijöistä ei ollut juurikaan kokemusta vanhempilapsi ryhmien ohjaamisesta, mutta kummankin ennakkoluulottomuus ja aiempi ohjausosaaminen toi varmuutta myös vieraamman ryhmän ohjaamiseen. Alusta alkaen pyrittiin tuomaan persoonaa esiin ohjauksessa ja olemaan tätä kautta helposti lähestyttävissä, jotta asiakkaiden oli mahdollisimman helppo osallistua toimintaan ja tulla mukaan myös jatkossa. Ohjaajuudessa vahvuutena oli kummankin ohjaajan rauhallinen ja sensitiivinen tapa toimia joka tilanteessa.

Vanhemman ja lapsen tarpeet huomioitiin ja toimintaa muokattiin näiden mukaan, esimerkiksi lyhentämällä satuhierontaa lopussa lapsen väsyessä. Pohdittiin, olisiko loppumusiikin voinut soittaa ainoastaan lähdön taustalla, koska lapsi oli vanhemman sanojen mukaan jo malttamaton. Toiminnan päätyttyä pyrittiin huomioimaan asiakkaiden osallisuus kuuntelemalla perheiden toiveita tulevien toimintakertojen suhteen. Onnistunut toimintakerta toi opinnäytetyöntekijöille lisää itsevarmuutta tulevien toimintakertojen ohjaamiseen.

7.2 Toinen toimintakerta, ”Loruttelua”

Toinen toimintakerta toteutettiin samassa Uusi Tuuli -tilassa, kuin ensimmäinen. Tällä toimintakerralla keskityttiin lorutteluun, jonka tavoitteena oli tukea vanhemman ja lapsen välistä kosketusta ja kontaktin syventämistä. Tämän toimintakerran ohjaajana toimi Kati ja Eevi havainnoi.

Osallistujat	Vanhempi A ja lapsi, Vanhempi B ja kaksi lasta
Tavoite	Kosketuksen ja kontaktin syventäminen
Toteutus	Lorujen avulla työskentely
Arviointi	Toiminnan arviointi osallistuvan havainnoinnin avulla, ohjaajien itsearviointi

Taulukko 3. Toinen toimintakerta

Toiselle toimintakerralle osallistui kaksi vanhempaa lapsineen. Toisen vanhemman lapsi oli vastasyntynyt. Tätä vanhempaa kutsutaan vanhempi A:ksi. Toisella vanhemmalla, vanhempi B:llä, oli mukanaan kaksi lasta, toinen oli alle vuoden ikäinen ja toinen alle kouluikäinen. Heidän tullessaan Uusi Tuuli -tilaan, vanhempi lapsi vaikutti arastelevan sisääntuloa eikä uskaltanut tulla huoneeseen. Vanhempi epäili lapsen arastelevan huoneen hämäryyttä, joten Kati ja lapsi laittoivat yhdessä valoja kirkkaammalle, jolloin lapsi rohkaistui tulemaan sisään huoneeseen.

Perheitä kehoitettiin valitsemaan sellaiset paikat itselleen, joissa on mukava olla. Molemmat perheistä olivat uusia, joten alkuun esittäydettiin ja kerrottiin opinnäytetyön sisällöstä ja tarkoituksesta. Vanhempi A oli kiinnostunut siitä, ovatko toiminnot suunniteltu juuri päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukemiseksi. Vanhemmalle kerrottiin, että tämä on opinnäytetyön aihe, mutta toiminnot soveltuvat kenelle tahansa. Vanhempi kertoi olevansa innostunut siitä, että tähän ryhmään sai tulla yhdessä vauvan kanssa. Hän kertoi, että muut Päihdesairaalan ryhmät ovat olleet erilaisia ja keskittyneet enemmän vanhempaan.

Vanhemmille kerrottiin, että aina toimintatuokioiden aluksi ja lopuksi kysytään heidän fiiliksiään. Vanhempia pyydettiin kirjoittamaan sana tai lause heidän fiiliksiään ennen toiminnan alkamista. Vanhempi A oli kirjoittanut lappuun fiiliksen olevan positiivinen ja, että uudet asiat tuovat mielenkiintoa päivään myönteisesti varustettuna. Vanhempi B oli kirjoittanut fiiliksen olevan hyvä. Kun fiilislaput oli kerätty, vanhempia pyydettiin esittäytymään ja kertomaan

hieman lapsistaan. Molemmat vanhemmat esittelivät itsensä ja lapsensa. Vanhempi A puhui lapsesta ja lapsen taustoista. Vanhempi B kertoi lastensa positiivisista väleistä muutamalla sanalla. Tämän jälkeen kerrottiin, että soitamme alkuun alkumusiikin ja loppuun loppumusiikin ja ne toistuvat jokaisella kerralla. Vanhemmille kerrottiin, että toistuvuus auttaa lasta ennakkoimaan tulevaa toimintaa ja luo näin lapselle turvallisuuden tunnetta. Erityisesti vanhempi A reagoi tietoon ja keskustelimme yhdessä aiheesta. Musiikki laitettiin soimaan ja vanhempia ohjeistettiin keinuttelemaan yhdessä lapsen kanssa lasta samalla silitellen. Tavoitteena oli läheisyyden ja kosketuksen tukeminen musiikin avulla.

Vanhemmille kerrottiin, että toimintaa jatketaan edelliskerran huivityöskentelyllä, jossa lapsi saa tunnustella huiveja. Huivien avulla oli tavoitteena tukea kosketuksen- ja tunneaistien herättelyä. Tällä kerralla mukana olevat vanhemmat eivät olleet mukana ensimmäisellä kerralla. Vanhemmille kerrottiin, että tarkoituksena on tuoda toiminnan alkuun aina jotain edelliskerralla ollutta, jotta toiminta olisi helpompaa aloittaa tutulla työskentelyllä. Vanhempia ohjeistettiin, miten huivien kanssa toimitaan ja perheiden annettiin tutustua huiveihin rauhassa. Molemmat perheet leikkivät huivien avulla.

Seuraavaksi perheille jaettiin lorut, joita vanhemmat ja lapset saivat tutkia ensin itse. Alotusloruna toimi "Harakka huttua keittää" -loru. Toiminnan alussa vanhempi A kertoi, ettei ole syöttänyt lastaan. Heti, kun loruttelu oli aloitettu, vanhempi A totesi, että lapsi on niin nälkäinen, että hän lähtee syöttämään lapsen. Sovittiin, että hän voi halutessaan palata takaisin lapsen syötettyään. Loruttelua jatkettiin vanhempi B:n kanssa. Koska vanhemman oli haastavaa toteuttaa loruttelua kahden lapsen kanssa, Kati ehdotti, että voi ottaa toisen lapsista loruttelemaan kanssaan, jolloin vanhempi voi keskittyä vain toiseen lapseen. Vanhempi ehdotti, että Kati voi ottaa nuoremman lapsen. Vanhempi B yritti saada vanhemman lapsen kanssaan loruttelemaan, mutta lapsi kieltäytyi. Ensimmäisen lorun jälkeen Kati ehdotti, että vanhempi ottaisi nuoremman lapsen takaisin ja jatkaisi hänen kanssaan loruttelua, koska vanhempi lapsi ei halunnut osallistua. Vanhempi jatkoi niin, että nuorempi lapsi istui hänen vieressään.

Seuraavaksi jatkettiin "Pullalapsi"-lorun parissa, jonka ajan vanhempi B kuunteli ja lapset olivat vanhemman lähetyvillä. Kolmatta "Maantie"-lorua aloitettiin, mutta toiminta lopetettiin, koska vanhempi lapsi ilmaisi haluavansa pois tilasta. Vanhemman kanssa keskusteltiin siitä, että voisi olla hyvä hetki siirtyä loppukappaleeseen. Vanhempi oli samaa mieltä. Vanhemmalle kerrottiin, että myös loppukappaleen aikana lapsia voi keinutella ja silitellä rauhallisesti. Vanhempi ja lapset kuuntelivat musiikkia ja pakkasivat tavaroitaan.

Vanhempaa pyydettiin kirjoittamaan post it -lappuun loppufiilis. Vanhempi B kirjoitti fiiliksen olevan rauhallinen. Perhettä kiitettiin osallistumisesta ja heille kerrottiin, minkälaista toimintaa ensi kerralla pidetään. Heiltä kysyttiin myös, minkälaista toimintaa perhe toivoisi, jotta

myös vanhempi lapsi viihtyisi paremmin. Vanhempi totesi, että ehkä jokin toiminnallisempi voisi soveltua vanhemman lapsen kanssa.

Hetken päästä vanhempi A saapui takaisin tilaan ja loruttelua jatkettiin hänen kanssaan. Ensimmäinen ja toinen loru käytiin yhdessä läpi. Tämän jälkeen vanhemman kanssa käytiin keskustelua lapsen kehitykseen ja vanhemmuuteen liittyvistä asioista. Loppukappale laitettiin soimaan ja kerrattiin vielä, miksi soitetaan aina sama kappale. Vanhempaa kehoitettiin keinoilemaan ja silittämään lasta. Loppukappaleen jälkeen keskusteltiin vielä musiikin rauhoittavasta vaikutuksesta ja kosketuksen tärkeydestä vuorovaikutuksen tukena. Tämän jälkeen vanhempaa pyydettiin kirjoittamaan loppufiilis. Vanhempi kirjoitti fiiliksen olevan rauhallinen. Vanhempaa kiitettiin osallistumisesta ja häneltä kysyttiin toiveita ensi kertaa varten. Vanhemmalla ei ollut erityisiä toiveita ja hän kertoi odottavansa innolla seuraavan päivän toimintaa.

Toiminnan aikana vanhempi B:llä ja lapsilla katsekontaktin ottaminen oli vähäistä. Kosketusta oli jonkin verran, joka näkyi silittelynä ja lapsien syliin ottamisena. Yhdessäolo oli luontevaa, mutta yhteistyö väkinäistä. Vanhempi lapsista kieltäytyi osallistumasta toimintaan, mutta vaati vanhemman huomiota jatkuvasti, johon vanhempi reagoi epäjohdonmukaisesti, välillä lapsi huomioiden ja välillä jättäen lapsen huomiotta. Toimintakerran aikana vanhempi yritti useaan otteeseen saada vanhempaa lasta toimintaan mukaan. Nuoremman lapsen ollessa Katin sylissä loruttelemassa, vanhempi B tarkkaili nuoremman lapsen toimintaa sivusta. Lapsi oli rauhallinen ja katsoi vanhempaansa. Vanhemman ja nuoremman lapsen välillä oli havaittavissa hymyilyä. Vanhempi lapsi ja vanhempi puolestaan olivat molemmat ilmeettömiä toisiaan kohtaan. Vanhemman puhetyyli lapsilleen oli neutraalia. Vanhemman lapsen äänensävyistä välittyi ärtymys. Nuorempi lapsista jokelteli vanhemmalle iloisesti. Vanhempi teki nuoremman lapsen kanssa loruttelua hyvässä yhteistyössä. Toimintakerran edetessä vanhempi kuunteli loruttelua, mutta ei juurikaan enää toteuttanut sitä kummankaan lapsen kanssa.

Toiminnan aikana vanhempi A toimi rauhallisesti ja hellin ottein lasta kohtaan. Yhdessäolo vanhemman ja lapsen välillä oli luontevaa. Vanhempi huomioi lapsen tarpeita ja reagoi niihin johdonmukaisesti. Vanhempi silitteli lasta ja jutteli lapselle rauhallisesti ja lempeästi. Vanhemman katse oli tiiviisti lapsessa ja hän hymyili lapselle useasti. Vastavuoroisuus näkyi pienen lapsen kohdalla lapsen rauhoittuessa vanhemman sylissä ja vanhemman rauhoittellessa lasta. Vanhempi tuotti myös sanallisesti lapsen tunteita esimerkiksi sitä, miksi lapsi itki. Vanhempi oli innokas keskustelemaan vanhemmuuteen ja lapseen liittyvistä asioista ja yhdessä saatiinkin monta hyvää ja pohtivaa keskustelua aikaiseksi.

Toimintakerran jälkeen käytiin keskustelua toimintakerrasta ja ohjaajuudesta. Tällä kerralla jännitys oli selvästi lievempää, koska ensimmäinen toimintakerta oli sujunut hyvin. Lisäksi toimintakerta oli ennalta hyvin suunniteltu ja valmisteltu. Jännitystä loi ajatus siitä, tuleeko

paikalle osallistujia. Tällä ohjaukserolla haasteita ohjaajuuteen asetti osallistujien eri ikäisyys. Vastasyntyneen ja alle kouluikäisen tarpeet toiminnan suhteen olivat hyvin erilaiset. Pohdittiin ohjaajan roolin löytymistä ja mietittiin, kuinka tukea vanhempaa, jolla oli kaksi lasta toiminnassa mukana. Kokemus oli kuitenkin, että ohjaajat toimivat ohjaajan roolissa ja vanhemmalla on vastuu lapsistaan, joten lapsen rajaamisen sijasta, pyrittiin tarjoamaan vanhemmalle vaihtoehtoja toiminnan tukemiseksi. Toiminnan lopussa otettiin huomioon lapsen jaksaminen ja vanhemman lisäksi myös lapselle sanoitettiin, että toiminta jatkuu enää hetken ja lasta kannustettiin jaksamaan pienen hetken.

Toiminnan aikana huomioitiin, että kaikki osallistujat pääsevät toimintaan mukaan heille sopivalla tavalla. Ohjauksessa kiinnitettiin huomiota kannustavaan ja vanhempia tukevaan asenteeseen. Toiminnan aikana pyrittiin huomioimaan pienetkin hyvät asiat ja sanoittamaan niitä ääneen niin vanhemmille kuin lapsillekin. Toiminnan jälkeen keskusteltiin siitä, kuinka huomioida vanhempi B:n isompi lapsi seuraavana päivänä, jotta hän viihtyisi paremmin. Toimintaan päätettiin ottaa mukaan erilaisia palloja, jotka toisivat lisää toiminnallisuutta vanhemmalle lapselle.

7.3 Kolmas toimintakerta, ”Satuhieronta”

Kolmas toimintakerta toteutettiin samassa Uusi Tuuli -tilassa, kuin ensimmäinen ja toinen kerta. Tällä toimintakerralla aiheena oli satuhieronta. Toiminnan tavoitteena oli tukea vanhemman ja lapsen välistä läheisyyttä kosketuksen avulla. Hieronta myös rauhoittaa ja rentouttaa lasta (Alatalo, 2014). Ohjaajana toimi Eevi ja havainnoijana Kati. Kolmannelle toimintakerralle osallistui kaksi vanhempaa lapsineen. Toinen vanhemmista oli mukana lapsensa kanssa ensimmäisellä kerralla ja toinen vanhemmista lapsensa kanssa toisella kerralla. Toisen vanhemman, vanhempi C, lapsi oli alle vuoden ikäinen ja toisen vanhemman, vanhempi A, lapsi vastasyntynyt.

Osallistujat	Vanhempi A ja lapsi, Vanhempi C ja lapsi
Tavoite	Läheisyyden tukeminen
Toteutus	Satuhieronta
Arviointi	Toiminnan arviointi osallistuvan havainnoinnin avulla, ohjaajien itsearviointi

Taulukko 4. Kolmas toimintakerta

Toiminnan alussa vanhemmilta pyydettiin fiilikset, jotka he kirjoittivat post it -lappuihin. Vanhempi A:n lapussa luki innokas. Vanhempi C:n lapussa luki stressaantunut. Hän kertoi tämän jälkeen, että odottaa puhelua, johon joutuu ehkä vastaamaan kesken toiminnan. Vanhempi C:n lapsi nukkui vaunuissaan. Vanhemman kanssa juteltiin siitä, että on kuitenkin hyödyllistä osallistua toimintaan mukaan ja saada mahdollisesti uusia ideoita lapsen kanssa toimimiseen. Vanhemmalle kerrottiin, että lapsi voi rauhassa nukkua vaunuissaan ja osallistua toimintaan herättyään.

Alkukappale laitettiin soimaan ja vanhempia ohjeistettiin keinuttelemaan yhdessä lapsen kanssa ja silittelemään samalla lasta. Vanhempi A oli juuri syöttänyt lapsensa, joten hän kertoi keskittyvänsä lapsen silittelyyn ja katselemiseen. Vanhempi C:n lapsi nukkui vaunuissa, joten vanhempi kuunteli alkukappaleen itseksensä.

Alkuun oli ajateltu ottaa huiviyöskentelyä edellisiltä kerroilta mukaan. Tässä vaiheessa kuitenkin toimintaa muokattiin ja huiviyöskentely jätettiin pois, koska toinen lapsista nukkui ja toinen nukahteli vanhemman sylissä. Toiminta aloitettiin suoraan satuhieronnasta. Ensimmäinen satu jaettiin vanhemmille ja heiltä kysyttiin, haluavatko he lukea sadun itse rauhassa alkuun läpi, vai käydäänkö se läpi yhdessä. Vanhemmat halusivat, että ohjaaja lukee sadun läpi ja näyttää esimerkkejä, kuinka hieronta tehdään. Erityisesti vanhempi C oli huolissaan siitä, ettei osaa tehdä liikkeitä oikein. Vanhemmille sanoitettiin, että liikkeiden oikeanlaisuus ei ole tärkeintä, vaan kosketus ja läsnäolo lapsen kanssa. Satua läpikäytäessä vanhempi C:n puhelin soi ja hän lähti puhumaan puhelua toiseen huoneeseen. Lapsi jäi nukkumaan rauhassa rattaisiin. Toimintaa jatkettiin vanhempi A:n ja hänen lapsensa kanssa. Vanhemmalle kerrottiin, että lapsen olisi hyvä olla vanhemman rinnalla, jossa hieronta olisi luontevaa toteuttaa ja lapsi tuntee äidin sydämen sykkeen. Vanhempi A piti lasta rinnallaan ja hieroi häntä.

Ensimmäisen sadun jälkeen vanhempi C palasi tilaan, jolloin myös hänen lapsensa heräsi ja molemmat osallistuivat toimintaan. Vanhempi C kertoi lapsen olleen hieman kipeä ja keskustelimme toimintaan osallistumisesta jaksamisen mukaan. Alkuun vanhempi C piti lasta sylissä, jonka aikana käytiin läpi toinen hierontasatu. Vanhempi C laittoi lapsen matolle vatsalleen hierontaa varten. Lapsi pysyi paikallaan rauhallisesti hieronnan ajan. Hieronnan päättyttyä vanhempi C antoi lapsen lähteä tutkimaan ympäristöään. Vanhempi A hieroi sylissä nukahtelevaa lastaan. Vanhemmilta kysyttiin, jaksavatko he vielä kolmannen hieronnan. Vanhempi A sanoi, että jaksavat, kun taas vanhempi C mietti, jaksako hänen lapsensa pysyä paikallaan. Vanhempia ohjeistettiin tekemään satuhierontaa rauhassa lapsien kanssa. Vanhempi C:n lapsi ryömi tilassa tutkien paikkoja vanhemman lukiessa satua. Vanhempi C:n kanssa keskusteltiin siitä, että satuhieronta voisi sopia heille esimerkiksi silloin, kun lapsi on menossa nukkumaan ja tarvitsee rauhoittavaa kosketusta. Vanhempi A luki satua ja hieroi lastaan omaan tahtiin, käyden sadun läpi kaksi kertaa. Vanhemman lopettaessa hän kertoi, että lapsi vaatisi edelleen hieronnan jatkamista.

Tämän jälkeen laitettiin jo tutuksi tullut loppukappale soimaan, jonka aikana vanhempi A sy-leili ja silitti lastaan. Vanhempi C katsoi, kun lapsi tutki tilassa olevia tavaroita. Toiminnan jälkeen vanhempia pyydettiin kirjoittamaan tämän hetkinen fiilis lapulle. Vanhempi A kirjoitti fiiliksensä olevan hyvä ja vanhempi C kirjoitti lappuun fiiliksensä olevan levollinen. Vanhempia kiitettiin osallistumisesta ja heille kerrottiin seuraavan kerran toiminnasta.

Toiminnan aikana vanhempi A puhui lapselleen rauhallisesti. Vanhemman ja lapsen yhdessäolo oli luontevaa läpi toiminnan. Vanhemman kosketus oli hellää ja määrätietoista. Vanhempi oli tiiviissä katsekontaktissa ja tarkkaili lapsen eleitä ja ilmeitä sanoittaen niitä samalla. Vanhempi hymyili lapselleen useasti ja jutteli tälle hiljaisella ja lempeällä äänensävyllä. Vanhempi ennakoiki lapsen tarpeita ja reagoi niihin johdonmukaisesti. Vastavuoroisuus näkyi pienen lapsen kohdalla lapsen rauhoittuessa vanhemman sylissä ja vanhemman rauhoittellessa lasta. Vanhempi osallistui aktiivisesti ja kiinnostuneena oloisesti keskusteluun toiminnan aikana.

Vanhempi C:n yhdessäolo lapsen kanssa oli luontevaa ja toiminta lasta huomioivaa koko toimintatuokion ajan. Vanhempi ja lapsi olivat katsekontaktissa ja heidän välillään ilmeni naurua useasti. Vanhempi puhui lapselleen lempeästi, johon lapsi vastasi jokellellä hyväntuulisesti. Molemmat ottivat toisiinsa kontaktia läpi toiminnan. Lapsi näytti sekä positiivisia että negatiivisia tunteita, joihin vanhempi reagoi johdonmukaisesti. Vanhemman otteet lasta kohtaan olivat hellät ja määrätietoiset.

Tälle toimintakerralle saavuttiin varmoin mielin ja alun jännitykset olivat poissa. Tämä toimintakerta oli ohjaajuuden arvioinnin kannalta arvokas, koska ensimmäistä kertaa vanhemmat tulivat toimintaan uudestaan mukaan. Tämä toi kokemuksen siitä, että toiminta oli ollut sellaista, johon vanhemmat halusivat osallistua uudestaan. Tällä kerralla vuorovaikutus vanhempien kanssa oli entistä luontevampaa, koska vanhemmat olivat jo aiemmilta kerroilta tuttuja. Keskustelu ja kuulumisten kysely kävi luonnostaan. Ohjaajuuden kannalta oli tärkeää, että ennalta suunniteltua toimintaa pystyttiin muokkaamaan tilanteen vaatimalla tavalla.

7.4 Neljäs toimintakerta, ”Sormivärimaalaus”

Neljäs toimintakerta pidettiin jo tutuksi tulleessa Uusi Tuuli -tilassa. Toiminnan teemana oli kuvallinen ilmaisu, jolla tavoiteltiin yhdessä tekemistä ja positiivisia kokemuksia vanhemman ja lapsen välille. Tällä toimintakerralla ohjaajana toimi Kati ja havainnoijana Eevi. Toimintakerralle osallistui kaksi vanhempaa, vanhempi B ja vanhempi C, lapsineen. Vanhempi C:n lapsi oli alle vuoden ikäinen ja vanhempi B:llä oli kaksi lasta, joista toinen oli alle vuoden ikäinen ja toinen alle kouluikäinen.

Osallistujat	Vanhempi B ja kaksi lasta, Vanhempi C ja lapsi
Tavoite	Yhdessä tekeminen ja positiiviset kokemukset
Toteutus	Maalaus sormiväreillä
Arviointi	Toiminnan arviointi osallistuvan havainnoinnin avulla, ohjaajien itsearviointi

Taulukko 5. Neljäs toimintakerta

Molemmat vanhemmista olivat käyneet toimintakerroilla jo aiemmin, joten suurempia esittelyjä ei tarvittu. Paikalla oli kuitenkin Päihdesairaalan työntekijä, joka ei aiemmin ollut osallistunut toimintaan, joten hänelle esittäydettiin ja kerrottiin hieman opinnäytetyöstä. Päihdesairaalan työntekijä oli tullut avuksi vanhempille B:lle, jotta hän voisi keskittyä vanhempaan lapseen työntekijän ollessa nuoremman lapsen kanssa.

Huoneeseen tultuaan vanhempi B:n vanhempi lapsi otti työskentelyyn varattuja tavaroita, jolloin vanhempi kielsi lasta. Lapsi ei reagoinut kieltoihin, jolloin vanhempi sanoi, ettei jaksakaan kieltää lasta. Lapselle sanottiin, ettei hän voi ottaa työskentelyyn varattuja välineitä, jotta niitä riittäisi työskentelyyn myöhemmin. Vanhempi C:n lapsi nukkui vaunuissa huoneen ulkopuolella. Aluksi vanhempia pyydettiin kirjoittamaan fiiliksiä post-it-lapuille. Vanhempi B kirjoitti fiiliksen olevan huono ja vanhempi C kirjoitti fiiliksen olevan odottava. Päihdesairaalan työntekijältä fiilistä ei pyydetty.

Tämän jälkeen laitettiin soimaan aloituskappale. Vanhempia ohjeistettiin ottamaan lapsi syliin ja keinuttelemaan ja silittämään lasta. Vanhempi B:n nuorempi lapsi oli työntekijän sylissä ja he heijailivat musiikin tahtiin. Vanhempi lapsista oli vanhemman edessä, mutta vanhempi ei ottanut kontaktia lapseen. Vanhempi katseli, kun nuorempi lapsi liikehti työntekijän kanssa. Aloituskappaleen aikana vanhempi C:n lapsi heräsi, jolloin vanhempi otti lapsen syliin ja silitti lasta rauhallisesti.

Aloituskappaleen jälkeen käytiin läpi aiemmilta kerroilta tutuksi tullut ”Pullalapsi”-loru ja vanhempia ohjeistettiin lorun mukaisesti sivelemään lasta. Vanhempi C siveli lasta lorun tahtiin. Vanhempi B:n isompi lapsi istui vanhemman edessä ja vanhempi siveli lasta. Lapsi kieltäytyi kosketuksesta, jolloin vanhempi keskusteli asiasta lapselleen ja lopetti silittämisen. Vanhempi B:n nuorempi lapsi oli työntekijän kanssa.

Lorun jälkeen siirryttiin kuvallisen ilmaisun pariin. Vanhempia ohjeistettiin sormivärien käytössä. Vanhemmille kerrottiin, että alkuun tehdään vapaasti maalauksia, jonka jälkeen oli mahdollisuus painaa lapsen käden tai jalanjäljet paperille. Vanhempi B teki maalausta yhdessä vanhemman lapsen kanssa ja lapsi rauhoittui työskentelyyn. Työntekijä maalasi nuoremman lapsen kanssa. Vanhempi B:n vanhempi lapsi teki maalauksen ja sen jälkeen useita jalankuvia. Vanhempi auttoi lasta värjäämällä lapsen jalkapohjan. Vanhempi B värjäsi myös nuoremman lapsen jalan sekä käden ja painoi kuvat paperille. Vanhempi B pyysi vanhempaa lasta tekemään jalankuvan samalle paperille nuoremman lapsen jälkien kanssa, kehystääkseen kuvan myöhemmin. Vanhempi C teki useita maalauksia yhdessä lapsen kanssa. He tekivät myös useita käden- ja jalanjälkiä paperille. Vanhempi C:n lapsi itki loppuvaiheessa. Vanhempi uskoi, että lapsi olisi halunnut maalata vapaasti.

Kun vanhempi B:n ja lasten maalaukset olivat valmiita, he olivat lähtemässä pois toiminnasta. Heitä muistutettiin loppukappaleesta, jonka aikana toiminta lopetetaan yhteisesti. Vanhemmille kerrottiin, että lapset oppivat tunnistamaan toiminnan loppumisen samana toistuvan lopetuskappaleen avulla ja toiminnan toistuvuus luo turvallisuuden tunnetta lapselle ja auttaa lasta ennakoimaan toimintaa. Vanhempi B jäi lasten kanssa tilaan ja loppukappale laitettiin soimaan. Loppukappaleen aikana vanhempi B selasi puhelintaan, jolloin työntekijä huomautti asiasta vanhemmalle. Vanhempi ei reagoinut työntekijän ohjeistukseen. Lapset olivat vanhemman lähetyvillä. Vanhempi C kirjoitti loppukappaleen aikana maalauksiin ja lapsi kuunteli loppukappaletta rauhallisesti lattialla. Lopuksi vanhempien loppufiiliksiä kysyttiin post-it-lapuille, johon vanhempi B kirjoitti ”levoton” ja vanhempi C ”iloinen, tyytyväinen”.

Toiminnan aikana Vanhempi C:n ja lapsen yhdessäolo oli luontevaa. Sekä vanhempi että lapsi ottivat toisiinsa katsekontaktia. He hymyilivät toisilleen ja nauroivat yhdessä. Myös kosketus oli hellää ja vaikutti siltä, että vanhempi ja lapsi viihtyivät toistensa seurassa. Vanhempi reagoi lapsen itkuisuuteen ottamalla hänet lähelleen ja puhui lapselle rauhoittavasti, jolloin lapsi rauhoittui nopeasti. Vanhemman toiminta oli johdonmukaista ja lasta huomioivaa.

Vanhempi B:n ja lasten yhdessäolo näyttäytyi etäisenä ja vanhempi oli ilmeeton lapsilleen. Katsekontaktin ottaminen oli vähäistä. Vanhempi lapsi oli välillä vanhemman sylissä, mutta löi vanhempaansa. Vanhemman kosketus lapsia kohtaan oli kuitenkin hellää ja hän jutteli lapsilleen positiiviseen sävyyn. Välillä vanhemman äänessä kuului väsymys. Yhdessäolo vanhemman ja lasten välillä näyttäytyi sekä toimivana että ajoittain haastavana. Vanhempi B vaikutti välillä väsyneeltä vanhemman lapsen käytökseen. Vanhemman lapsen rauhoittuminen toiminnan aikana sai havaintojen mukaan myös vanhemman rauhoittumaan toimintaan. Lapset huomioivat välillä toisiaan hymyillen ja nauraen, jolloin myös vanhempi hymyili. Vanhempi lapsista haki kontaktia vanhempaan enemmän kuin vanhempi lapseen. Nuoremman lapsen ja vanhem-

man välinen vuorovaikutus oli vastavuoroista. Ajoittain vanhemman käytös oli ennakoimattomaa, jolloin vanhempi lapsi ei reagoinut vanhemman käytökseen. Sekä vanhempi että lapset näyttivät niin positiivisia kuin negatiivisia tunteita.

Ohjaajuuden kannalta oli merkittävää, että perheet osallistuivat uudestaan toimintaan ja olivat meille jo entuudestaan tuttuja. Valitut materiaalit toimintakerralle olivat värikkäitä ja vaikuttikin siltä, että ne innoittivat osallistujia toimintaan mukaan. Ohjaajuuden kannalta toimintakerta näyttäytyi rentona, koska vanhemmat ja lapset lähtivät toimintaan mukaan omaloitteisesti. Toiminnassa keskityttiin erityisesti kannustavaan ja positiiviseen ohjaajuuteen.

7.5 Viides toimintakerta, ” Musiikki-jumppa”

Viides toimintakerta pidettiin samassa Uusi Tuuli -tilassa kuin aiemmatkin toimintakerrat. Toimintakerralla keskityttiin vanhemman ja lapsen yhteiseen jumppaan ja venyttelyyn, jossa hyödynnettiin musiikkia toiminnan tukena. Tavoitteena oli yhdessä tekeminen ja kosketuksen tukeminen vanhemman ja lapsen välillä. Toiminnan kautta pyrittiin luomaan lapselle ja vanhemmalle positiivisia onnistumisen kokemuksia liikkumisen merkeissä. Tällä kerralla toimintaa ohjasi Eevi ja Kati toimi havainnoijana. Toimintaan osallistui kolme vanhempaa lapsineen. Toiminnassa oli mukana vanhempi C alle yksivuotiaan lapsen kanssa, vanhempi A vastasyntyneen kanssa sekä vanhempi B alle yksivuotiaan ja alle kouluikäisen lapsen kanssa.

Osallistujat	Vanhempi A ja lapsi, Vanhempi B ja kaksi lasta, Vanhempi C ja lapsi
Tavoite	Yhdessä tekeminen ja kosketuksen tukeminen
Toteutus	Jumppa ja venyttely musiikin kanssa
Arviointi	Toiminnan arviointi osallistuvan havainnoinnin avulla, ohjaajien itsearviointi

Taulukko 6. Viides toimintakerta

Kaikki toimintaan osallistuneet perheet olivat opinnäytetyöntekijöille jo entuudestaan tuttuja ja toiminta aloitettiin mukavalla kuulumisten vaihtamisella. Kaikille perheille oli muodostunut tietyt paikat, johon he toimintaan tullessaan menivät. Vanhemmat olivat hyvin kontaktissa opinnäytetyöntekijöihin ja yhdessä keskusteltiin toimintakerran sisällöstä. Toiminta aloitettiin

pyytämällä vanhemmilta aloitus fiilikset post it -lapuille. Vanhempi A:n fiilis oli toiveikas, vanhempi B:n hyvä ja vanhempi C:n ”ärsyttää”.

Toimintaa jatkettiin aloituskappaleella. Kerrottiin, että vanhemmat voivat keinutella lapsen kanssa lapsi sylissä ja silittää lasta. Kappaleen ajan vanhempi A ruokki lastaan. Vanhempi C ei ottanut lasta syliinsä, vaan ehdotti, jos hänen lapsensa saisi tutkia aloituskappaleen ajan paikkoja jaksakseen keskittyä paremmin toiminnan aikana. Vanhempi B:n nuorempi lapsi alkoi jo ennen kappaleen soittamista keinuttelemaan. Vanhempi B piti nuorempaa lasta sylissä ja seurasi, kun vanhempi lapsi hyppi säkkituolilta toiselle.

Kun aloituskappale loppui, käytiin läpi toiminnan sisältö. Vanhempi B:n vanhempi lapsi ei suostunut osallistumaan toimintaan vaan hyppi säkkituoleilla. Vanhemman kehotuksista huolimatta lapsi ei lopettanut toimintaa, vaan jatkoi tilassa juoksemista, jolloin vanhempi totesi, että he poistuvat toiminnasta. Päihdesairaalan työntekijä ehdotti, että hän voi jäädä nuoremman lapsen kanssa, jotta nuorempi lapsi sai osallistua toimintaan. Vanhempi jätti lapsen työntekijän syliin ja poistui vanhemman lapsen kanssa.

Toiminta aloitettiin rauhallisesti, jotta aloitus tuntuisi mahdollisimman turvalliselta vanhempi B:n lapselle, joka jäi ilman omaa vanhempaa huoneeseen. Aluksi vanhempia kehoitettiin nousemaan ylös lapsi sylissä ja keinuttelemaan erilaisin liikkein. Vanhempi A nousi aiemmista kerroista poiketen seisomaan ja keinutteli rauhallisesti lapsen kanssa. Myös vanhempi C keinutteli rauhallisesti lapsen kanssa. Melko pian aloituksen jälkeen vanhempi B:n lapsi, joka oli työntekijän kanssa, alkoi itkeä. Tällöin vanhempi C ehdotti, että voi ottaa vanhempi B:n lapsen, koska on lapselle tutumpi aikuinen. Hän ehdotti, että työntekijä voi ottaa hänen lapsensa, joka tuntee työntekijän paremmin. Näin myös toimittiin. Toimintaa jatkettiin vielä hetken aikaa rauhallisella keinuttelulla, jotta kaikki aikuiset ja lapset pääsisivät rauhassa kontaktiin sylissä olevan lapsen kanssa. Jumppatuokiota jatkettiin liikkeestä toiseen lasten tarpeet huomioiden.

Jumppatuokion jälkeen laitettiin loppukappale soimaan. Vanhempia kehoitettiin vielä keinuttelemaan yhdessä lapsen kanssa musiikin tahtiin. Vanhempi C keinutteli vanhempi B:n lapsen kanssa. Päihdesairaalan työntekijä istui vanhempi C:n lapsi sylissä. Vanhempi C:n lapsi katsoi omaa vanhempaansa. Vanhempi A jatkoi rauhallista keinuttelua säkkituolissa oman lapsensa kanssa.

Lopuksi vanhemmille jaettiin vielä post it -laput, johon vanhempia pyydettiin kirjoittamaan ylös tämän hetkinen fiilis. Vanhempi A kirjoitti fiilisen olevan rauhallinen ja vanhempi C ok. Vanhempi B:n fiilistä ei saatu, koska hän poistui toiminnan alussa vanhemman lapsen kanssa. Toiminnan loputtua vanhempi B palasi hakemaan lastaan ja kysyi, miten toiminta oli sujunut. Lopuksi kerrottiin vanhemmille seuraavan kerran toiminnasta. Vanhempi B:n kanssa juteltiin

siitä, että värikylpy saattaisi olla riittävän toiminnallista myös hänen vanhempi lapsensa huomioon ottaen. Lopuksi vielä kiitettiin perheitä osallistumisesta.

Vanhempi A:n ja lapsen välinen vuorovaikutus vaikutti tiiviiltä läpi toiminnan. Yhdessäolo oli luontevaa ja vanhempi hymyili lapselleen paljon. Vanhempi katsoi lastaan ihailen ja piti katseen tiiviisti lapsessa. Vanhemman otteet olivat hellät ja rauhalliset. Vanhempi silitti lastaan useasti ja puhui hänelle rauhallisesti lempeällä äänensävyllä. Vanhempi ennakoi lapsen tarpeita ja reagoi niihin johdonmukaisesti. Vastavuoroisuus oli nähtävissä pienen lapsen kohdalla lapsen rauhoittuessa vanhemman sylissä ja vanhemman rauhoitellessa lasta.

Vanhempi C:n ja lapsen välinen yhdessäolo oli luontevaa ja hellää. Vanhempi huomioi lapsen tarpeita antaen lapsen liikkua tilassa. Vanhemman ja lapsen välillä oli paljon hymyä ja naurua. Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus oli vastavuoroista ja vanhempi reagoi lapsen tarpeisiin johdonmukaisesti ja puhui lapselle hyväntuulisesti. Lapsen ollessa vanhemman kanssa vanhemman otteet lasta kohtaan olivat hellät ja määrätietoiset. Vanhempi ja lapsi olivat katsekontaktissa läpi toiminnan. Lapsen siirtyessä työntekijän syliin, lapsi vaikutti tyytyväiseltä. Lapsi katsoi vanhempaa, mutta ei nauranut yhtä paljon, kuin aiemmin yhdessä vanhemman kanssa. Vanhempi C toimi luontevasti vanhempi B:n lapsen kanssa ja huomioi lapsen tarpeita viihdyttäen ja rauhoittaen häntä tarpeen mukaan.

Vanhempi B:n ja vanhemman lapsen välinen vuorovaikutus ja yhdessäolo oli katkonaista ja ristiriitaista. Vanhemman toiminta oli epäjohdonmukaista ja ennakoimatonta vanhemman antaen välillä lapsen tehdä asioita, jotka oli jo aiemmin kieltänyt. Vanhempi vaikutti väsyneeltä ja ärtyneeltä lapsen toimintaan. Lapsi hakeutui välillä vanhemman lähelle, mutta ei reagoinut vanhemman puheeseen. Kosketusta vanhemman ja lapsen välillä ei juurikaan ollut. Lapsi vaikutti ärtyneeltä toiminnan aikana. Katsekontakti vanhemman ja vanhemman lapsen välillä oli vähäistä. Vanhempi puhui lapselle rauhallisesti, mutta korotti kerran ääntään. Toiminnan aikana vanhempi yritti kannustaa lastaan mukaan toimintaan, mutta vaikutti turhautuvan lopulta, kun lapsi ei ottanut kontaktia vanhempaan.

Vanhempi B:n ja nuoremman lapsen välinen katsekontakti oli vähäistä. Lapsi hymyili ja jokelteli vanhemman sylissä. Nuorempi lapsi oli rauhallinen vanhemman lähellä, eikä reagoinut vanhemman korottaessa ääntä vanhemmalle lapselle. Vanhemman toiminta nuoremman lapsen kanssa oli johdonmukaista. Yhdessäolo lapsen ja vanhemman välillä oli vähäistä vanhemman pois lähdöstä johtuen. Vanhemman poistuessa toisen lapsen kanssa, nuorempi lapsi itki työntekijän sylissä. Lapsi rauhoittui vanhempi C:n sylissä. Vanhempi C:n ja vanhempi B:n nuoremman lapsen välillä oli hymyä ja naurua. Lapsen oman vanhemman tullessa hakemaan lasta toiminnan jälkeen lapsi reagoi vanhemman tuloon hymyillen ja pyrkien vanhemman syliin. Myös vanhempi reagoi hymyllä lapselle ja vaikutti hyväntuuliselta.

Toimintaan varauduttiin huolella etukäteen. Toiminta alkoi rennolla keskustelulla vanhempien kanssa, jonka jälkeen toiminnan ohjaaminen alkoi luonnostaan. Ohjaustilanne oli tällä toimintakerralla erilainen, koska kaikki lapset eivät olleet omien vanhempien kanssa. Ennalta suunniteltua toimintaa muokattiin ryhmän tarpeiden mukaan.

7.6 Kuudes toimintakerta, ”Värikyly”

Kuudes toimintatuokio pidettiin jo tutuksi tulleessa Uusi Tuuli -tilassa. Tällä toimintakerralla teemana oli värikyly, jolla pyrittiin tukemaan vanhemman ja lapsen varhaista vuorovaikutusta yhteisen tekemisen, kokemisen ja kosketuksen kautta. Ohjaajana toimi Kati ja havainnoijana Eevi. Toimintakerralle osallistui kaksi vanhempaa lapsineen, vanhempi A vastasyntyneen kanssa ja vanhempi C alle vuoden ikäisen lapsen kanssa.

Osallistujat	Vanhempi A ja lapsi, Vanhempi C ja lapsi
Tavoite	Yhdessä tekeminen ja kokeminen
Toteutus	Värikyly
Arviointi	Toiminnan arviointi osallistuvan havainnoinnin avulla, ohjaajien itsearviointi

Taulukko 7. Kuudes toimintakerta

Toimintatuokio alkoi rauhallisesti päivän kuulumisista keskustellen. Kerrottiin, että tämä on viimeinen toimintakerta osana opinnäytetyötä. Tämän jälkeen puhuttiin toimintatuokion sisällöstä. Keskusteltiin siitä, että toiminta on sotkuista, joten vanhemmat ottivat lasten päällysvaatteet pois, jottei vaatteiden likaantumisesta tarvinnut huolehtia. Tämä oli otettu huomioon jo toimintaa suunniteltaessa ja tilassa oli ollut lisälämmitin. Päihdesairaalan työntekijä oli huolehtinut myös pyyhkeitä viereiseen pukuhuoneeseen, jotta vanhemmat voivat pestä ja kuivata lapset toiminnan jälkeen. Aluksi kysyttiin lasten allergiat, jotta värikyly voitiin toteuttaa turvallisesti.

Tämän jälkeen kysyttiin alkufiilistä, johon vanhempi C vastasi ”innostunut, utelias” ja vanhempi A ”väsynyt”. Vanhempi A kertoi tämän päivän ryhmän olevan hänelle jo kolmas, joten päivä oli mennyt tiukkojen aikataulujen puitteissa. Alkufiilisten jälkeen siirryttiin alkukappaleeseen, jossa vanhempia ohjeistettiin ottamaan lapsi syliin ja keinuttelemaan ja silittämään lasta. Molemmat vanhemmat keinuttelivat lastensa kanssa.

Alkukappaleen jälkeen aloitettiin värikyly. Aluksi toimintaan otettiin mukaan jo tutuksi tulleita höyheniä, jotka olivat mukana ensimmäisellä toimintakerralla. Vanhempia ohjeistettiin sivelemään ja kutittelemaan lapsia höyhenillä. Lapset saivat tunnustella höyheniä myös itse. Keskusteltiin lapsen tavasta tutustua ympäröivään maailmaan tunnustelemalla ja maistamalla. Tämän jälkeen toimintaan lisättiin pienet lankakerät. Kerrottiin, että lankaa voi tunnustella, heilutella ja kieputella lapsen sormien ja varpaiden välistä. Lankojen jälkeen vanhemmille annettiin mustikoita ja kerrottiin, että niitä voi tiputtaa lattialle lapsen eteen. Lapset saivat vapaasti tutkia, maistella ja litistää marjoja. Vanhempi C tutki yhdessä lapsen kanssa marjoja. Tässä vaiheessa vanhempi A lähti syöttämään lasta. Seuraavaksi työskentelyyn lisättiin puolukoita, joiden kanssa vanhempia ohjeistettiin toimimaan samoin kuin mustikoiden kanssa. Tämän jälkeen siirryttiin soseisiin. Vanhempi C:n lapsi maisteli ja tunnusteli soseita ja marjoja yhdessä vanhemman kanssa. Lopuksi työskentelyyn lisättiin vielä kaura-hiutaleita.

Kun värikylyä oli toteutettu riittävästi, siirryttiin loppukappaleeseen. Loppumusiikin aikana vanhempi C:n lapsi oli lattialla vanhemman edessä. Tämän jälkeen kysyttiin vanhemman loppufiilistä ja vanhempi kirjoitti lappuun ”touhukas”. Lopuksi pyysimme palautetta toiminnasta ja kiitimme vanhempi C:tä osallistumisesta ja toivotimme hänelle hyvää jatkoa.

Tässä vaiheessa vanhempi A palasi takaisin tilaan. Hän oli harmissaan, kun koko toimintatuokio oli ehtinyt kulua loppuun. Toimintatuokion aluksi oli sovittu, että vanhempi voi painaa lapsensa käden ja jalan jäljet paperille. Vanhempaa autettiin tässä. Tämän jälkeen vanhemmalta kysyttiin loppufiilistä, johon hän vastasi ”kiireinen”. Kysyttiin myös vanhempi A:lta palautetta toiminnasta. Lopuksi kiitettiin vanhempaa osallistumisesta ja toivottiin hyvää jatkoa.

Toiminnan aikana vanhempi A:n ja lapsen välinen vuorovaikutus oli tiivistä ja vastavuoroista. Vanhempi katsoi lastaan ja hymyili lapselle useasti. Tällä toimintakerralla lapsi oli selvästi heillä pidempiä aikoja ja haki katsekontaktia vanhempaan. Vanhemman kosketus lasta kohtaan oli hellää ja vanhempi puhui lapselle lempeästi. Vanhempi reagoi johdonmukaisesti lapsen tarpeisiin ja toimi niiden mukaisesti, esimerkiksi syöttämällä ja rauhoittamalla lasta tarvittaessa. Yhdessäolo vanhemman ja lapsen välillä oli luontevaa.

Toiminnan aikana vanhempi C innosti, kannusti ja kehuu lastaan ja yhteistyö sujui hyvin. Vanhempi jutteli lapselle hellästi toiminnan aikana. Vanhemman ja lapsen välillä oli lempeää katsekontaktia ja heidän välinen kosketuksensa oli luontevaa. Vanhempi silitti ja antoi pusuja lapselle. Vanhemman ja lapsen välillä oli paljon hymyä, naurua ja leikittelevyyttä. Vanhempi tunnisti lapsen tarpeita ja reagoi niihin tilanteen mukaisesti. Toiminnan aikana lapsi hakeutui useasti vanhemman lähelle ja vanhempi tarjosi syliä lapselle. Lapsi viihtyi vanhemman lähellä. Vanhempi toimi johdonmukaisesti ohjaten lastaan ja kuvasi tätä toiminnan aikana.

Toimintakerralle varauduttiin huolellisesti. Päihdesairaalan työntekijän kanssa keskusteltiin yhdessä siitä, kuinka sotkua aiheuttava värikylpy kannatti toteuttaa. Toiminnan aikana huomiointiin lapsien vireystilat yhdessä vanhempien kanssa ja toiminnan pituus määräytyi tämän mukaan. Huolellinen toiminnan suunnittelu teki ohjaamisesta varmaa ja luontevaa. Perheiden tuttuus auttoi ennakoimaan perheiden tarpeita ja huomioimaan ne.

8 Arviointi

Arviointia pidettiin tärkeänä osana toiminnallista opinnäytetyötä. Arvioinnissa kiinnitettiin huomiota opinnäytetyön ideaan, toteutustapaan, vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen havainnointiin, prosessin raportointiin ja kieliasuun, yhteistyön ja kommunikoinnin arviointiin, lopputuloksen arviointiin sekä opinnäytetyöntekijöiden oppimisen arviointiin.

Vilkan & Airaksisen (2004, 154) mukaisesti opinnäytetyön idean arvioinnissa tarkastelun kohteena olivat aihepiiri, idean kuvaus, toiminnalle asetetut tavoitteet, teoreettinen viitekehys sekä kohderyhmä. Valittu aihe koettiin ajankohtaiseksi ja tärkeäksi. Päihdeongelmat ovat lisääntyneet huomasti ja koettiin tärkeäksi perehtyä aiheeseen lisää, jotta voitaisiin ymmärtää paremmin päihdeiden vaikutuksia liittyen vanhemmuuteen, vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen, lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin sekä hyödyntää tätä tietoa tulevaisuudessa työelämässä. Opinnäytetyön idea rajattiin ohjaajan avustuksella ainoastaan päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseen ja tutkimiseen, koska rajaus oli selkeä ja vuorovaikutuksen havainnointi mahdollista. Toiminnalle asetettiin realistiset tavoitteet suhteessa ideaan ja teoreettinen viitekehys tuki toiminnallista osuutta. Kohderyhmäksi valikoitui Päihdesairaalan perhekuntoutuksessa keväällä 2019 olevat vanhemmat ja heidän lapsensa. Asiakkaille toimintaan osallistuminen oli vapaaehtoista. Toiminnallinen osuus oli suunniteltu kyseistä kohderyhmää varten. Lapset olivat hyvin eri-ikäisiä, joka asetti haasteita toiminnan suunnittelulle.

Vilkan & Airaksisen (2004, 157-158) suositusten mukaan arvioinnissa tarkasteltiin työn toteutustapaa. Tähän sisältyivät keinot, joilla tavoitteisiin pyrittiin pääsemään sekä se, kuinka aineiston keruu toteutettiin. Keinot, joilla tavoitteisiin pyrittiin pääsemään, olivat toiminnalliset ja luovat menetelmät, joita olivat musiikki, draama, liikunta ja kuvallinen ilmaisu. Toiminnallisuus sopi hyvin vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tutkimiseen ja tukemiseen, koska toiminnallisuuden avulla kontaktissa oleminen on luonnollista. Aineiston keruuta toteutettiin osallistuvan havainnoinnin avulla, joka oli toimiva tapa tarkastella piirteitä, joita haluttiin vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa tutkia.

Myös valittujen menetelmien soveltuvuutta, toimivuutta ja toimintakertojen riittävyttä arviointiin vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseksi. Valitut menetelmät olivat

lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta tukevia, joten ne soveltuivat tavoitteiden saavuttamiseen. Lisäksi pohdittiin toimintakertojen määrän riittävyyttä suhteessa vuorovaikutuksen tukemiseen. Opinnäytetyön toteuttaminen tuli tapahtua tietyssä ajassa, mutta vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen on elämän mittainen matka. Lisäksi pohdittiin, olisiko toiminnallisia osuuksia voinut pitää vain kerran viikossa, jotta asiakkailla olisi ollut mahdollisuus käsitellä rauhassa aina edellisellä kerralla käsiteltyjä aiheita. Asiakkaat ovat kuitenkin vain tietyn ajan Päihdesairaalaassa, joten toiminnat oli hyvä pitää tiheässä tahdissa, jotta asiakkailla oli mahdollisuus osallistua useampaan toimintatuokioon niin halutesaan. Opinnäytetyö toteutettiin suunnitellusti keväällä 2019 neljän viikon aikana ja myös toimintakerrat pidettiin ennalta suunniteltuina ajankohtina.

Osallistuva havainnointi oli pääroolissa opinnäytetyössä toimintatuokioiden aikana. Toimintaan osallistuttiin ohjaajina ja havainnoijina vuorotellen, joka oli toimiva ratkaisu. Vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tarkasteltiin läpi toiminnan. Vanhemmalle pyrittiin tekemään näkyväksi toiminnan hyötyjä vuorovaikutuksen tukemiseksi. Tilanteita sanoitettiin tekemisen lomassa ja vanhemmille kerrottiin, miksi kyseisiä harjoitteita tehdään ja mitä hyötyjä niistä on lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen. Vuorovaikutuksesta havainnoitiin niitä elementtejä, joita kiintymyssuhdeteoriassakin nostetaan esille. Hautamäen (2011, 30) mukaan näitä ovat vanhemman ja lapsen välinen katsekontakti, kosketus, yhteistyön sujuvuus, ilmeet, eleet, äänenpaino, tunteiden näyttäminen, vastavuoroisuus, reagoitintapa vanhemman ja lapsen välillä sekä vanhemman johdonmukaisuus. Samoja elementtejä havainnoitiin jokaisella toimintakerralla ja ne toimivat tukena kohdistaa keskustelut aihealueisiin, joista koettiin, että vanhemmat saattaisivat saada tukea. Havainnoinnissa tarkastellut kohteet olivat selkeitä ja niiden avulla pystyttiin havainnollistamaan vanhemman ja lapsen välistä suhdetta.

Vilkan & Airaksisen (2004, 159) mukaan opinnäytetyössä tuli pohtia prosessin raportointia sekä sen kieliasua. Arvioinnissa tarkasteltiin muun muassa sitä, kuinka johdonmukaisesti ja vaikuttavasti opinnäytetyö kirjoitettiin. Lisäksi tarkasteltiin opinnäytetyön riittävää kriittisyyttä ja pohtivaa otetta. Kirjoitustyössä kiinnitettiin huomiota kirjoituksen selkeyteen, johdonmukaisuuteen, oikeinkirjoitukseen ja käytettyjen käsitteiden avaamiseen. Lähteiden ja kirjoittajien valintaan suhtauduttiin kriittisesti ja kirjoittajia lainattiin asianmukaisesti noudattaen hyvää kirjoitusetiikkaa. Lisäksi pyrittiin käyttämään mahdollisimman tuoreita, laadukkaita ja alkuperäisiä lähteitä. Pohdintaan ja arviointiin käytettiin paljon aikaa opinnäytetyön kirjoitustyössä. Pohdintoja tehtiin yhdessä yhteistyökumppanin ja opinnäytetyön ohjaajan kanssa, jolla pyrittiin takaamaan monipuolinen ja laaja näkemys aiheeseen. Toimintakerroilla tapahtuneet tilanteet kuvattiin todenmukaisesti ja osallistujien yksityisyyttä kunnioittaen. Tämä lisäsi opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä, joka teki kirjoituksesta myös vakuuttavaa.

Vilkan & Airaksisen (2004, 157-158) mukaisesti arvioitiin yhteistyön onnistumista ja keskinäistä kommunikointia yhteistyökumppanin, asiakkaiden ja opinnäytetyöntekijöiden välillä sekä näiden vaikutusta opinnäytetyön kokonaisuuteen. Yhteistyökumppanin kanssa yhteistyö oli sujuvaa läpi opinnäytetyöprosessin. Haasteita asetti vain kevät, jolloin toiminnallisten osuukien ajankohtaa jouduttiin siirtämään. Tämä oli kuitenkin Päihdesairaalan työntekijöistä riippumaton tilanne. Yhteyshenkilö informoi opinnäytetyöntekijöitä tilanteen vaihteluista ja nopea reagointi tilanteeseen oli mahdollista. Työntekijä oli sitoutunut olemaan jokaisella toimintakerralla mukana ennalta sovitun mukaisesti. Työntekijä antoi palautetta läpi toiminnan ja oli tukena tilanteissa, joissa sitä tarvittiin. Yhteistyön sujuvuudesta kertoi myös se, että yhteyshenkilö osoitti opinnäytetyöntekijöille luottamustaan sanallisesti ja oli kiinnostunut toiminnasta.

Yhteistyö asiakkaiden kanssa oli luontevaa ja luottamuksellista. Opinnäytetyöntekijöille tuli tunne, että asiakkaat pystyivät olemaan avoimesti mukana toiminnassa. Yhteistyön sujuvuudesta kertoi se, että asiakkaat tulivat toistamiseen mukaan toimintaan. Lisäksi he antoivat positiivista palautetta niin toiminnoista kuin ohjaajuudesta. Asiakkaiden ja opinnäytetyöntekijöiden välillä oli molemmin puoleinen kunnioitus ja ilmapiiri oli hyväksyvä. Keskustelut asiakkaiden kanssa olivat luonnollisia ja niissä oli positiivinen vire.

Opinnäytetyöntekijöiden keskinäinen yhteistyö oli sujuvaa. Yhteistyötä oli tehty paljon jo aiemmin, joten yhteiset toimintamallit olivat syntyneet jo ennen opinnäytetyöprosessin alkamista. Suunnittelu- ja kirjoitustyötä tehtiin paljon yhdessä. Työmäärä jakautui tasapuolisesti kummankin tekijän kesken. Vertaisarvioinnin kautta annettiin palautetta opinnäytetyön eri vaiheissa ja tätä kautta opittiin paljon lisää. Haastavinta oli kirjallisen osuuden tuottaminen aikataulullisten haasteiden vuoksi.

Vilkan & Airaksisen (2004, 155) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön tärkein arvioinnin kohde on tavoitteiden saavuttamisen pohtiminen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei aina välttämättä saavuteta ennalta asetettuja tavoitteita tai niitä joudutaan muokkaamaan matkan varrella. Tärkeää on käsitellä ja reflektoida, mitkä tavoitteista jäivät saavuttamatta, mitä tavoitteita jouduttiin muokkaamaan ja miksi näin kävi. Opinnäytetyön tarkoituksena oli vuorovaikutuksen tukeminen päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen välillä toiminnallisten menetelmien avulla. Lisäksi tavoitteena oli tarjota vanhemmille keinoja vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Toiminnallisten tuokioiden avulla asiakkaille pystyttiin tarjoamaan keinoja vuorovaikutuksen tukemiseksi.

Toiminnallisten menetelmien avulla asiakkaille tarjottiin mahdollisuuksia luoda yhteisiä positiivisia hetkiä ja yhdessä asioiden kokemista, joiden koettiin tukevan vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä. Tavoitteena oli luoda sellaisia toiminnallisia harjoituksia, joihin vanhemman olisi mahdollisimman helppo osallistua mukaan. Tavoitteessa onnistuttiin luomalla

matalankynnyksen toimintaa, johon vanhemmat osallistuivat ja tulivat uudestaan. Tämä kertoo siitä, että harjoitteet olivat sellaisia, joihin kaikkien oli mahdollista osallistua. Tavoitteena oli kehittää hyödynnettävissä olevia toimintamalleja niin vanhemmille kuin perhekuntoutuksen osastolla työskenteleville. Vanhemmat kertoivat voivansa hyödyntää toiminnallisia harjoitteita myös myöhemmin lapsensa kanssa. Myös Päihdesairaalan työntekijä kertoi, että he voivat jatkossa hyödyntää harjoitteita toiminnassaan osana Päihdesairaalan arkea. Kyseinen tavoite siis saavutettiin.

Opinnäytetyön oli tarkoitus vahvistaa opinnäytetyöntekijöiden ammatillista kasvua, joka on elinikäinen matka. Ammatillista kasvua tapahtui opinnäytetyön aikana, kun teoria, käytäntö ja ymmärrys yhdistyivät niin toimintaa suunniteltaessa, ohjatessa kuin siitä kirjoittaessa. Tavoitteena oli saada lisää tietoa päihderiippuvuuksista ja riippuvuuden merkityksestä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen kehittymiseen. Tavoite saavutettiin perehtymällä laajasti aiheeseen liittyvään teoriaan ja huomioimalla se osana toimintaa, jonka kautta mielenkiinto aihetta kohtaan syveni entisestään. Toiminnallisista menetelmistä ja niiden ohjaamisesta saatiin hyvää kokemusta, joka olikin yksi tavoitteista.

Havainnointitaulukko (Liite 3) toimi havaintojen tukena toimintakerroilla ja myös teoria tuki havaintojen tekemistä. Näiden avulla pystyttiin suuntaamaan havainnointia tiettyihin vuorovaikutuksen elementteihin. Havaintoja pystyttiin tekemään paljon ja niiden avulla pystyttiin huomaamaan asioita vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Havainnoinnissa kehittyttiin kerta kerralta, koska vanhemmat ja lapset opittiin tuntemaan paremmin, joka auttoi ymmärtämään heidän välistä yhteyttään. Lisäksi koettiin, että kosketuksen, katsekontaktin ja eleiden havainnoiminen oli helppoa, mutta vastavuoroisuuden havainnoinnissa oli oltava tarkkana, ettei se sekoittunut reagointitavan ja johdonmukaisuuden kanssa. Lisäksi huomattiin, että pienten lasten kanssa havainnot olivat usein samanlaisia toiminnasta riippumatta. Havainnoinnissa pyrittiin havainnoimaan aitoa toimintaa ja välttämään tulkintaa. Tehdyt havainnot olivat kaikilta toimintakerroilta johdonmukaiset ja toiminta oli sellaista, jonka aikana näitä elementtejä pystyttiin havainnoimaan.

Asetettuihin tavoitteisiin olisi voitu päästä myös muilla keinoilla, esimerkiksi yhdistämällä toiminnalliset osuudet vanhemmuuteen keskittyviin teoriaosuuksiin. Tällöin olisi voitu tarjota vanhemmille ensin tiedollista ja sen jälkeen toiminnallista tukea.

Toiminnalliset tuokit oli suunniteltu ja toteutettu huolellisesti. Päihdesairaalan työntekijä kertoikin toimintakertojen suunnitelmallisuuden välittyneen toiminnasta. Toimintojen suunnitteluun panostettiin erityisen paljon, joka välittyi ohjaamisen varmuutena. Toimintatuokioita pidettäessä pystyttiin luottamaan siihen, että kaikki tarvittava oli mukana ja toimintoihin oli suunniteltu selkeä runko, joka oli muokattavissa tarpeen mukaan. Myös lasten eri-ikäisyys

oli otettu huomioon toimintaa suunniteltaessa. Toimintaa toteutettaessa toimintaa muokattiin asiakkaiden tarpeet huomioiden, esimerkiksi lyhentämällä toimintatuokioiden kestoja tai muokkaamalla harjoitteita niin, että jokainen osallistuja pystyi niihin osallistumaan.

Lisäksi kiinnitettiin huomiota kysytyjen alku- ja loppufiilisten merkityksiin. Alku- ja loppufiiliksiä ei kuitenkaan analysoitu tarkemmin, vaan niiden kysymisellä haluttiin tietää, oliko toiminnallisuudella merkitystä vanhemman fiilikseen. Vanhemman olotila pyrittiin ottamaan huomioon kysymällä toiminnan aluksi päivän kuulumisia, jolloin vanhemmat kertoivat usein, jos päivän aikana oli tapahtunut jotain erityistä. Tällöin pystyttiin ottamaan huomioon asiakkaiden tunnelmat toiminnassa.

Fiiliksistä kävi ilmi, että vanhempien tunnelmat muuttuivat jokaisella toimintakerralla. Opinäytetyöntekijät kokivat, että fiilikset olivat muuttuneet yleensä positiivisempaan suuntaan. Vanhempien fiilikset vaihtelivat eri toimintakerroilla ja vanhemmat tuntuivatkin tulleen toimintoihin mukaan erilaisilla fiiliksillä.

Alla olevassa taulukossa on avattu vanhempien kirjoittamat alku- ja loppufiilikset, joita kysyttiin jokaisella toimintakerralla. Toimintakerran ylempi rivi tarkoittaa alkufiilistä ja alempi rivi loppufiilistä. Viivalla merkityt sarakkeet tarkoittavat, ettei vanhempi ollut tällöin paikalla. Fiilikset on avattu jokaiselle toimintakerralle erikseen.

	Vanhempi A	Vanhempi B	Vanhempi C
1. kerta	- -	- -	Utelias Hyvä
2. kerta	Positiivinen, uudet asiat tuo mielenkiintoa päivään =) Rauhallinen	Hyvä Rauhallinen	- -
3. kerta	Innokas Hyvä	- -	Stressaantunut Levollinen
4. kerta	- -	Huono Levoton	Odottava Illoinen, tyytyväinen

5. kerta	Toiveikas	Hyvä	Ärsyttää
	Rauhallinen	-	Ok
6. kerta	Väsänyt	-	Innostunut, utelias
	Kiireinen	-	Touhukas

Taulukko 8. Toimintakertojen alku- ja loppufiilikset

Ympäristön ja muiden tekijöiden vaikutusta lopputulokseen pohdittiin. Asiakkaiden osallistumiseen vaikutti heistä ja opinnäytetyöntekijöistä riippumattomat tekijät, kuten aikataulliset asiat tai muut kuntoutukseen liittyvät toiminnot. Päihdesairaalan työntekijä pohti, oliko toimintojen kellonajalla merkitystä osallistumiseen. Eroa aamu- tai iltapäivän ajankohdan välillä ei kuitenkaan huomattu. Opinnäytetyön toiminnallisten osuuksien siirtyminen keväällä aiheutti kiireen opinnäytetyön analysointi- ja kirjoitusvaiheessa.

Tämän opinnäytetyön havaintoja ei voida yleistää pienen osallistujamäärän vuoksi. Lisäksi toimintaa toteutettiin pienellä aikavälillä, joten toimintojen pitkäaikaisia merkityksiä ei pystytä näkemään. Täten myöskään opinnäytetyön vaikuttavuutta ei voida arvioida. Opinnäytetyötä voidaan kuitenkin hyödyntää osana Päihdesairaalan työtä. Lisäksi toimintaan osallistuneet ovat voineet saada itselleen hyödynnettävissä olevia toimintamalleja. Opinnäytetyöntekijät voivat hyödyntää opinnäytetyöstä saatuja tietoja ja taitoja tulevissa työtehtävissä sosiaalialalla. Lisäksi opinnäytetyön mukaista toimintamallia voivat hyödyntää ja soveltaa muutkin alan toimijat, jotka tekevät töitä vanhempien ja lasten parissa.

Jatko- ja kehittämisehdotuksina ehdotetaan opinnäytetyön toiminnallisten osuuksien jatkokehittämistä esimerkiksi pidemmäksi prosessiksi tai tiedollisen ja toiminnallisen yhdistelmän kokonaisuudeksi. Lasten ja vanhempien vuorovaikutusta tukevien toiminnallisten osuuksien olisi hyvä suuntautua samaan ikäryhmään kuuluville lapsille, jotta toiminta vastaisi paremmin lasten tarpeita. Tässä tutkimuksessa osallistuvien lasten saman ikäisyys ei ollut mahdollista, koska Päihdesairaalan perhekuntoutuksen lasten iät poikkesivat toisistaan.

8.1 Asiakkaiden arviointi

Asiakkaiden kanssa keskusteltiin jokaisen toimintakerran jälkeen siitä, miltä harjoitteet heistä tuntuivat. Viimeisellä kerralla asiakailta pyydettiin suullisesti palautetta toimintakeroista ja opinnäytetyöntekijöiden ohjaajuudesta. Koska vanhemmat olivat toiminnassa mukana yhdessä lastensa kanssa, oli luontevaa keskustella palautteesta suullisesti eikä pyytää sitä kirjallisesti.

Vanhempi A oli kiitollinen siitä, että toimintatuokiot oli tarkoitettu vanhemmalle ja lapselle yhdessä. Hän harmitteli, että ei pystynyt olemaan kaikissa toiminnoissa täysipainoisesti mukana, koska lapsi oli vielä kovin pieni. Vanhempi kertoi saaneensa toiminnoista hyviä ideoita, joita hän voi kokeilla lapsensa kanssa sitten, kun lapsi on hieman kasvanut. Vanhempi antoi palautteeksi, että olisi hyvä, että toimintaan osallistuvat lapset olisivat suunnilleen samanikäisiä. Vanhempi toivoi Päihdesairaalan toimintojen suunnittelussa otettavan huomioon, ettei samalle päivälle ole liian monta ryhmää, jotta vanhemmat ehtivät keskittyä toimintaan paremmin.

Vanhempi C kertoi pitäneensä toiminnoista. Hän sanoi, että tykkää tehdä lapsensa kanssa asioita yhdessä, joten toimintakerrat olivat heille mieluisia. Vanhempi toi ilmi, että oli ollut mukava kokeilla uusia asioita ja kertoi, että voisi kokeilla lapsen kanssa myös kotona esimerkiksi värikylyä ja sormiväreillä maalaamista. Hän kertoi näiden harjoitteiden olleen eniten heidän mieleensä. Vanhempi kertoi, ettei ole ennen käyttänyt sormivärejä, vaikka niitä heiltä kotoa löytyykin. Vanhempi oli ajatellut toiminnan olevan liian haastavaa, mutta huomasi nyt, että toiminta oli mukavaa, onnistui hyvin ja molemmat viihtyivät maalailuiden parissa. Vanhempi myös kertoi, että hierontaa hän voisi tehdä lapsen kanssa esimerkiksi ennen nukkumaan menoa, jolloin lapsi rauhoittuisi paremmin.

Vanhempi B:ltä ei saatu palautetta viimeisellä kerralla, koska hän ei osallistunut toimintakerhalle. Hänen kanssaan oli kuitenkin keskusteltu aiemmillä toimintakerroilla, jolloin hän kertoi toivovansa mahdollisimman toiminnallisia tuokiota.

8.2 Päihdesairaalan työntekijän arviointi

Jokaisen toimintakerran jälkeen Päihdesairaalan työntekijän kanssa keskusteltiin toimintakertojen toimivuudesta vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseksi. Viimeisen toimintakerran jälkeen keskusteltiin laajemmin toimintakertojen kokonaisuudesta, menetelmien toimivuudesta ja opinnäytetyöntekijöiden ohjaajuudesta jokaisella toimintakerralla mukana olleen Päihdesairaalan työntekijän kanssa. Ennalta oli pohdittu aiheita, joista haluttiin työntekijän kanssa keskustella.

Aluksi kysyttiin, mitä mieltä työntekijä on opinnäytetyöntekijöiden ohjaajuudesta. Työntekijä kertoi, että luottamus opinnäytetyöntekijöihin syntyi heti tapaamisella. Hän pystyi luottamaan siihen, että toiminnan suunnittelu ja ohjaus hoidetaan itsenäisesti. Hän kertoi, että toiminnasta välittyi suunnitelmallisuus ja tarvittavat varusteet toimintakerroille oli hankittu aina ennalta. Hänen mielestään ohjeet toimintatuokioilla olivat hyvät ja selkeät, toiminta oli lapsilähtöistä ja asiakkaat kohdattiin. Kysyttäessä, hän kertoi, ettei mitään olisi tarvinnut tehdä toisin.

Kaikki toimintatuokioiden harjoitteet ja menetelmät olivat työntekijän mielestä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukevia. Työntekijän mielestä harjoitteet olivat uudenlaisia siihen nähden, mitä heidän toiminnassaan vanhemmille on ollut tarjolla. Työntekijän mielestä harjoitteet olivat sellaisia, joihin vanhempien oli helppo tulla mukaan.

Työntekijä sanoi, että toiminta on tukenut heidän olemassa olevia menetelmiään ja tuonut niihin uuden lisän. Työntekijä kertoi, että he voisivat ottaa muun muassa sormivärimaalauksen ja värikylyn osaksi toimintaansa esimerkiksi kuukausittain toteutettavaksi. Päihdesairaalan työntekijä pohti, että olisi hyvä yhdistää heidän toimintamallia, jossa vanhemmuutta tuetaan vertaisryhmässä aikuisten kesken ja opinnäytetyön toimintamallia toimintatuokiosta, joissa vanhemmat toimivat yhdessä lapsien kanssa.

Työntekijän mielestä asiakkaiden toiminta oli toimintatuokioiden samanlaista kuin osastolla muutenkin. Hän kertoi, että asiakkaat olisivat voineet käyttäytyä toisin tilanteessa, jossa he tietävät, että heidän toimintaansa havainnoidaan. Toiminta ei näkynyt osaston arjessa, mutta työntekijä sanoi asiakkaiden kertoneen tyytyväisyydestään toimintaan. Työntekijä kertoi useasti, että opinnäytetyöntekijöille välitön palaute asiakkailta on se, että he ovat saapuneet paikalle uudestaan. Hän totesikin, että asiakkaat eivät tulisi, jos eivät olisi kokeneet toimintaa mielekkääksi.

8.3 Itsearviointi ohjaajuuden näkökulmasta

Ammatillista kehittymistä arvoitiin teorian ja käytännön yhdistämisen sekä sen soveltamisen kautta. Ohjaajuutta ja siinä kehittymistä tarkasteltiin opinnäytetyöprosessin aikana. Itsearvioinnissa paneuduttiin yhteistyön sujumuuden tarkasteluun opinnäytetyöntekijöiden kesken.

Opinnäytetyön toiminnot oli suunniteltu teoreettista taustaa vasten. Ennakkosuunnitelmien tekeminen oli vaivatonta, koska opinnäytetyöntekijöiden näkemykset toiminnan sisällöistä ja tarpeellisuudesta kohtasivat. Opittua sovellettiin Päihdesairaalan yksikköön soveltuvaksi. Teorian kytkeytyminen käytäntöön näkyi olennaisesti havainnoinnin suunnittelussa, jossa havainnoinnin kohteet johdettiin kiintymyssuhteeseen vaikuttavista tekijöistä. Havaintojen tekeminen ja havaintojen ymmärtäminen syventyi teoriasta opittujen mallien kautta. Ammatillinen osaaminen kehittyi opinnäytetyöprosessin aikana. Teorian kautta pystyttiin ymmärtämään päihderiippuvuuksien vaikutuksia vanhemmuuteen, vuorovaikutukseen ja siinä ilmeneviin haasteisiin. Erityisesti opittiin varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä, joka luo lähtökohdat lapsen kasvulle ja kehitykselle. Kehitystä tapahtui entisestään sensitiivisessä ja empaattisessa asiakkaiden kohtaamisessa.

Ohjaajuus kehittyi opinnäytetyöprosessin aikana. Teorian tuntemisesta ja opintojen aikana opituista tiedoista saatiin varmuutta, joita sovellettiin käytäntöön ohjaajuuden kautta. Tämä

ilmeni muun muassa uskalluksena ohjata entuudestaan vieraampaa asiakasryhmää. Opinnäytetyöntekijät saivat kokemuksen siitä, että vanhemmille pystyttiin antamaan tukea heidän vanhemmuudessaan. Ohjaamisessa hyödynnettiin omaa persoonaa, joka välittyi toimintaan osallistuneille. Ohjaajien erilaiset vahvuudet tukivat ohjaajuuden kehittymistä. Eevin rohkeus liikunnallisten toimintojen ohjaamiseen ja Katin kuvallisen ilmaisun tuntemus tukivat toisiaan. Monipuolinen toiminnan suunnittelu mahdollisti itsensä haastamisen ja mukavuusalueelta poistumisen. Opinnäytetyöntekijät oppivat toisiltaan niin suunnittelun, keskustelun kuin tekemisen lomassa.

Opinnäytetyöntekijöiden ohjaajuutta arvioitiin paljon kehittymisen näkökulmasta, koska ammatillinen kehittyminen nähtiin jatkuvana prosessina. Ohjaajuutta pohdittiin tilanteissa, joissa lapsi haastoi vanhempaa ja ohjaajalle tuli tunne, että tulisiko vanhempaa auttaa vai haluaako hän selvitä tilanteesta itse. Tämä aiheutti pohdintaa oman aseman suhteen. Mikä on riittävä tuki, mikä on liiallista ja mikä liian vähäistä? Ohjaajuuden kannalta pohdittiin myös havainnoijan roolia. Huomattiin että molemmille opinnäytetyöntekijöille oli luontaista ottaa osaa ohjaustilanteeseen eikä toimia vain havainnoijana. Havainnoijan rooliin asettuminen selkeni kuitenkin kerta kerralta.

Opinnäytetyöntekijöiden keskinäinen yhteistyö oli sujuvaa. Palautetta annettiin jokaisen toimintakerran jälkeen ja toimintaa muokattiin tarvittaessa. Sekä positiivista että rakentavaa palautetta uskallettiin antaa. Opinnäytetyöntekijät saivat toisiltaan tukea ja kannustusta jännityksen hetkillä.

9 Johtopäätökset

Toiminnan arviointia tarkasteltiin asiakkaiden kannalta suhteessa tavoitteisiin. Koettiin, että opinnäytetyölle asetetut tavoitteet toteutuivat asiakkaiden näkökulmasta. Koettiin, että toimintatuokioiden avulla vanhemmille mahdollistettiin positiivisten hetkien kokeminen arjessa lasten kanssa. Asiakkaat kertoivat itse, että saivat toimintatuokioista käytettävissä olevia ideoita, joita voivat myöhemminkin hyödyntää lastensa kanssa.

Valitut menetelmät koettiin toimiviksi, mutta osa toiminnoista sopi toisille paremmin kuin toisille. Olisikin ollut hyvä, että vanhempia olisi voitu osallistaa toiminnan suunnitteluun ennalta, jolloin toiminnot olisivat vastanneet paremmin juuri kyseisten perheiden tarpeita. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista perheiden vaihtuvuuden vuoksi. Toiminnan aikana asiakkaat saivat esittää mielipiteitä seuraavien kertojen toimintojen sisällöstä ja siitä, mitä tulisi huomioida, jotta toiminta soveltuisi mahdollisimman hyvin heille. Vieraampien harjoitteiden kautta asiakkaat saivat kuitenkin kokemuksen siitä, että vieraammiltakin tuntuneet toiminnot onnistuivat hyvin ja he rohkaistuivat toteuttamaan myös heille entuudestaan tuntemattomia

harjoituksia. Viimeisen toimintakerran sisältöä muokattiin kokonaan, koska huomattiin, että alkuperäinen suunnitelma olisi soveltunut paremmin hieman vanhemmille lapsille. Siksi viimeisen kerran toiminnaksi valikoitui värikylpy, joka puolestaan soveltui kyseiselle ikäryhmälle paremmin.

Toiminnallisten menetelmien kautta vanhemmille tehtiin näkyväksi, kuinka vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus toimii ja kehittyy. Vuorovaikutuksen tukemista vanhemman ja lapsen välillä tuotiin esille myös keskusteluihin, joihin vanhemmat osallistuivat aktiivisesti. Toiminnot rohkaisivat vanhempia kokeilemaan asioita, joita he eivät olisi välttämättä muuten kokeilleet. Koettiin, että vanhemmat löysivätkin tätä kautta uusia keinoja ja erilaisia tapoja olla vuorovaikutuksessa lastensa kanssa. Asiakkaille tehtiin näkyväksi myös vuorovaikutuksen kehittämisen näkökulma positiivisessa mielessä, esimerkiksi sanoittamalla pienten positiivisten hetkien merkitystä.

Toiminnan suunnitteluun panostettiin ja suunnitelmallisuus välittyi vanhemmille. Koettiin, että asiakkaat hyötyivät osaamisesta liittyen päihderiippuvuuteen, vuorovaikutukseen, kiintymyssuhteeseen ja toiminnallisiin menetelmiin. Asiakkaille pystyttiin luomaan sellaisia toiminnallisia tuokioita, jotka oli suunniteltu perheitä ajatellen ja joihin vanhempien oli helppoa osallistua. Vanhemmat tulivat uudelleen toimintatuokioihin ja he pystyivät osallistumaan kukin tavallaan toimintaan. Toiminnan hyötyjä ja saatuja havaintoja sanoitettiin, jolloin vanhemmilla oli mahdollisuus ymmärtää toiminnan merkityksiä suhteessa vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen ja sen kehittymiseen.

Koettiin, että asiakkaat hyötyivät yhteisohjaajuudesta, jolloin asiakkaat pystyttiin ottamaan toiminnassa paremmin huomioon muun muassa toiminnan joustavuuden kautta. Asiakkaiden kanssa keskusteltiin ja he saivat erilaisia näkökulmia meiltä opinnäytetyöntekijöiltä heitä mietityttävistä asioista. Asiakkaat kohdattiin arvostavasti ja sensitiivisesti heitä kuunnellen, joka teki opinnäytetyöntekijöistä helposti lähestyttäviä.

10 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys tarkoittaa oikean ja väärän erottamista, jonka pyrkimyksenä on ihmisen hyvä elämä. Tämä tuottaa ammatillisella tasolla haasteen oikeuksien ja vastuun määrittämiseen sekä riittävän ja kohtuullisen punnitsemiseen. Tämä haastaa myös ammattilaisen pohtimaan ja kyseenalaistamaan omaa toimintaansa ja päätöksentekoaan sekä niiden oikeudenmukaisuutta ja perusteita. Työntekijän ammattietiikka ohjaa kokonaisvaltaisesti hänen toimintaansa. Työntekijältä tulee löytyä sekä kykyä että halua kuulla asiakasta ja nähdä eri vaihtoehtoja toiminnassa ja sen kehittämisessä. Työntekijän tulee myös mahdollistaa asiakkaan mielipiteiden ja ajatusten kuuleminen. (Talentia 2013, 6.)

Sosiaalialan työssä ihmisoikeudet ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ovat kansainvälisen tikan sitovia periaatteita. Sosiaalialan eettisiä periaatteita ovat ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittaminen, itsemääräämisoikeus, osallistumisoikeus, oikeus tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisesti ja oikeus yksityisyyteen. (Talentia 2013, 7-8.) Myös Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2014, 25) esittävät, että opinnäytetyössä lähtökohtana tulee olla ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Sosiaalialan eettiset periaatteet ohjasivat tämän opinnäytetyön perustaa alusta loppuun saakka. Jokaista asiakasta kohdeltiin tasa-arvoisesti ja ihmisarvoa kunnioittavasti. Toimintaan osallistuminen oli asiakkaille vapaaehtoista ja asiakkailta oli mahdollisuus säädellä omaa osallistumistaan koko työskentelyn ajan.

Sosiaalialan työssä kaikessa toiminnassa lähtökohtana tulee olla ihmisten hyvinvoinnin lisääminen. Ihmisten hyvinvoinnin lisäämiseen pyritään tukemalla ihmisen oman elämän hallintaa sekä olemalla tukena muutoksissa ja ongelmien selvittelyissä. Hyvinvointia voidaan pyrkiä lisäämään myös ihmisen ja ympäristön välisiä vuorovaikutussuhteita tukemalla. (Talentia 2013, 7-8.) Tässä opinnäytetyössä keskityttiin vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen ja sen tukemiseen. Tukemalla vuorovaikutusta tavoiteltiin muutoksen mahdollisuutta ja hyvinvoinnin lisäämistä. Myös opinnäytetyöntekijöiden, työyhteisön ja asiakkaiden välinen vuorovaikutus oli suuressa roolissa läpi työskentelyn.

Sosiaalialan eettisten ohjeiden mukaan on tärkeää, että asiakkaalle kerrotaan, mitä ollaan selvittelemässä ja tekemässä sekä, mihin saatua tietoa käytetään (Talentia 2013, 20). Tätä opinnäytetyötä toteutettaessa asiakkaille kerrottiin jokaisella toimintakerralla, mitä ollaan tekemässä ja miksi. Kun asiakkaat tiesivät, mitä toiminta piti sisällään, pystyivät he myös paremmin määrittämään osallistumisen tasoaan. Tämä lisäsi luottamusta sekä opinnäytetyöntekijöiden ja asiakkaiden välillä että opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta.

Sosiaalialan ammattilaisen ammattieettistä toimintaa määrittävät lait ja asetukset. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812) 15 § mukaan sosiaalialan työntekijän tulee noudattaa asiakassuhteessa luottamuksellisuutta, salassapitovelvollisuutta sekä vaitiolo-velvollisuutta. Työntekijä ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää tietoa eikä muutenkaan mitään tietoonsa saamaa vaitiolo-velvollisuuden piirissä olevaa tietoa. Vaitiolo-velvollisuus koskee sosiaalialan työntekijää tai harjoittelijaa myös työsuhteen päättymisen jälkeen. (Finlex L812/2000.) Tärkeänä pidettiin sitä, että opinnäytetyö noudatti näitä laissa asetettuja säädöksiä. Asiakkaiden henkilöllisyys pysyi anonyyminä, eikä heitä voida tunnistaa opinnäytetyöstä. Opinnäytetyötä tehtäessä ei tuotu ilmi mitään asiakkaisiin liittyviä yksilöityjä tietoja. Lapsien tarkkoja ikiä ei kerrottu, jolloin heitä ei voitu tunnistaa. Työhön haettiin tutkimuslupaa (Liite 1) A-klinikan keskustoimistolta. Ainoastaan opinnäytetyöntekijät käsitelivät toiminnan kautta saatuja tietoja ja ne säilytettiin A-klinikkasäätö ohjeiden mukaisesti lukullisessa kaapissa. Vanhempien allekirjoittamat suostumuslupalomakkeet säilytettiin Päihdesairaalassa lukitussa kaapissa.

Opinnäytetyöprosessin aikana pohdittiin usein, voidaanko vanhemmasta käyttää termiä päihderiippuvainen. Opinnäytetyön edetessä huomattiin kuitenkin, ettei sanalle löydy korvaavaa käsitettä. Termiä päihderiippuvainen käytettiin niin, ettei se määritellyt koko vanhemmuutta. Sanaa päihderiippuvainen pyrittiin käyttämään harkiten ja sensitiivisesti.

Havainnoivassa opinnäytetyössä luotettavuutta tarkastellaan toiminnan kuvauksen, siihen linkitetyn teorian ja havaintojen tulkinnan yhteensopivuudella. Opinnäytetyössä tarkastellaan, tukeeko teoria toimintaa ja valittuja menetelmiä sekä havaintojen tulkintaa. Mahdollisimman tarkka toiminnan kuvaus sekä selkeys ja totuudenmukaisuus aineiston tuottamisessa lisäävät opinnäytetyön luotettavuutta. Tarkkuus on erityisen tärkeää läpi opinnäytetyöprosessin. Havainnoivassa opinnäytetyössä kerrotaan selkeästi ympäristöstä ja olosuhteista, joissa toiminnallinen osuus toteutetaan. Huomioon tulee ottaa mahdolliset olosuhteita häiritsevät tekijät, virheelliset tulkinnat sekä oma arvio tilanteesta tai toiminnasta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 232-233.)

Luotettavuuden tarkastelussa tulee myös kiinnittää huomiota tulkinnan mahdollisuuteen sekä siihen, mihin tulkinnat perustuvat. Tulkinnassa ja pohdinnassa tulisi selkiyttää toiminnan kautta esiin nousseita merkityksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 229, 233.) Opinnäytetyössä luotettavuutta saattoi heikentää tulkinnanvaraisuus sekä opinnäytetyöntekijöiden kokemattomuus. Toimintaa pyrittiin havainnoimaan todenmukaisesti ja välttämään ylitulkintaa. Havainnoinnissa ja havaintojen tulkinnassa tukena oli Päihdesairaalan kokenut työntekijä. Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelussa oli myös syytä kiinnittää huomiota pieneen osallistujamäärään, joten saatuja havaintoja ei voida yleistää suuremmassa mittakaavassa. Lisäksi toiminnat toteutettiin pienellä aikavälillä, jolloin toiminnan pitkäaikaisia merkityksiä ei voida nähdä. Opinnäytetyön raportoinnissa huolehdittiin siitä, että lähdeviittaukset ovat asianmukaisesti merkitty niin, että viittaukset kohdistuvat tekstin alkuperäiseen kirjoittajaan.

11 Pohdinta

Pohdimme ajankohtaisia teemoja liittyen vanhemmuuteen päihderiippuvaisena. Alkoholin käyttö on suomalaisessa kulttuurissa osa arkea ja tähän arkeen suomalaiset lapset syntyvät. Viimeisten vuosien aikana päihteidenkäyttö on lisääntynyt naisten keskuudessa. Joukkoon lukeutuu vauvaperheitä ja raskaana olevia. Jokaisella lapsella on oikeus kokea turvallinen ja päihteetön lapsuus. (Kokko 2018a) Mielestämme opinnäytetyömme idea onkin hyvin ajankohdainen ja halusimme omalla panostuksella tukea perheitä tuomalla heille pieniä ilon hetkiä arkeen vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukien.

Tarkasteltaessa vanhemman päihteidenkäyttöä lapsen näkökulmasta, on se aina ongelmallista. Vanhemman pitkäaikainen päihteidenkäyttö aiheuttaa lapselle inhimillistä kärsimystä ja

vaarantaa lapsen kasvua ja kehitystä. Siitä syystä olisikin tärkeää saada jo raskausaikana päihdeongelmaiset äidit hoidon piiriin, jotta elämänsuuntaa saataisiin muutettua ja sikiövaurioita ennaltaehkäistyä. Varhaisella puuttumisella ehkäistään myös ylisukupolvista syrjäytymistä ja annetaan vanhemmalle mahdollisuus muuttaa elämäänsä. (Kokko, 2018a.) Vapaaehtoisen päihdekuntoutuksen tulisikin olla mahdollista jokaiselle raskaana olevalle äidille (Kokko 2018b). Koemme ennaltaehkäisevän ja vanhemmuutta tukevan työn merkityksellisenä, jotta ylisukupolvista syrjäytymistä voidaan ehkäistä. Koemme lasten turvallisuuden ja hyvinvoinnin tärkeänä, johon pyritään vanhempien kanssa yhteistyössä.

Keskustelut raskausajasta, äitiydestä ja päihteistä aiheuttavat tunnekuohuja joissakin ihmisissä ja mielipiteet päihteidenkäyttäjiä kohtaan voivat olla julmia. Päihderiippuvaisten äitien ongelmat ovat kuitenkin kasaantuneet pitkän ajan saatossa. Päihdeongelmista kärsivät äidit kaipaavat syyllistämisen sijaan tukea odotusaikaan ja päihteettömään elämään ja uskoa selviytymisen mahdollisuudesta. (Kokko 2018b.) Suhtautumisemme perheisiin oli sensitiivistä läpi toiminnan. Keskityimme toiminnassa erityisesti positiivisten hetkien luomiseen ja niiden sanoittamiseen vanhemmille.

Pyysimme opinnäytetyöstä työelämän palautetta Päihdesairaalan yhteyshenkilöltä Timo-Pekka Nilssonilta. Hänen mukaansa opinnäytetyö tuotti Päihdesairaalle uusia toiminnallisia menetelmiä, joita he voivat jatkossa soveltaa vanhemmuusryhmässä. Nilssonin mukaan asiakkaat sitoutuivat ryhmään tavanomaista paremmin. Yhteistyö meidän opinnäytetyöntekijöiden ja Päihdesairaalan välillä oli kaikissa vaiheissa helppoa ja Nilssonin mielestä me opinnäytetyöntekijät olimme sitoutuneita opinnäytetyöprosessiin emmekä tarvinneet apua Päihdesairaalan henkilökunnalta. Saimme kiitosta siitä, että olimme perehtyneet aiheeseen hyvin ja valmistelleet sekä suunnitelleet kaiken valmiiksi. (Nilsson 2019b.) Myös opinnäytetyöntekijöinä koimme tuoneemme Päihdesairaalle uusia toiminnallisia menetelmiä vanhemmuuden tukemiseen. Mielestämme vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukeva toiminnallisuus toi hyvän lisän Päihdesairaalan jo olemassa oleviin menetelmiin korostaen vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tärkeyttä.

Emme käyttäneet toiminnallisten tuokioiden havainnoimisessa valmista havainnointimenetelmää kuten MIM-havainnointi tai CARE-Index. Loimme itse meille sopivan havainnointimenetelmän, jota hyödynsimme havaintojen tekemisen tukena. Teimme havainnointitaulukon (Liite 3) hyödyntäen kiintymyssuhdeteoriassa mainittuja elementtejä liittyen vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen.

Mitä opimme opinnäytetyöprosessin aikana? Yhteinen kiinnostuksenkohde haastavampaan asiakasryhmään oli innoittajamme opinnäytetyön aloittamiselle. Lisäksi toiminnallisuus ja sen tuomat hyödyt kiehtoivat meitä luomaan nimenomaan toiminnallisen opinnäytetyön. Mieles-

tämme opinnäytetyömme aihe on asian ytimessä ja puhuimme prosessin aikana erittäin tärkeistä asioista ja haasteista sensitiivisesti mutta rohkeasti. Erityisesti paneutuminen teoriaan lisäsi osaamistamme asiakkaiden ymmärtämisessä ja toimintatuokioiden ohjaamisessa. Koemme, että toiminnalliset tuokit tukivat vanhemman ja lasten välistä vuorovaikutusta ja antoivat heille positiivisia hetkiä arkeen. Yhteistyökumppani sai uusia toimintamalleja, joita voi halutessaan hyödyntää Päihdesairaalan toiminnoissa myöhemminkin. Nämä tekivät mielestämme opinnäytetyöstämme merkityksellisen.

Paneuduimme opinnäytetyöhön suurella innolla. Erityisesti kiinnitimme huomiota toiminnallisten osuuksien suunnitteluun ja toimintakertojen pitämiseen. Opintojemme aikana olemme oppineet paljon menetelmiä, joita pystyimme hyödyntämään sekä toiminnan suunnittelussa että ohjaamisessa. Osallistuva havainnointi ei ollut meille entuudestaan tuttua, joten tämän opinnäytetyön aikana saimme kokemusta havainnoivasta työskentelystä. Havainnointia oli helppoa lähteä kokeilemaan yhdessä toisen kanssa. Myös huolellinen teoriaan perehtyminen auttoi havainnointien tekemisessä.

Tavoitteet työskentelylle oli asetettu selkeästi ja realistisesti. Saavutimme opinnäytetyölle asetetut tavoitteet ja ne tukivat ammatillista kehittymistämme. Saimme lisää tietoa päihderiippuvuuksista ja niiden vaikutuksesta vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Ymmärryksen lisääntyminen päihderiippuvuuksista ja niiden laajuuden käsittämisestä olivat merkityksellisiä. Tiedollinen osaamisemme kehittyi myös suhteessa kiintymyssuhteeseen ja toiminnallisiin menetelmiin. Saimme ohjauskokemusta, joka opetti toimimaan uuden asiakasryhmän kanssa ja muokkaamaan toimintaa työn lomassa. Koemme, että vuorovaikutus asiakkaiden kanssa syntyi toiminnallisten tuokioiden avulla luontevasti. Tekemisen lomassa oli helppo keskustella avoimessa ilmapiirissä.

Koimme yhteisohjaajuuden toimivana menetelmänä ja yhdessä ohjaaminen oli molemmille luontevaa. Ohjaustyylimme tukivat toisiaan ja erilaisuutemme näkyi positiivisessa mielessä. Rohkaistuimme toisen tuella kokeilemaan uusiakin menetelmiä, joita emme olleet aiemmin kokeilleet. Yhteisohjaajuus mahdollisti vertaisarvioinnin, jonka avulla työssä kehittyminen oli syvempää. Annoimme toisillemme rakentavaa palautetta läpi opinnäytetyöprosessin.

Haasteita opinnäytetyötä tehdessä ilmeni lähinnä opinnäytetyön raportoinnissa. Jouduimme kirjoittamaan ja analysoimaan lyhyessä ajassa paljon tekstiä. Toivoimme, että olisimme voineet panostaa tähän vaiheeseen enemmän ja saaneet sitä kautta ehkä enemmän irti havaintojen analysoimisesta. Huomasimme, kuinka kiire ja väsymys aiheutti joskus tiukkaakin erimielisyyttä asioiden ilmi tuomisessa raporttiin. Täydensimme kuitenkin toistemme osaamista ja opinne, minkälaiset työtavat meille sopivat parhaiten. Olemme olleet armollisempia itsellemme ja ymmärtäneet kirjoituksen ohessa taukojen ja levon merkityksen. Opinnäytetyön aikana opinne paljon itsestämme ja toisiltamme. Arvostamme suuresti sitä, kuinka pystyimme

käsittämään sanallisesti tuskastumisen hetkiä. Loppua kohden myös ymmärrys siitä, että saman asian voi sanoa niin monella eri tavalla auttoi meitä yhtenäistämään kirjoitustyyliämme. Jos aloittaisimme työskentelyn nyt uudestaan, varaisimme siihen ehdottomasti enemmän aikaa. Yllättävät odotusajat hidastivat opinnäytetyön etenemistä ja aiheuttivat kiireentuntua loppua kohden. Nämä olisivat olleet vältettävissä ennalta suunnitellulla löysemmällä aikataululla.

Eeville koko opinnäytetyöprosessi on ollut merkityksellinen. Toiminnalliset tuokiot muistuttivat siitä, kuinka tärkeää on, että ohjaaja on tilanteessa läsnä, kuuntelee ja on aidosti kiinnostunut asiakkaista ja heidän asioistaan. Oli hienoa nähdä, miten laadukkaat ja toimivat toiminnalliset tuokiot pystyimme pitämään ja ymmärsin entisestään suunnitelmallisuuden tärkeyden.

Mielestäni aiheemme oli mielenkiintoinen ja siksi koko opinnäytetyön tekoprosessi oli antoisa. Kiinnostukseni kasvoi, mitä pidemmälle opinnäytetyö eteni. Tykkään työskennellä ihmisten kanssa enemmän kuin yksin. Opinnäytetyöprosessi on opettanut tekemään töitä yhdessä paineen ja stressin alla. Olen kiitollinen siitä, että teimme työn Katin kanssa yhdessä. Olemme päässeet jakamaan yhdessä niin hyvät kuin huonotkin hetket. Olemme väitelleet ja kiistelleet, mutta vielä enemmän nauraneet vedet silmissä, jakaneet onnistumisen hetkiä ja keskustelleet tärkeistä molempia liikuttavista aiheista.

Olen ohjannut paljon toimintaa yksin, mutta vähemmän toisen kanssa. Katin kanssa yhteisohjaaminen toimi kuitenkin luontevasti. Pystyin antamaan Katille riittävästi tilaa ohjaamisessa. Toiminnallisten tuokioiden kautta olen huomannut, että asiakkaiden kohtaaminen, kuunteleminen ja heille läsnä oleminen ovat vahvuuteni. Opinnäytetyön aikana huomasin, kuinka tärkeää se oli myös asiakkaille. Olen oppinut olemaan kärsivällinen ja ymmärtävä liittyen asiakkaiden kanssa toimimiseen ja heidän hoitoonsa. Olen saanut varmuutta ohjaamiseen eikä uuden asiakasryhmän ohjaaminen jännittänyt.

Opinnäytetyöprosessin aikana opin laatimaan tutkielman. Erityisesti kirjoittamistyö on vaatinut paljon töiden ja harjoittelun ohella. Pohdin prosessin aikana usein, olisinko voinut olla itselleni armollisempi. Olisin kuitenkin halunnut antaa työlle vielä enemmän, kuin tässä elämäntilanteessa oli mahdollista.

Opinnäytetyön aikana minulle tuli vielä vahvempi tunne siitä, että sosiaaliala on minulle tarkoitettu ja haluan kohdata ihmisiä päivittäin työssäni. Opinnäytetyöprosessi tuki osaamistani ja kehittymistäni työssäni lastensuojelussa. Koen oppineeni opinnäytetyön aikana paljon ja olen syventänyt osaamistani liittyen päihteiden käytön vaikutuksista vanhemmuuteen, kiintymyssuhteeseen ja vuorovaikutukseen. Uskon, että opinnäytetyö on valmistanut minua entisestään sosiaalialan kentälle ja olen valmis työelämään. Haluan kuitenkin kehittyä työssäni edelleen.

Katille opinnäytetyön tekeminen oli oppimisen kannalta arvokasta. Opinnäytetyön myötä teoreettisen tiedon soveltaminen käytäntöön aukeni entisestään. Huomasin, kuinka paljon merkitystä oli sillä, että aiheeseen oli perehtynyt etukäteen huolella, jolloin pystyin hyödyntämään ja soveltamaan oppimaani käytännön tasolla.

Ennen opinnäytetyön tekemistä minulla oli jonkin verran tietoa päihteiden vaikutuksesta, mutta opinnäytetyön tekeminen laajensi tietämystäni huomattavasti erityisesti sen kannalta, kuinka päihteet voivat vaikuttaa vanhemmuuteen, lapsen kehitykseen ja vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sekä kiintymyssuhteeseen. Nämä olivatkin opinnäytetyömme pääkohdat, joista halusin oppia lisää. Myös toiminnallisten menetelmien hyödyistä sain rutiinasti lisää kokemusta ja ymmärrystä. Oli ilo huomata, kuinka vanhemmat ja lapset löysivät yhteisiä ilonhetkiä toiminnan lomassa.

Aloitin koko prosessin perehtymällä ensin laajasti teoriaan opinnäytetyön teoreettisen viitekehysten mukaisesti. Luin paljon aiheeseen liittyviä kirjoja ja sähköistä materiaalia. Myös keskustelut eri ammattilaisten kanssa aiheen tiimoilta avarsivat näkemystäni huomattavasti. Teoriaan perehtymisen jälkeen oli aika suunnitella toiminnallisia osuuksia ja niiden havainnoimista suhteessa teoriaan.

Opinnäytetyön tekemisessä toiminnallisten tuokioiden suunnittelu oli mutkatonta. Se oli rentoa ja siinä sai antaa mielikuvituksen laukata. Koimme Eevin kanssa useita hauskoja hetkiä toimintatuokioita suunniteltaessa. Työn tärkeimmäksi osaksi koinkin juuri toimintatuokioiden pitämisen ja asiakkaiden kohtaamisen. Koin, että kohtaamiset asiakkaiden kanssa olivat merkityksellisiä, jonka johdosta panostin toiminnassa nimenomaan toimintatuokioiden ohjaamiseen ja asiakkaiden kohtaamiseen. Oli hienoa, että pystyin omalta osaltani tuomaan mahdollisuuksia ilon hetkien kokemiseen arjessa vanhempien ja lapsien välillä. Haastavinta opinnäytetyöprosessin aikana oli puolestaan löytää aikaa opinnäytetyön kirjoittamiseen. Yhtäaikainen työharjoittelu ja toisen kanssa aikataulujen yhtensovittaminen oli ajoittain haastavaa, mutta ei mahdotonta molempien joutaessa tasapuolisesti.

Opinnäytetyön tekeminen yhdessä toisen kanssa oli minulle toimiva tapa työskennellä. Yhteiset keskustelut avarsivat myös omaa näkemystä ja saivat pohtimaan asioita usealta eri kannalta. Toisesta sai myös tukea niin haastavissa hetkissä kuin hyvin sujuvissa kohdissa. Toisen rauhallinen läsnäolo sai omankin olon rauhoittumaan jännityksen hetkellä. Vastuu työn valmistumisesta ei ollut vain omilla harteilla ja toisaalta myös vastuu toisen puolesta kannusti eteenpäin kirjoitusprosessissa.

Mielestäni opin opinnäytetyön aikana soveltamaan teoriaa käytäntöön. Aion jatkossakin hyödyntää tämän kaltaista oppimisprosessia. Aion hyödyntää oppimaani myös tulevaisuudessa työelämässä ja koenkin olevani valmis työelämän haasteisiin.

Yhdessä me toivomme, että Päihdesairaala hyötyy opinnäytetyöstämme jatkossakin. Olisi hienoa, jos he voisivat ottaa joitain toiminnallisia menetelmiä osaksi heidän arkeaan. Olemme kiitollisia Päihdesairaalalle onnistuneesta ja antoisasta yhteistyöstä. Olemme saaneet tukea tarvittaessa ja olemme kokeneet, että työtämme arvostetaan ja meihin luotetaan.

Lähteet

Painetut

Airaksinen, R., Karkkulainen, M., Ala-Vannesluoma, T., Pirhonen, P. & Kastu, R. 2015. Toimii! Hoitajan opas luoviin menetelmiin. 1.painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

DHS Oregon Department of Human Services. 2015. What you can do about child abuse. 2/2015. Salem, Oregon.

Hautala, T., Hämäläinen T., Mäkelä, L. & Rusi-Pyykönen, M. 2013. Toiminnan voimaa. Toiminta-terapiaa käytännössä. Porvoo: Bookwell Oy.

Hautamäki, A. 2011. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy. 29-69.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Holmberg, T. 2003. Lapset ja vanhempien päihdeongelma. Saarijärvi: Saarijärven Offset.

Hughes, D. A. 2011. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen. Suomennut Ritanen. Tampere: Tammerprint Oy.

Hurme, V. 2011. Tehdään taidetta. 100 vinkkiä lapsiperheen luoviin hetkiin. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Karkkulainen, M. 2011. Siivet selkään, draamakengät jalkaan - Kohtaamisia draaman pedagogisilla näyttämöillä. Helsinki: Tmi Raija Airaksinen / Draamatyö.

Kosonen, S. 2015. Taide mielenterveyden edistäjänä. Teoksessa Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. (toim.) Lapsen mieli. 2. painos. Helsinki: Juvenes Print - Suomen Yliopisto paino Oy. 25-27.

Kotka, R. 2011. Tarinat tunteiden tulkkina. Toiminnallisia ideoita satujen ja draaman maailmasta. Juva: Bookwell Oy.

Nätkin, R. 2006. Äitiys ja päihteet -kertomus ja politiikka. Teoksessa Nätkin, R. (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Juva: WS Bookwell. 23 - 53.

Pentikäinen, T. & Nieminen, P. 2004. Kehityksen osa-alueet ja virstanpylväät. Puhe ja kommunikointi. Teoksessa Nieminen, P. & Korpela, R. (toim.) Leikkitarkkailu. Käsikirja lapsen toiminnallisen kehityksen arvioimiseksi. Tampere: Juvenes-Print.

Pruuki, H., Timoria, M. & Väätäinen, M. 2013. Pari suhteessa. Tunne itsesi, uskalla rakastaa. kolmas painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Punamäki, R., Belt, R., Rantala, M. & Posa, T. 2006. Huumeidenkäytön yhteys äidin mielen-terveyteen ja lapsen kehitykseen. Kirjallisuuskatsaus intervention tueksi. Teoksessa Nätkin, R. (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Juva: WS Bookwell. 231 - 247.

Ruisniemi, A. 2006. Vanhemmuus päihderippuvuudesta toipumisen voimavarana. Teoksessa Nätkin, R. (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Juva: WS Bookwell. 165 - 187.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Bookwell Oy.

Salo, S. 2006. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. 3.painos. Vantaa: WSOY. 44 - 77.

Savonlahti, E., Pajulo, M. & Piha, J. 2003. Päihdeäidit, vauvat ja varhainen vuorovaikutus. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WS Bookwell Oy. 327 - 363.

Siltala, P. 2003. Varhainen vuorovaikutus kokemuksen ja tutkimuksen valossa. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WS Bookwell Oy. 16-43.

Silvén, M. & Kouvo, A. 2010. Vuorovaikutus, varhainen kiintymyssuhde ja psyykinen hyvinvointi. Teoksessa Silvén, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy. 65-89

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WS Bookwell Oy.

Sinkkonen, J. 2005. Kiintymyssuhteen häiriöiden yhteydet psykopatologiaan. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. 1.-4. painos. Vantaa: WSOY. 146-173.

Sinkkonen J. 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WS Bookwell Oy. 92-106.

Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2005. Johdanto: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. 1.-4. painos. Vantaa: WSOY. 7-11.

Talentia. 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 6. painos. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry Ammattieettinen lautakunta.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sähköiset

A-Klinikka Päihdesairaala. 2018. Perhekuntoutus. Viitattu 3.12.2018. <https://www.paihdesairaala.fi/hoitopalvelut/perhekuntoutus>

A-Klinikka Päihdesairaala. 2019a. Mikä on päihdesairaala? Viitattu 8.4.2019. <https://www.paihdesairaala.fi/paihdesairaala>

A-klinikka Päihdesairaala. 2019b. Arvot. Viitattu 8.4.2019. <https://www.paihdesairaala.fi/paihdesairaala/arvot>

A-klinikka Päihdesairaala. 2019c. Päihdesairaalan hoidollinen viitekehys. Viitattu 8.4.2019. <https://www.paihdesairaala.fi/paihdesairaala/hoidollinen-viitekehys>

A-klinikka Päihdesairaala. 2019d. Hakeutuminen. Viitattu 8.4.2019. <https://www.paihdesairaala.fi/hakeutuminen>

A-klinikka Päihdesairaala. 2019e. Perhekuntoutus. Viitattu 8.4.2019. <https://www.paihdesairaala.fi/hoitopalvelut/perhekuntoutus>

Alatalo, A. 2014. Vauvahieronta on helppoa. Viitattu 5.5.2019. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/10/03/vauvahieronta-helppoa>

Autti, I. 2017. Raskaus ja päihteet. Päihdelinkki.fi. Viitattu 20.4.2019. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihteiden-kayton-erityisryhmia/raskaus-ja-paihteet>

Barck, L. A-klinikkasäätiö. 2019. Lapsuus ja oma vanhemmuus. Viitattu 6.1.2019. <https://lasinlapsuus.fi/tietoa/lapsuus-ja-oma-vanhemmuus>

Finlex. L812/2000. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 15§ Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto. Viitattu 18.12.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Hakkarainen, P. 2011. Huumeiden käyttö Suomessa. Päihdelinkki.fi. Viitattu 20.4.2019. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/huumeiden-kaytto-suomessa>

Hytönen, P. & Huhtonen, S. 2017. Alaikäinen ei voi olla vanhempansa omaishoitaja - Moni lapsi peittelee vanhemman mielenterveys- tai päihdeongelmaa. Viitattu 28.4.2019. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005435569.html>

Jääskeläinen, M. & Virtanen, S. 2018. Tilastoraportti. Alkoholijuomien kulutus 2017. Viitattu 1.5.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136294/TR10_2018.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Itäpuisto, M. 2005. Kokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta. Väitöskirja. Kuopion yliopisto. Jyväskylä: Kopijyvä. Viitattu 6.1.2019. <https://core.ac.uk/download/pdf/15167513.pdf>

Kokko, N. 2018a. Vanhemman päihteidenkäyttö vaikuttaa aina lapseen. Viitattu 28.4.2019. <https://www.hs.fi/paivanlehti/26012018/art-2000005538506.html>

Kokko, N. 2018b. Jokaisella odottavalla äidillä pitää olla mahdollisuus osallistua vapaaehtoiseen päihdekuntoutukseen. Viitattu 28.4.2019. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005773575.html>

Lastenmielenterveystalo.fi. 2019. Perhettä kuormittavat tapahtumat. Vanhempien päihteiden käyttö. Viitattu 5.1.2019. https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/vanhemmille/perhe_ja_vanhemmuus/perhetta_kuormittavat_tapahtumat/Pages/vanhempien_paihteiden_kaytto.aspx

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018. Vauva kehittyy vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa. Viitattu 14.2.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/0-1-v/vauva-kehitty-vuorovaikutuksessa-vanhempien-kanssa/>

Mäntymaa, M., Luoma, I., Puura, K. & Tamminen, T. 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. 2003;119(6):459-465. Viitattu 20.4.2019. <https://www.duodecimlehti.fi/duo93467>

Oksanen, M. 2007. Huumeet ja äiti-lapsi -suhde. Äidin huumeiden käytön ja vauvan temperamentin yhteys varhaisen vuorovaikutuksen laatuun. Pro gradu -tutkielma. Tampereen Yliopisto. Viitattu 20.4.2019. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94198/gradu01568.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pajulo, M. 2003. Huumeriippuvuus ja äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Aikakauskirja Duodecim. 2003;119(14):1335-1342. Viitattu 20.4.2019. <https://www.duodecim-lehti.fi/lehti/2003/14/duo93680>

Parolin, M. & Simonelli, A. 2016. Attachment Theory and Maternal Drug Addiction: The Contribution to Parenting Interventions. Viitattu 4.5.2019. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsy.2016.00152/full#h1>

Riihonen, R., Oulasmaa, M. & Laru, S. 2019. Päihteet. Väestöliitto. Viitattu 5.1.2019. http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/parisuhteen-happy-hour/tietoa/paihteet/

Salo, S. 2017. Toiminnalliset ja luovat menetelmät. Päihdelinkki.fi. Viitattu 20.4.2019. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihdeyton-menetelmat-ja-koulutus/toiminnalliset-ja-luovat-menetelmat>

Österberg, E., Mäkelä, P. & Seppä, K. 2013. Alkoholinkäyttö Suomessa. Päihdelinkki.fi. Viitattu 20.4.2019. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/alkoholi/alkoholinkaytto-suomessa>

Julkaisemattomat

Nilsson, T. 2019a. Palveluesimies, sosiaaliterapeutti Sähköposti-haastattelu 15.5 2019. A-kliinikka Oy Päihdesairaala.

Nilsson, T. 2019b. Laurea työelämän palautelomake. 8.5.2019.

Taulukot

Taulukko 1: Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen havainnointi **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.** 29

Taulukko 2: Ensimmäinen toimintakerta **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.** 30

Taulukko 3: Toinen toimintakerta 35

Taulukko 4: Kolmas toimintakerta 38

Taulukko 5: Neljäs toimintakerta 41

Taulukko 6: Viides toimintakerta 43

Taulukko 7: Kuudes toimintakerta 46

Taulukko 8: Toimintakertojen alku- ja loppufiilikset 52

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa.....	72
Liite 2: Toiminnallisten tuokioiden suunnitelma	73
Liite 3: Havainnointilomake.....	78
Liite 4: Saatekirje.....	81
Liite 5: Suostumuslomake	82

Liite 1: Tutkimuslupa

A-klinikkasäätiö

TUTKIMUSLUPA

Kati Kapanen
Eevi Uusimäki

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyön Tunne yhteyttä - Päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen toiminnallisilla menetelmillä, jonka lupa-anomus ja tutkimussuunnitelma on toimitettu A-klinikkasäätiöön 22. 1 .2018, toteuttamiselle Päihdesairaalassa myönnetään tutkimuslupa. Tutkimusta on puoltanut A-klinikka Oy:n ylilääkäri Margareeta Häkkinen.

Hankkeen toteuttamisessa tulee noudattaa A-klinikkasäätiön eettisen toimikunnan sekä kehittämissyksikön yleisiä tutkimuseettisiä ohjeita ja hyviä tutkimuskäytäntöjä.

Vastaavan tutkijan tulee huolehtia siitä, että kaikilla tutkimuksen toteuttamiseen osallistuvilla henkilöillä on riittävä vaitiolositoumus, A-klinikkasäätiön vaitiolositoumuksia saa keskustuimistosta.

Tutkittaville asiakkaille on korostettava, että heillä on oikeus kieltäytyä tutkimuksesta tai keskeyttää osallistumisensa ilman erillisiä pelusteluja. Tutkimus on täysin vapaaehtoinen, eikä kieltäytyminen vaikuta asiakkaan oikeuteen saada hoitoa tai muita tarvitsemiaan palveluja.

Lupa myönnetään ja kohdennetaan viitaten esitettyyn hankesuunnitelmaan. Suunnitelman muuttuessa sisällöllisesti tai toteutustavaltaan tutkijan tulee hankkia uusi lupa.

Luvan myöntäjällä on oikeus tarvittaessa tarkistaa myöntämänsä lupaa tai keskeyttää hanke, jos se ei vastaa sitä mihin lupa on myönnetty.

A-klinikkasäätiön keskustuimisto on valmis antamaan ohjausta ja neuvontaa hankkeen toteuttamiseksi.

Hankkeen päätyttyä tutkijan tulee lisätä tutkimusraportti tutkimustietokantaan.

Helsingissä 8.2.2019

Jouni Tourunen
tutkimuspäällikkö, dosentti

LIITTEETVaitiolositoumuksia 4 kpl

TIEDOKSI A-klinikkasäätiön tutkimustietokanta
A-klinikka Oy

Liite 2: Toiminnallisten tuokioiden suunnitelma

Jokaisella toimintakerralla on samanlainen aloitus ja lopetus. Jokainen kerta kysymme fiilistä samalla tavalla ja toimintaosuudessa aloitus- ja lopetusmusiikki on sama. Toiminnan toistuvuuden kautta lisääntyy tuttuus ja turvallisuuden tunne sekä vanhemmalle että lapselle.

Toimintakerta 1.

Aloitus: Asiakkaiden tullessa huoneeseen, pyydämme heitä kirjoittamaan Post it- lappuun sanan tai lauseen päivän fiiliksestä. Tämän jälkeen esittelemme itsemme ja opinnäytetyömme tarkoituksen. Sen jälkeen pyydämme asiakkaita esittäytymään ja he voivat kertoa halutessaan lapsestaan. Kerrotaan asiakkaille mitä toimintatuokion aikana on suunniteltu tehtäväksi. Kerromme myös, että he voivat määritellä osallistumisen tasoaan, esimerkiksi lapsen ollessa itkuinen, voi vanhempi rauhassa rauhoitella lasta.

Toiminta:

Aloitusmusiikki (Aarne-alligaattori & Viidakkorumpu- Aarne alligaattori), jonka aikana vanhempi sylittelee, keinuttaa, heijaa tai tanssittaa lasta. Ensimmäinen kerta voidaan aloittaa istualtaan, jolloin osallistumiseen voi olla helpompi tulla mukaan.

Ensimmäisellä toimintakerralla tavoitteena on kosketuksen ja tunneaistien herättely. Toiminnan aikana hyödynnämme erilaisia huiveja ja höyheniä, joita käytämme harjoituksessa kosketuksen tukena.

Huiveilla: kukkuu-leikki, piiloutumisleikki, huivin heiluttelu

Höyhenillä: Puhaltelu, jotta vauva voi katsella leijailevaa höyhentä, lapsen sively /kutittelu höyhenellä.

Loppumusiiikki (Aarne -alligaattori & Viidakkorumpu- Mun pupunen), jonka aikana vanhempi siveltelee, silittelee ja hieroo lasta.

Lopuksi: Asiakkaille kerrotaan, milloin seuraava toimintakerta on ja mitä silloin on suunnitella tehtäväksi. Toiminnan päätettyä pyydämme asiakkaita kirjoittamaan sanan tai lauseen fiiliksestä toiminnan jälkeen.

Toimintakerta 2.

Aloitus: Asiakkaiden tullessa huoneeseen, pyydämme heitä kirjoittamaan Post it- lappuun sanan tai lauseen päivän fiiliksestä. Kerrotaan asiakkaille mitä toimintatuokion aikana on suunniteltu tehtäväksi. Kerromme myös, että he voivat määritellä osallistumisen tasoaan, esimerkiksi lapsen ollessa itkuinen, voi vanhempi rauhassa rauhoitella lasta.

Toiminta:

Aloitusmusiikki (Aarne-alligaattori & Viidakkorumpu- Aarne alligaattori), jonka aikana vanhempi sylittelee, keinuttaa, heijaa tai tanssittaa lasta. Tämä jatkaa edellisen kerran teeman mukaista kosketuksen ja tunneaistien herättelyä. Vanhempi voi olla tarvittaessa istualtaan, mutta rohkaistaan nousemaan seisomaan, jolloin liikeradat voivat olla myös laajempia kuin istualtaan.

Toisella kerralla keskitytään lorutteluun. Loruttelun tavoitteena on pyrkiä tukemaan vanhemman ja lapsen välistä kosketusta ja kontaktin syventämistä. Harjoitteleminen yhden lorun kerrallaan, jolloin käymme läpi lorun ja siihen liittyvät liikkeet. Kun loru tulee tutuksi, vanhempi voi jatkaa loruttelua yhdessä vauvan kanssa muutaman kerran. Hurmeen (2011, 27) mukaan toisto luo lapselle perusturvallisuuden tunnetta. Loruja käydään läpi noin kolme kappaletta ajan ja kiinnostuksen mukaan. Vanhemmat saavat lorut mukaansa, jotta he voivat hyödyntää niitä halutessaan myös jatkossa.

Loppumusiikki (Aarne -alligaattori & Viidakkorumpu- Mun pupunen), jonka aikana vanhempi siveltelee, silittelee ja hieroo lasta.

Lopuksi: Asiakkaille kerrotaan, milloin seuraava toimintakerta on ja mitä silloin on suunnitella tehtäväksi. Toiminnan päätettyä pyydämme asiakkaita kirjoittamaan sanan tai lauseen fiiliksestä toiminnan jälkeen.

Toimintakerta 3.

Aloitus: Asiakkaiden tullessa huoneeseen, pyydämme heitä kirjoittamaan Post it- lappuun sanan tai lauseen päivän fiiliksestä. Kerrotaan asiakkaille mitä toimintatuokion aikana on suunniteltu tehtäväksi. Kerromme myös, että he voivat määritellä osallistumisen tasoaan, esimerkiksi lapsen ollessa itkuinen, voi vanhempi rauhassa rauhoitella lasta.

Toiminta:

Aloitusmusiikki (Aarne-alligaattori & Viidakkorumpu- Aarne alligaattori), jonka aikana vanhempi sylittelee, keinuttaa, heijaa tai tanssittaa lasta. Tämä jatkaa edellisten kertojen mukaista kosketuksen ja tunneastien herättelyä. Vanhempi voi olla tarvittaessa istualtaan, mutta rohkaistaan nousemaan seisomaan, jolloin liikeradat voivat olla myös laajempia kuin istualtaan.

Kolmannella kerralla keskitymme hierontaan. Hieronnan tavoitteena on läheisyyden tukeminen kosketuksen avulla. Hieronta myös rauhoittaa ja rentouttaa lasta. (Alatalo, 2014). Vanhempi hieroo lasta erilaisten harjoitusten avulla. Toimintakerralla hyödynnetään loruja ja musiikkia.

Loppumusiikki (Aarne -alligaattori & Viidakkorumpu- Mun pupunen), jonka aikana vanhempi siveltelee, silittelee ja hieroo lasta.

Lopuksi: Asiakkaille kerrotaan, milloin seuraava toimintakerta on ja mitä silloin on suunnitella tehtäväksi. Toiminnan päätettyä pyydämme asiakkaita kirjoittamaan sanan tai lauseen fiiliksestä toiminnan jälkeen.

Toimintakerta 4.

Aloitusteksti: Asiakkaiden tullessa huoneeseen, pyydämme heitä kirjoittamaan Post it- lappuun sanan tai lauseen päivän fiiliksestä. Kerrotaan asiakkaille mitä toimintatuokion aikana on suunniteltu tehtäväksi. Kerromme myös, että he voivat määrittellä osallistumisen tasoaan, esimerkiksi lapsen ollessa itkuinen, voi vanhempi rauhassa rauhoitella lasta.

Toiminta:

Aloitusmusiikki (Aarne-alligaattori & Viidakkorumpu- Aarne alligaattori), jonka aikana vanhempi sylittelee, keinuttaa, heijaa tai tanssittaa lasta. Tämä jatkaa edellisten kertojen mukaista kosketuksen ja tunneastien herättelyä. Vanhempi voi olla tarvittaessa istualtaan, mutta rohkaistaan nousemaan seisomaan, jolloin liikeradat voivat olla myös laajempia kuin istualtaan.

Neljännellä kerralla keskitytään kuvalliseen ilmaisuun. Tavoitteena on yhdessä tekeminen ja positiivisten kokemusten luominen. Sormivärien avulla vanhempi ja lapsi tekevät yhdessä maalauksen haluamallaan tavalla. Toimintakerran toisena harjoituksena on kädenjalkien ja jalanjalkien painaminen paperiin.

Loppumusiikki (Aarne -alligaattori & Viidakkorumpu- Mun pupunen), jonka aikana vanhempi siveltelee, silittelee ja hieroo lasta.

Lopuksi: Asiakkaille kerrotaan, milloin seuraava toimintakerta on ja mitä silloin on suunnitella tehtäväksi. Toiminnan päätettyä pyydämme asiakkaita kirjoittamaan sanan tai lauseen fiiliksestä toiminnan jälkeen.

Toimintakerta 5.

Aloitus: Asiakkaiden tullessa huoneeseen, pyydämme heitä kirjoittamaan Post it- lappuun sanan tai lauseen päivän fiiliksestä. Kerrotaan asiakkaille mitä toimintatuokion aikana on suunniteltu tehtäväksi. Kerromme myös, että he voivat määrittellä osallistumisen tasoaan, esimerkiksi lapsen ollessa itkuinen, voi vanhempi rauhassa rauhoitella lasta.

Toiminta:

Aloitusmusiikki (Aarne-alligaattori & Viidakkorumpu- Aarne alligaattori), jonka aikana vanhempi sylittelee, keinoittaa, heijaa tai tanssittaa lasta. Tämä jatkaa edellisten kertojen mukaista kosketuksen ja tunneistien herättelyä. Vanhempi voi olla tarvittaessa istualtaan, mutta rohkaistaan nousemaan seisomaan, jolloin liikeradat voivat olla myös laajempia kuin istualtaan.

Viidennellä kerralla keskitymme vanhemman ja lapsen yhteiseen jumppatuokioon ja venytykseen, jossa hyödynnämme musiikkia toiminnan tukena. Tavoitteena on yhdessä tekeminen ja kosketus vanhemman ja lapsen välillä. Toiminnan kautta pyrimme luomaan lapselle ja vanhemmalle positiivisia onnistumisen kokemuksia.

Loppumusiikki (Aarne -alligaattori & Viidakkorumpu- Mun pupunen), jonka aikana vanhempi siveltelee, silittelee ja hieroo lasta.

Lopuksi: Asiakkaille kerrotaan, milloin seuraava toimintakerta on ja mitä silloin on suunnitella tehtäväksi. Toiminnan päätettyä pyydämme asiakkaita kirjoittamaan sanan tai lauseen fiiliksestä toiminnan jälkeen.

Toimintakerta 6.

Aloitus: Asiakkaiden tullessa huoneeseen, pyydämme heitä kirjoittamaan Post it- lappuun sanan tai lauseen päivän fiiliksestä. Kerrotaan asiakkaille mitä toimintatuokion aikana on suunniteltu tehtäväksi. Kerromme myös, että he voivat määritellä osallistumisen tasoan, esimerkiksi lapsen ollessa itkuinen, voi vanhempi rauhassa rauhoitella lasta.

Toiminta:

Aloitusmusiikki (Aarne-alligaattori & Viidakkorumpu- Aarne alligaattori), jonka aikana vanhempi sylittelee, keiuttaa, heijaa tai tanssittaa lasta. Tämä jatkaa edellisten kertojen mukaista kosketuksen ja tunneistien herättelyä. Vanhempi voi olla tarvittaessa istualtaan, mutta rohkaistaan nousemaan seisomaan, jolloin liikeradat voivat olla myös laajempia kuin istualtaan.

Viimeisellä kerralla teemme värikylyjä. Hyödynnämme toiminnassa musiikkia, höyheniä, lankaa, marjoja sekä erilaisia soseita ja hiutaleita. Vanhempi ja lapsi toteuttavat värikylyjä yhdessä, jossa tavoitteena on yhdessä tekeminen ja kokeminen.

Loppumusiikki (Aarne -alligaattori & Viidakkorumpu- Mun pupunen), jonka aikana vanhempi siveltelee, silittelee ja hieroo lasta.

Lopuksi: Käymme vielä yhdessä läpi mitä kaikkea olemme toimintakerroilla tehneet. Kiitämme asiakkaita toimintaan osallistumisesta ja pyydämme palautetta. Toiminnan päätettyä pyydämme asiakkaita kirjoittamaan sanan tai lauseen fiiliksestä toiminnan jälkeen.

Liite 3: Havainnointilomake

Havainnointilomake

Päiväys:

Paikalla:

Mitä ja kuinka tarkastellaan	Havainnot
<p>Katsekontakti vanhemman ja lapsen välillä</p> <p>Ottaako lapsi katsekontaktia vanhempaan ja vanhempi lapseen, vai pyritäänkö katsekontaktia välttämään?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • • •
<p>Kosketus</p> <p>Pyrkiikö lapsi vanhemman syliin, Onko vanhemman otteet hellät, määrätietoiset, tiukat?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • • •
<p>Yhteistyö/yhdessä olo</p> <p>Onko yhdessäolo ja yhteistyö luontevaa ja luotettavaa vai välttelevää ja väkinäistä?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • • •

<p>Ilmeet/eleet</p> <p>Onko vanhempi tai lapsi ilmeetön vai onko nähtävissä esimerkiksi hymyä, surua, vihaa. Vastaako muu kehonkieli ilmeitä?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • • •
<p>Äänenpaino</p> <p>Millä äänenpainolla ja sävyllä vanhempi juttelee lapselleen, jokelteleeko vauva vanhemmalle, kuuluuko äänessä ilo, nauru, suru, välinpitämättömyys</p>	<ul style="list-style-type: none"> • • •
<p>Vastavuoroisuus</p> <p>Onko vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus vastavuoroista, vai hakeeko toinen kontaktia toista enemmän?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • • •

<p>Reagointitapa vanhemman ja lapsen välillä</p> <p>Reagoiko vanhempi lapsen tarpeisiin tarpeita vastaavasti, ristiriitaisesti vai ei reagoi ollenkaan, reagoiko lapsi vanhemman kehoitukseen, näyttääkö lapsi negatiivisia ja positiivisia tunteita?</p>	<ul style="list-style-type: none">•••
<p>Vanhemman johdonmukaisuus</p> <p>Onko vanhempi toiminnassaan johdonmukainen, jolloin lapsi voi ennakoida vanhemman käytöstä, vai onko vanhemman käytös epäjohdonmukaista ja ennakoimatonta?</p>	<ul style="list-style-type: none">•••

Liite 4: Saatekirje

SAATEKIRJE

Moi!

Olemme Sosionomi opiskelijoita Laureasta. Teemme opinnäytetyötä, joka käsittelee päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemista toiminnallisilla menetelmillä. Toiminnallinen osuus toteutetaan Päihdesairaalan Perhekuntoutuksen yksikössä helmi-maaliskuussa 2019.

Opinnäytetyömme keskittyy siis vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseen toiminnallisten menetelmien avulla. Toiminnallisista menetelmistä hyödynnämme draamaa, liikuntaa, kuvallista ilmaisua ja musiikkia. Toimintakertoja on yhteensä kuusi.

Opinnäytetyön tavoitteena on tarjota vanhemmille keinoja vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseen toiminnallisten menetelmien avulla. Toiminta suunnitellaan lapsi ja vanhempi huomioiden. Toivomme, että yhteinen tekeminen tuo iloa ja positiivisuutta arkeen.

Toimintaan osallistuminen on osa Perhekuntoutuksen viikoittaista toimintaa ja teillä on mahdollisuus säädellä omaa osallistumisen tasoa. Osallistuminen on vapaaehtoista ja teillä on oikeus kieltäytyä tutkimuksesta tai keskeyttää se ilman perusteluja. Tutkimuksesta kieltäytymisen tai sen keskeyttäminen ei vaikuta teidän oikeuteenne saada tarvitsemanne hoito- tai muita palveluita.

Meitä opinnäytetyöntekijöitä sitoo salassapitovelvollisuus. Huolehdimme siitä, että osallistujia ei voida tunnistaa opinnäytetyön raportoinnissa. Hävitämme kaikki tutkimuksessa kerätyt aineistot opinnäytetyön valmistuttua.

Tämän saatekirjeen mukana tulee suostumuslomake, jonka allekirjoittamalla suostutte siihen, että kerättyä aineistoa hyödynnetään opinnäytetyössämme.

Odotamme innolla yhteistyötä ja yhdessä tekemistä!

Voitte halutessanne tiedustella lisää opinnäytetyömme sisällöstä ja siihen liittyvästä toiminnallisesta osuudesta.

Kati Kapanen, kati.kapanen@student.laurea.fi

Eevi Uusimäki, eevi.uusimaki@student.laurea.fi

Liite 5: Suostumuslomake

Suostumuslomake

Opinnäytetyö keskittyy päihderiippuvaisen vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseen toiminnallisten menetelmien avulla. Toiminnallisista menetelmistä hyödynnämme draamaa, liikuntaa, kuvallista ilmaisua ja musiikkia.

Opinnäytetyön toiminnalliset osuudet pidetään helmi-maaliskuussa 2019, osana Päihdesairaalan Perhekuntoutuksen viikoittaista suunniteltua toimintaa. Osallistuminen on vapaaehtoista ja teillä on oikeus kieltäytyä tutkimuksesta tai keskeyttää se ilman perusteluja. Tutkimuksesta kieltäytyminen tai sen keskeyttäminen ei vaikuta teidän oikeuteenne saada tarvitsemiinne hoito- tai muita palveluita.

Opinnäytetyön aineiston keräämiseen käytetään osallistuvaa havainnointia, jossa havainnot kirjataan ylös toiminnan lomassa. Havainnot, käytyjä keskusteluja sekä kirjallisia palautteita hyödynnetään opinnäytetyötä kirjoitettaessa.

Tämän suostumuslomakkeen mukana on tullut saatekirje, jossa kerromme opinnäytetyöstä tarkemmin.

Annan suostumukseni käyttää toiminnallisissa tuokioissa kerättyjä aineistoja, kuten havainnointia, keskusteluja ja kirjallisia palautteita opinnäytetyössä.

Päivämäärä ja paikka

Allekirjoitus

Nimenselvennys

Ystävällisin terveisin

Kati Kapanen ja Eevi Uusimäki